

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SOCIOLOGIJO

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2014

LEA KUHAR

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SOCIOLOGIJO

DIPLOMSKO DELO

Zasedba Filozofske fakultete

(23. november 2011 – 23. januar 2012)

Študijski program:

SOCIOLOGIJA KULTURE – D

FILOZOFIJA - D

Mentor: red. prof. dr. Josip Rastko Močnik

Somentor: dr. Primož Krašovec

Ljubljana, 2014

LEA KUCHAR

*Zahvalila bi se svojim staršem in starim staršem,
ki so mi študij finančno omogočili.*

Izveleček

Zasedba Filozofske fakultete (23. november 2011 – 23. januar 2012)

V diplomski nalogi raziskujem, kako so univerzitetne in visokošolske institucije preko sprejetih neoliberalnih reform (NPVŠ, RISS, bolonjska reforma...) s postopnim vpeljevanjem korporativnih in menedžerskih prvin (tržnost, aplikativnost, upravljanje, učinkovanje...) izgubile še zadnji preostali košček avtonomnosti in posledično zmožnost produkcije temeljnih, kritičnih, teoretskih izdelkov. V prvem, faktografskem delu diplomske naloge poskušam preko ohranjenih zapisnikov skupščin Zasedbe FF rekonstruirati natančen potek njenega delovanja ter podrobno popisati štiri glavne »Blokadne zahteve«. Drugi del je bolj teoretski ter vsebuje tri analize – v prvi bolj podrobno popišem vdor neoliberalnih praks in zakonov iz širše družbe v univerzitetno delovanje ter dožemanje študija kot »naložbe vase« (»človeški kapital«); druga analiza vsebuje problematiko citatne industrije ter problem discipliniranja in atomiziranja akademskih delavcev in delavk; v tretji, zadnji analizi pa raziskujem pojav današnjega študija kot »socialnega azila«.

Ključne besede: študentska gibanja, univerza, Zasedba FF, neoliberalizem, citatna industrija, študentsko delo

Abstract

The Occupation of the Faculty of Arts (November 23th – January 23th)

In the thesis I explore how both university and higher education institutions adopt neoliberal reforms (NPVŠ, RISS, Bologna reform...) and how the gradual introductions of corporate and managerial elements (marketability, applicability, management...) challenges the last remaining bit of autonomy and ability to exert a fundamental capacity for critical and theoretical production. In the first, factual part of the thesis, I try to reconstruct the exact course of action of the Occupation of the Faculty of Arts in addition to a detailed description of the four main "Occupational demands". The second part is more theoretical and includes three analyses. In the first I make an attempt at a more detailed description of the invasion of neoliberal practices into university performance and the perception of studying as "self-investment" ("human capital" strategy). The second analysis includes the emergence of the citation industry and the issue of the disciplining and atomising of the academic workers. In the last but not least analysis, I explore the phenomenon of today's study as a "social asylum".

Key words: Students movements, University, Occupation of the FF, neoliberalism, citation industry, student work

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 1. september 2014

Lea Kuhar

KAZALO

I. UVOD	8
»Svet bomo reševali kak drug dan«	10
Univerza kot družbena institucija in organizacija	18
II. NASTANEK ZASEDBE FF	25
Začetek (23. november. 2011)	25
Blokadne zahteve.....	30
a.) Javno in brezplačno visoko šolstvo.....	30
b.) Proti bolonjski reformi, za kvaliteten študij	34
c.) Sprememba zaposlitvene politike (demokratizacija institucij)	38
d.) Avtonomni študentski prostor	41
III. PROPAD ZASEDBE FF.....	43
Univerzitetno vodstvo.....	43
Profesorji	60
Študentje	71
Konec (23. januar 2012)	79
Iskra	84
IV. ZAKLJUČEK.....	86
V. VIRI in LITERATURA.....	88

I. UVOD

Septembra leta 2011 so se v Zuccotti Parku pod skupno parolo »*okupirajmo Wall Street*« pričeli izvajati množični protesti, ki so se kmalu razširili v globalno gibanje »15o«, prisotno v kar 82 državah in 950 mestih, kjer je na tisoče posameznikov in posameznic, delavskih in družbenih gibanj, kolektivov in iniciativ protestiralo proti finančnemu kapitalizmu in varčevalnim ukrepom, družbeni in ekonomski neenakosti ter nedemokratskemu in koruptivnemu vodenju posameznih držav. Protesti so dosegli tudi Ljubljano, kjer so se manifestirali v nekajmesečni zasedbi ploščadi pred Ljubljansko borzo (»BojZa«). V borbenem in proti-kapitalistično naravnem duhu se je v začetku meseca novembra med aktivisti rodila ideja zasedbe Filozofske fakultete, ki je tudi tema moje diplomske naloge. Na samem začetku bom s *pregledom dosedanjih praks študentskih gibanj* poskusila ovreči očitke neupravičenosti osvoboditve prostorov FF in preko tega legitimirati samo Zasedbo. Zatem bom skozi krajši kronološki pregled univerzitetnih in visokošolskih institucij poskusila raziskati položaj kritične vednosti in teorije v različnih družbenih obdobjih; naposled bom prešla k osrednjemu in najobširnejšemu delu, ki ga bom razdelila na dva dela.

V prvem delu (»*Nastanek Zasedbe FF*«) bom poskusila bolj podrobno (predvsem faktografsko) popisati dogodke iz prvega dne Zasedbe FF, njeno splošno ureditev, ki se je razvila kasneje, ter »*Blokadne zahteve*«, ki so se postopoma izoblikovale v prvih dveh tednih osvoboditve. Pri tem si bom pomagala z ohranjenimi zapisniki vsakodnevnih skupščin, z vsebinskim programom Zasedbe ter uradnimi izjavami, ki jih je gibanje MSU v času osvoboditve podalo za javnost. Pri popisu preteklih dogodkov so mi bili v pomoč tudi zapisniki sej senata FF, ki sem jih pridobila z dovoljenjem takratnega dekana FF g. Andreja Černeta; omeniti pa moram, da je bil nabor prejetih zapisnikov precej omejen, njihova vsebina pa na nekaterih mestih cenzurirana. V drugem, bolj teoretskem delu (»*Propad Zasedbe FF*«) bom poskušala analizirati vzroke, ki so tako FF kot Univerzo v celoti pripeljali do tega, da se ni bila zmožna ustrezno odzvati na Zasedbo in posledično v njenih zahtevah ni zmogla uvideti svojih interesov. Za boljši pregled bom analizo razdelila v tri dele. V prvem delu raziskujem vzroke *nezmožnosti pozitivnega odziva univerzitetnega oz. fakultetnega vodstva* tako na Zasedbo v celoti kakor na njene posamezne zahteve; v drugem obdelujem *nezmožnost pozitivnega odziva profesorice in profesorjev (ter ostalih raziskovalnih delavk in delavcev)*;

naposled analiziram še *nezmožnost pozitivnega odziva ostalih študentk in študentov*. Omenjeno »nezmožnost« pravilnega odziva posameznikov in posameznic, ki jih je Zasedba najbolj zadevala, pozneje obravnavam tudi kot glavnega krivca pri njenem propadu.

»Svet bomo reševali kak drug dan«¹

Od prvega dne Zasedbe FF naprej so se tako nad celotno gibanje kot nad posamezne aktiviste stresali očitki, ki so poskušali celoten dogodek zrelativizirati oz. še huje, ga prikazati kot popolnoma nepotreben in odvečen korak. Argumenti so potekali v smeri: *»spet ti alternativci z Metelkove kr neki protestirajo«* ali pa *»Pred Borzo jih je zeblo, zato so se šli pogret na fax...«* in morda še najpogostejši: *»Mar bi se v miru pogovorili, ne pa da po nepotrebem delajo scene«*. Zaradi teh in njim podobnih izjav, ki so bile v času Zasedbe naperjene proti aktivistom, sem se odločila, da diplomsko nalogo začnem s kratkim pregledom študentskih gibanj izpred zadnjih pet let (kdo, kdaj, kako in zakaj se je boril) ter s tem pokažem, da Zasedba FF ni bila drastičen ukrep, temveč logični naslednji korak v boju za javno, brezplačno in vsem dostopno visoko šolstvo.

13. aprila 2007 je tedanje Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo objavilo *»predlog Zakona o visokem šolstvu in raziskovalni dejavnosti«*. Predlog zakona je tako v širši javnosti kot med akademiki na univerzi nemudoma sprožil burne odzive, saj je prinašal še močnejšo privatizacijo visokošolskih institucij, komercializacijo znanja, šolnine ter omejitve akademske svobode. Kot odgovor na predlagani zakon se je že naslednji mesec (maj 2007) v obliki gibanja aktivirala skupina študentk in študentov ter pod skupnim imenom *»Avtonomna tribuna«*² (AT) začela izvajati neposredne akcije, naperjene proti samemu predlogu zakona in stanju visokega šolstva nasploh. V duhu svobodnega in kritičnega mišljenja, je AT 21. maja za nekaj ur zasedla avlo Filozofske fakultete v Ljubljani, kjer so udeleženci razprave ugotovili, prvič, da je predlog zakona nastal brez sodelovanja tistih, ki se jih zakon najbolj tiče – to se pravi študentk in študentov ter univerzitetnih delavk in delavcev – in drugič, da je poleg tega tudi vsebinsko popolnoma zgrešen. Po večurni javni razpravi so z demokratičnim glasovanjem predlog zakona popolnoma zavrnil. V želji po avtonomni univerzi, brezplačnem in vsesplošno dostopnem študiju ter osvoboditvi znanja izpod okovov profitne logike kapitala,

---

¹ Dani citat je nastal v petem dnevu Zasedbe Filozofske fakultete, ko je red. pr. dr. Miran Hladnik na enem izmed svojih predavanj izgnal aktiviste gibanja Mi smo Univerza. Pred tem je dejal, da načeloma aktiviste (seveda) podpira, a želi svoje predavanje nadaljevati. Aktiviste je odslovil z besedami: *»Svet bomo reševali kak drug dan«*, ob tem pa požel glasen aplavz svojih (okoli 50) študentk in študentov.

² Avtonomno tribuno so sestavljali predvsem mlajši študentski aktivisti, katerih glavni princip delovanja je bila neposredna demokracija. Delovali so večinoma v Infoshopu (Socialni prostor za raziskovanje in razvijanje teorije ter prakse anarhističnih gibanj) na Metelkovi (Avtonomni kulturni center Metelkova mesto).

so pripadniki AT svoj boj nadaljevali. Prirejali so protestne shode, direktne akcije, skupščine na ostalih fakultetah, začeli pa so tudi tiskati samostojen študentski časopis (ŠOVA-študentska varnostno obveščevalska avtonomija). Rezultat gibanja je bil pozitiven. 10. junija 2007 je takratni minister MVZT dr. Jure Zupan »osnutek Zakona o visokem šolstvu in raziskovalni dejavnosti« umaknil. Kljub izbojevani trenutni zmagi pa so ostale težave v visokem šolstvu nedotaknjene, zato se je boj za javno in kvalitetno visoko šolstvo nadaljeval.

7. novembra 2007 so se v Ljubljani odvijale množične (do tedaj največje) delavske demonstracije, na katerih se je v zahtevi po zvišanju osnovnih plač zbralo okrog 70.000 ljudi. »Zveza svobodnih sindikatov Slovenije« je skupaj z večino drugih sindikatov mobilizirala delavce, katerim so se pridružili upokoјenci in študentje, povezani v »Avtonomnem bloku«.³ Krašovec in Nikčević ugotavljata, da je bila ta povezava velikega pomena, saj so se do takrat študentske iniciative in delavska gibanja medsebojno podpirala predvsem na simbolni ravni, sedaj pa so ugotovili, da je študentska problematika močno povezana z delavskimi vprašanji, ter da je za večjo efektivnost potrebno njune boje povezati. Tako sta se obe skupini skupaj odpravili na ulice, hkrati pa medse sprejeli tudi ostale skupine, ki do takrat niso imele svojih predstavnikov.

AT je že v začetku naslednjega leta (predvsem zaradi pomanjkanja motivacije) razpadla. Jeseni leta 2009 pa je že nastala njena novejša oblika – »Študentska iniciativa« (ŠI) oz. samoorganizirana skupina študentk, študentov in ostalih, ki delujejo na različnih fakultetah po Sloveniji in širše v družbi. ŠI se je formirala okoli istih visokošolskih problematik kot Avtonomna tribuna, le da je vzpostavila nove povezave znotraj samih visokošolskih institucij. V poprej pretežno študentske boje je tako pripeljala tudi akademsko in raziskovalno osebje. V svojem temelju je bila ŠI javni prostor in forum, ki je temeljil na samoiniciativnosti in direktno-demokratskih principih delovanja. Skozi leto so organizirali srečanja - plenuma, na katerih se je s pomočjo argumentirane diskusije sprejemalo odločitve o aktivnostih in stališčih iniciative. Na plenumih so lahko vsi prisotni enakovredno izražali svoja mnenja in podajali

---

³ Avtonomnemu bloku so se kasneje (vendar že pred protesti) pridružile tudi ostale aktivistične skupine, kot so ROG, »Vstaja lezbosov«, feministična pobuda »Za socialne pravice vseh«, »Federacija anarhistov Italije«, nekateri predstavniki »Študentske organizacije Slovenije«..., vendar je bila ključna povezava Avtonomne tribune in Sindikatov. Predstavniki AT so namreč že pred tem, 23. oktobra 2007, sodelovali na predkongresni razpravi Zveze svobodnih sindikatov, katere tema je bila: »Mladi in sindikalizem«, kasneje pa je AT napisala tudi pismo podpore za napovedane delavske proteste.

različne predloge, bistvene funkcije (moderator, vodja, zapisnikar...) pa so rotirale.⁴ Prvi javni plenum (katerega se je udeležilo okoli 70 študentov) je potekal 11. novembra 2009 (tako kot pri AT) v avli FF. V sprejetih sklepih so udeleženci plenuma ostro obsodili študentsko delo, saj so ugotovili, da je le-ta prav tako medij izkoriščanja kot vsa ostala delovna sila. Na drugem plenumu, ki je potekal 19. novembra 2009 na Fakulteti za družbene vede, so pripadniki ŠI okupirali eno izmed predavalnic (predavalnica 14), jo razglasili za avtonomno predavalnico ter v njej odprli diskusijo. To je bila tako že druga, manjša (nekaj-urna) okupacija fakultetnih prostorov v zadnjih dveh letih. Gibanje se je na žalost zaustavilo še isto leto in sicer kmalu zatem, ko je tedanji dekan FDV nad skupino študentov med povsem mirnimi anti-NATO protesti poslal oborožene varnostnike in policijo.⁵ Še pred razpadom ŠI pa se je na enem izmed njenih plenumov (osnovna ideja je nastala na plenumu Fakultete za socialno delo, 2. oktobra 2009) izoblikovala tudi »Delovna skupina proti delu« (DSPD) oz. avtonomna iniciativa samoorganiziranih študentk in študentov, brezposelnih, prekercev in migrantov. Le-ta se je ukvarjala z vprašanji študentskega dela, dela prek avtorskih pogodb, prekernim delom, vprašanjem intelektualne lastnine in vsesplošnim krčenjem socialne države.⁶

Podobno kot Avtonomna Tribuna (približno tri leta nazaj) se je sedaj tudi DSPD za večjo učinkovitost pred študentskimi demonstracijami 19. maja 2010 skupaj s še nekaterimi aktivističnimi skupinami povezala v širšo platformo. Tako je nastala »Fronta Prekercev« (FP). FP se je borila proti »Zakonu o malem delu«, za univerzalni temeljni dohodek oz. univerzalno štipendijo za vse študente ter reorganizacijo študija (usmerjeno predvsem proti bolonjskemu študiju). Na isti dan, a organizacijsko povsem ločeno, sta protestni shod pripravili tudi Študentska in dijaška organizacija Slovenije (ŠOS in DOS), ki sta sicer skupaj zbrali več deset tisoč dijakov, študentov in ostalih podpornikov, vendar pa so njun boj (proti malemu delu)

---

⁴ Po zelo podobnih oziroma istih principih kot plenumi Študentske iniciative, so kasneje (v času Zasedbe FF) delovale vsakodnevne skupščine gibanja Mi smo Univerza.

⁵ Tu se je tudi pokazala večja povezanost ŠI z ostalim akademskim osebjem. Kasneje so namreč profesorji oziroma zaposleni na FDV napisali protestno pismo, namenjeno vodstvu FDV. V njem so zelo ostro obsodili fizične izgrede in sramotno maltretiranje svojih študentk in študentov s strani varnostnikov, policistov in prisotnih neonacistov.

(Dostopno na: <http://avtonomnatribuna.blogspot.com/2009/11/protestno-pismo-zaradi-izgredov.html>)

⁶ DSPD je tesno sodelovala s Socialnim centrom Rog. Rog je zapuščena bivša tovarna koles (uradno v lasti Mestne občine Ljubljana), ki ga je manjša skupina posameznic in posameznikov marca 2006 »zaskvotala« in v njem začela izvajati socialni program z mnogimi neprofitnimi dejavnostmi. Danes obstaja kot »odprt, samonikel, avtonomen, samoupraven, produkcijski, politični prostor« (tovarna.org). Njihov aktivizem se osredotoča predvsem na imigrantske (»Nevidni delavci sveta«) in prekarne delavce.

gnali tudi čisto drugi motivi. Medtem ko se je FP borila proti temu, da bi vlada sistemsko uvedla različne vrste prekernege dela – torej nestalno, neredno, negotovo delo, brez garantiranih socialnih pravic – pa je bil glavni motiv ŠOS ohranitev obstoječega stanja, v boj pa jo je gnal strah pred ukinitvijo obdavčenega študentskega dela, ki je predstavljal njen glavni dohodek. Obe skupini sta protestirali v istem času, na istem mestu (pred Državnim zborom), kjer so stvari tudi ušle izpod nadzora. Od nepravilnosti (oziroma alkohola) razburjeni protestniki so razbili šipe na oknih palače Slovenskega parlamenta, zdrobili vhodna steklena vrata ter obtokli njegovo pročelje. Za umiritev situacije so policisti uporabili prisilna sredstva, več kot 30 protestnic in protestnikov pa so tudi pridržali. Demonstracije so bile sicer uspešne, saj so poskus uvedbe malega dela zaustavili, vendar so vandalistični protesti vrgli slabo luč na študentske boje.⁷

V mesecih po demonstracijah se je pozornost študentskih aktivistov obrnila predvsem na klientelistično ureditev ŠOU in ŠOS, ki namesto interesov študentov ponavadi zagovarjata interese zasebnih študentskih servisov oz. – kot smo že omenili – poskušata ohranjati svoj privilegiran in dobičkonosen položaj. Jeseni 2010 so se tako člani DSPD ter nekateri ostali člani FP skupaj s študentskim politološkim društvom Polituss povezali v študentsko listo »Odprta Fronta«, ki se je odločno postavila proti centraliziranim, birokratiziranim in odtujenim študentskim organizacijam ter kot alternativo predlagala decentralizacijo in debirokratizacijo v podobi demokratičnih študentskih odborov na fakultetah. Kljub zelo močnemu nasprotniku jim je pri volitvah v študentsko organizacijo FDV uspelo mobilizirati kar nekaj študentov in pridobiti presenetljivo veliko število glasov. Končni izid volitev je bil 55% proti 45%, a še vedno premalo, da bi bili na volitvah uspešni.⁸

---

⁷ Čeprav so bili za nasilje (najverjetneje) krivi udeleženci pod vodstvom ŠOS in DOS, pa sta se le-ti od tega distancirali, oziroma z besedami takratne predsednice ŠOS Katje Šoba: »*Ne moremo odgovarjati za nekatere posameznike, ki so delali izgrede*«. Seveda množice hitro postanejo neobvladljive, vendar organizacija ŠOS in ŠOU protestov govori sama zase. ŠOU je pod pogojem udeležbe na demonstracijah dijakom obljubila šole prost dan ter jim ponudila brezplačen prevoz v Ljubljano. Koliko je poskrbela za to, da so dijaki/študentje sploh vedeli, zakaj se demonstracije odvijajo, pa je drugo vprašanje. Zelo zgovorni so komentarji udeležencev, ki so ponavadi potekali v smeri: »*Prišla sem, ker je žur!*« (Dostopno na: <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/1042360704>). Rezultat skupne udeležbe na protestih je bil tudi ta, da je predsednik parlamentarnega odbora za notranjo politiko, javno upravo in pravosodje nekaj dni po protestih Fronto Prekercev in Delovno skupino proti delu, ki seveda za izgrede nista bili krivi, označil za »ultralevičarski« in »anarhistični« (Dostopno na: <http://www.dnevnik.si/clanek/1042372705>).

⁸ Podobne ambicije kot Odprta Fronta je nekaj let pred tem (leta 2004/2005) imela tudi iniciativa »Združena študentska obala« (kasneje preimenovana v »Alternativa Obstaja«). Iniciativa sicer ni postala študentska stranka, je pa med drugim sprožila sodne postopke proti Študentski organizaciji Univerze na primorskem (ŠOUP) in ŠOS zaradi »ukradenih volitev«, poneverjanja listin, kraj, goljufij... Okoli 20 študentov je tudi tožilo ŠOUP na

Nekaj mesecev pred tem, bolj natančno 7. junija 2010, je vladni svet za znanost in tehnologijo (po več kot štiriurni razpravi) uskladi stališča in sprejel izhodišča desetletnega »Nacionalnega raziskovalnega in inovacijskega programa« (NRIP). NRIP je bil nekakšen naslednik »Nacionalnega raziskovalnega in razvojnega programa 2006-2010« (NRRP), njegov strateški cilj pa je predstavljala: »Izgradnja celovitega inovacijskega sistema s konkurenčnim gospodarstvom in vrhunsko znanostjo z namenom ustvarjanja višje dodane vrednosti« (NRIP⁹). Omenjeni »celoviti inovacijski sistem« ne pomeni nič drugega kot še večjo podrejenost znanosti gospodarstvu. Poleg tega pa je svet za visoko šolstvo, stran od oči javnosti, potrdil izhodišča »Nacionalnega programa visokega šolstva (2011-2020)« (NPVŠ). Takratni minister za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (MVZT), Gregor Golobič, je napovedal pripravo osnutkov obeh dokumentov, ki sta malo več kot en mesec zatem tudi izšla pod skupnim imenom »Drzna Slovenija« (DR-užba ZNA-nja). V istem času je v javno obravnavo prišla tudi »Inovativna shema za sofinanciranje doktorskega študija za spodbujanje sodelovanja z gospodarstvom in reševanja aktualnih družbenih izzivov«. Namen vseh treh dokumentov je bil temeljito preoblikovati visoko šolstvo in znanstveno raziskovalno delo v Sloveniji. To jim je (kot bomo bolj podrobno videli kasneje) tudi uspelo, vendar – gledano s pozicije javnega in kvalitetnega visokega šolstva – na katastrofalen način. NRIP, ki ga je izoblikovala skupina pod vodstvom prof. dr. Tamare Lah (sedaj Lah Turnšek), je že na samem začetku – v poletnih mesecih – prejel številne kritike, objavljene v Sobotni prilogi Dela,¹⁰ Mladini,¹¹ Tribuni,¹² Dnevnikovem Objektivu¹³ ipd. V začetku meseca oktobra (6. oktober 2010) pa je bila v konferenčni dvorani Mestnega muzeja Ljubljane organizirana tudi javna razprava z naslovom »(Pre)drzna Slovenija«¹⁴. Na njej so organizatorji posveta javno

---

Upravnem sodišču. Danes (2013) pa se za radikalno reorganizacijo ŠOU v Ljubljani zavzema predvsem (kasneje nastala) študentska organizacija »Iskra«.

⁹ Dostopno na: http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/digitalna_knjiznica/Documenta_4_ISBN%20978-961-270-108-6_PDF/DK_CC%202.5_documenta_4_ISBN%20978-961-270-108-6.pdf

¹⁰ M. Breznik, *Znanost na drzbeno prisilnem delu*, Sobotna priloga, 17.7.2010

R. Močnik, *Izhodišča za nacionalni raziskovalni in inovacijski program – nevarna za znanost, škodljiva za družbo*, Sobotna priloga, 21.8.2010

I. Ž. Žagar, *Fahidiotizem kot državna »znanstvena« politika*, Sobotna priloga, 28.8.2010

¹¹ I.Ž. Žagar, *Znanost? Kaj pa je to?*, Mladina, 23.7.2010

¹² Tribuna, *Razdruženi narodi*, september 2010

¹³ »Usmeritev v uporabnejše raziskave«, Dnevnikov objektiv, 12. julij 2010. Dostopno na: <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/1042373119>

¹⁴ (Pre)drzno Slovenijo so skupaj organizirali: »Odbor za obrambo visokošolskega in znanstvenega dela«, »Delavsko-punkerska univerza«, »Sindikata vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije« ter »Neodvisni sindikat delavcev ljubljanske univerze«. Malo pred posvetom je začel delovati tudi Odbor za obrambo visokošolskega in znanstvenega dela. Konstituiral se je na eni izmed tribun na FDV, predstavlja pa eno prvih

predstavili in obrazložili svoja nestrinjanja z izdanimi dokumenti. Študentski aktivisti tudi tokrat dogajanja niso mirno opazovali. Posamezniki, prej aktivni v Avtonomni Tribuni, Študentski iniciativi, Fronti prekercev, Delavni skupini proti delu, Odboru za obrambo visokošolskega in znanstvenega dela ipd. so se proti koncu leta 2010 preko mailing liste povezali v »širšo iniciativo«, 24. marca 2011 pa je skupina začela tudi javno delovati, tokrat pod novim imenom »Mi smo univerza« (MSU). Osnovna teoretska orientacija gibanja je bila kritika aktualnih ideologij in sodobnega kapitalizma, med njihova osnovna politična načela pa so se uvrščale egalitarnost, solidarnost in neposredna demokracija. Cilj MSU je bil »doseči sistem izobraževanja in teoretske produkcije, ki si bo sposoben zamišljati zgodovinske alternative družbeno-političnemu sistemu, ki trenutno temelji na socialni neenakosti, konkurenčnosti, tehnokratskem elitizmu in podjetniškem idiotizmu« (MSU). V času javne polemike o sprejetju omenjenih novih zakonov je gibanje MSU organiziralo tri javne tribune, ki so se neposredno navezovalе na dano tematiko. Poglejmo na kratko njihov prispevek.

Prva tribuna (24. marec 2011, FF) z naslovom »Študent kot delavec« je bila razdeljena na dva dela. V prvem delu so se nastopajoči lotili problemov, povezanih s študentskim delom, v drugem delu pa je sledila natančna analiza obeh novo predlaganih dokumentov MVZT ter odločitev, da se poslankam in poslancem Državnega zbora RS pošlje apel s pozivom, naj »Drzne Slovenije« ne sprejmejo. Apel so kasneje tudi poslali. Na drugi tribuni (20. april 2011, FDV) pod imenom »Študent kot delavec: študij kot neplačano delo«, so udeleženci zahtevali brezpogojno javno financiranje, ki bo omogočalo brezplačen študij vsem študentom, na vseh stopnjah, zadostno financiranje raziskovalnih sredstev in dostojno življenje vseh zaposlenih na univerzi. Dogovorili so se tudi za organiziran protest na dan, ko bo državni zbor glasoval o RISS in NPVŠ.¹⁵ Tretja javna tribuna (25. april 2011, ALUO) z naslovom »Specifičen položaj ALUO in kako je ta povezan s splošnimi problemi študentskega življenja in univerzitetnega dela« se je posvetila specifični problematiki Akademije za likovno umetnost in oblikovanje. Na njej so izpostavili problem neaplikativnosti študija umetnosti – NPVŠ in RISS sta namreč predvidevala financiranje zgolj za programe, ki spodbujajo podjetništvo oz. so vsesplošno »koristni« za gospodarstvo. Poleg tega pa v Sloveniji tretjestopenjski študijski program umetnosti sploh ne obstaja.

---

organizacij, ki eksplicitno združuje vse, ki delajo v znanosti in visokem šolstvu ne glede na status (zaposlen-a/prekarec ipd.) in ne glede na funkcionalno dejavnost (študent-šudentka, lektor-lektorica, strokovni delavec ali delavka ipd.).

¹⁵ Aktivisti so se udeležili javne parlamentarne razprave, kjer so prebiralі kritike omenjenih programov.

Poleg vseh organiziranih tribun je gibanje MSU spisalo tudi peticijo proti šolninam in omejevanju dostopnosti študija (10. april 2011), 12. maja 2011 pa je bil organiziran protestni shod proti šolninam (pred Univerzo v Ljubljani). Upravni odbor FF je namreč (kljub nasprotnemu stališču Senata FF) 18. aprila 2011 (torej dva dni pred drugo MSU javno tribuno) potrdil cenik FF za leto 2011/2012. Novi cenik je med drugim predvideval kar 30% dvig šolnin za študij na tretji stopnji – torej z 8.100€ na 10.500€. Vse javne tribune, organizirani protesti, pozivi Državnemu zboru v obliki sprejetih sklepov, apelov, peticij ... so podali natančno analizo predlaganih dokumentov ter predvideli uničujoče posledice, ki bi jih sprejetje le-teh na področju visokega šolstva imelo. Kakšen je bil končni rezultat? Državni zbor Republike Slovenije je maja 2011 »Drzno Slovenijo« (seveda) sprejel.

Videli smo, kako so različna študentska aktivistična gibanja skozi leta nastajala, se v želji po večji učinkovitosti med seboj združevala ter v pomanjkanju zadostne motivacije in v razočaranju nad nezmožnostjo političnega učinka propadala. Videli smo, da so pri tem spisala kar nekaj peticij, sodelovala pri parlamentarnih razpravah, organizirala več protestov, podrobno analizirala vladne ukrepe na področju visokega šolstva ter nanj podala konstruktivne kritike. Videli smo tudi, da so študentje v tem času kar dvakrat za nekaj ur zasedli prostore univerzitetnih institucij (»Avtonomna Tribuna« na FF ter »Študentska Inicijativa« na FDV). Kakšen je bil rezultat? Z izjemo Avtonomne Tribune so pozivi vedno naleteli na gluha ušesa. Njihov vpliv na tekočo politiko je bil zanemarljivo majhen, pa tudi medijske pozornosti niso bili deležni v zadostni meri. Največ kritične mase se je zbralo okrog Avtonomne Tribune v času, ko so študentom neposredno grozile šolnine, vendar se je tudi takrat množica naglo razšla, ko so osnutek zakona NPVŠ umaknili iz obravnave. Tako so skozi leta visokošolske institucije vedno globlje tonile v privatizacijo in komercializacijo znanja, prostorsko in kadrovsko stisko, študentje pa so izgubili vsakršno moč vplivanja na institucionalne visokošolske spremembe. Z raznimi univerzitetnimi reformami (kot sta bila RISS, NPVŠ) se je poskušalo odpraviti neskladje med univerzo in širšo družbo, pri čemer je tista, ki naj bi se ji morali prilagoditi, širša družba (oz. gospodarstvo) in ne univerza. Univerzitetno vodstvo je klonilo pred vsakokratno direktivo tekoče politike, profesorji so ostajali zaprti v svojih kabinetih, kjer so ljubosumno varovali svoje privilegije, večina študentov pa je tako ali tako menila, da se jih dana problematika visokega šolstva sploh ne tiče. Sedaj, ko so bile s protesti, peticijami, javnimi razpravami in tribunami... izčrpane bolj ali manj vse možnosti, se lahko vprašamo: »Kdaj bomo reševali svet?«.

Jeseni 2011, bolj natančno 15. oktobra, je gibanje »15o« – »globalno gibanje posameznikov in posameznic, delavskih in družbenih gibanj, kolektivov in iniciativ, ki govorijo in delujejo v imenu 99% svetovnega prebivalstva« – v 82 državah in več kot 950 mestih protestiralo proti finančnemu kapitalizmu in varčevalnim ukrepom. Protesti na pobudo gibanja *okupirajmo Wall Street*, so se začeli že septembra 2011- pred Wall Streetom v New Yorku, v Sloveniji pa je večja skupina protestnikov mesec kasneje zasedla ploščad BojZa¹⁶ (ploščad pred Ljubljansko borzo). V času okupacije so v okviru gibanja potekale vsakodnevne skupščine, delavnice, direktne akcije in teach-ini na različnih institucijah, imeli pa so tudi zelo pester kulturni program.¹⁷ Že v prvih dneh »okupacije« oziroma »osvoboditve« se je izoblikovalo več delovnih skupin, med njimi tudi skupina za problematiko visokega šolstva. To je bilo mesto, kjer se je ideja o zasedbi Filozofske fakultete prvič pojavila. Po nekaj manjših sestankih (v šotorih pred BojZo) so aktivisti gibanja MSU (22.novembra 2011) v prostorih FF organizirali *teach-in*¹⁸, čemur je sledila še skupščina (»Šolnina + bolonja = osvoboditev«) na kateri je bil poleg študentov in nekaj profesorjev navzoč tudi dekan FF. Po dolgi razpravi je okoli 200 prisotnih izglasovalo sklep:

»V sredo, 23. novembra, se blokira Filozofska fakulteta. Zasede se 2 – 3 predavalnice v pritličju. Če se bo pokazala potreba, se zasede še kakšna predavalnica«.

(MSU, Zapisnik)

---

¹⁶ Ime »BojZa« je nastalo, ko je eden izmed protestnikov v protestni akciji pred Ljubljansko borzo po nesreči iz napisal »Borza« sklatil črko »r«. Kasneje so jo aktivisti (za časa okupacije) nadomestili s črko »j«.

¹⁷ Glavni pobudnik demonstracij v Ljubljani je bil Socialni center Rog, pridružili pa so se mu tudi IWW (Nevidni delavci sveta), Sindikati žerjavistov pomorskih dejavnosti, MSU in drugi. Okupacija ploščadi je v obliki miroljubnega protesta potekala vse do 9. aprila 2012, ko so s kraja dogajanja odstranili zadnji šotor. V tem času so organizirali tudi več protestov, tik pred zasedbo sta bila npr. direktna akcija »Blaginja za vse – proti razlaščenju ljudi« na Ministrstvu za delo, družine in socialne zadeve (20.11.2011) in protest »Resnična demokracija proti debtokraciji« - protest proti vladavini dolga, proti dokapitalizaciji bank in za dokapitalizacijo ljudi (22.11.2011).

¹⁸ V uradnem zapisniku seje Senata FF (16.11.2011) lahko preberemo stališče vodstva, ki pravi, da »Aktivistom gibanja Mi smo Univerza naj ne bi preprečevali vstopa, vendar pa bi bilo potrebno v primeru incidentov ukrepati«. Situacija se je spremenila že teden kasneje, ko so (po pričevanju prisotne osebe) na seji Senata FF (22.11.2011) takratni udeleženci sklenili, da sta *teach-in* ter blokada FF »motnja študija« s strani študentov, zato razmišljajo, da bi udeležence kaznovali z izključitvijo. Študente se je kasneje tudi posvarilo, naj se blokade raje ne udeležijo.

Univerza kot družbena institucija in organizacija

Univerza (*universitas*) oziroma bratovščina/korporacija/združenje učenjakov je nastala v stanovski družbi 12.stoletja¹⁹ zaradi potrebe po zaščiti skupnosti profesorjev (*universitas magistrorum*) in skupnosti študentov (*universitas scholarum*). Institucije visokega poučevanja so sicer obstajale že prej (Akademija v Atenah, Hiša učenja v Bagdadu...), vendar je bila za obstoj moderne univerze potrebna permanentna institucija učenja, redna zaposlitev profesorjev, obstoj specifičnih disciplin visokega šolstva in uradno podeljevanje diplom (Kump, 1994). Tako so šele ustrezne socialne razmere, ki so nastale ob razvijanju bogatih trgovskih mrež, ustvarile okoliščine za trajen razvoj univerzitetnih institucij, saj so le-te zadostile potrebi po profesionalnem izobraževanju in reproduciranju določenih akademskih poklicev. Sprva je bila naloga »skupnosti profesorjev« predvsem podeljevanje licenc za učenje, kasneje pa se je oblikovala univerza kot »studium generale« oziroma »legalna korporacija s posebnimi pravicami, privilegiji in nedotakljivostmi« (Kump, 1994:35).²⁰

Univerza je kot ideološki aparat države (IAD) materialna eksistenca ideologije²¹ oziroma vsakokratne vladajoče ideologije (Althusser, 2000: 99), v svojem temelju pa deluje hkrati kot organizacija in institucija. Njen institucionalni del določa »... narava njene smotnosti, ki je zastavljena in določena na splošni oziroma univerzalni rabi družbe ter projicirana nazaj nanjo« (Freitag, 2010:23). Kaj mislimo z »naravo njene smotnosti«? »Smotnost« univerze kot institucije določa kritični prenos dosežkov iz preteklosti (pedagoški del) ter sistematična sinteza novih znanj (raziskovalni del), ki se po pridobitvi lahko vrne (je projicirana) nazaj v javno (univerzalno) družbeno rabo. Torej je »smotnost« institucionalnega dela univerze njena pedagoško-raziskovalna dejavnost, ki za svoj obstoj sicer potrebuje javno (kulturno, ideološko, politično) priznanje legitimnosti, vendar pa ji znotraj tega pripada določeno polje

---

¹⁹ Prva univerza naj bi bila po nekaterih podatkih ustanovljena v Bologni že leta 1088 (po drugih podatkih leta 1119), novonastale univerze v naslednjem stoletju pa so ponavadi nastale zaradi migracij profesorjev in študentov v druga mesta. Tako so Oxford ustanovili »disidenti« iz Sorbone, Cambridge (1209) je nastal kot posledica migracij iz Oxforda, univerza v Padovi (1220) pa kot posledica migracij iz Bologne (Kump, 1994).

²⁰ Združenje profesorjev je bilo oproščeno plačevanja davkov, taks, mostnin..., imeli so monopol nad podeljevanjem licenc, nižje bivalne stroške, oproščeni pa so bili tudi opravljanja vojaške službe. Zanimivo je, da je bila korporacija »*universitas scholarum*« močnejša. Študentje so ob ustanovitvi svoje »bratovščine« sestavili dolg seznam privilegijev, ki naj bi jih uživali tako med profesorji na univerzi kot med ostalimi občani v širši družbi. Med drugim so zapisali tudi zahteve, kako naj bi bili poučevani (Kump, 1994).

²¹ Univerza je eden izmed ideoloških aparatov države - IAD (Althusser, 2000: 71). Medtem ko je represivni aparat države (vojska, policija...) vedno eden in v večji meri deluje s silo, je IAD ponavadi več in pretežno delujejo z ideologijo in šele drugotno z represijo (prav tam, str. 72).

avtonomije, ki je varovano z imunitetami in privilegiji in odpira prostor za produkcijo teoretskih praks. S konceptom teoretskih praks se tu nanašam na teorijo, kot jo je definiral Althusser v svojem delu »Pour Marx« (Althusser, 1963), torej na »*specifično formo prakse, ki pripada kompleksni celoti 'družbene prakse' določene družbe*« (prav tam). Teoretske prakse obdelujejo material (koncepte, dejstva ipd.) pridobljen skozi druge oblike prakse (empirične, tehnične, ideološke). Althusser pri razliki med znanstvenimi teoretskimi praksami ter ideološkimi teoretskimi praksami uporabi Bachelardov koncept »epistemološkega reza«²² in pravi, da »*vsaka določena znanost v svoji teoriji znotraj kompleksne enotnosti svojega pojma (enotnosti, glede katere je treba dodati, da je bolj ali manj problematična) odseva rezultat, ki bo odtelej pogoj in sredstvo njene lastne teoretske prakse*« (prav tam). Kot primer Althusser navede teorijo zakona univerzalne privlačnosti kot teorijo historičnega materializma. Glede na to, da je univerza kot institucija materialna eksistenca ideologije, naj bi to polje avtonomije šele omogočilo epistemični rez, ki bi teoretske prakse ločil od ideoloških praks (Močnik, 2013: 162), kar v praksi pomeni, da se preuči vsakokratne »... učinke, ki jih imajo na teoretske prakse institucionalni okviri, v katerih te prakse potekajo in ki te prakse sploh omogočajo« (Močnik, 2013:162).

Drugi, organizacijski del univerze je »*določen instrumentalno*« in »*spada v red prilagajanja sredstev za dosego določenega namena ali cilja*« (Freitag, 2010:24). Organizacija ima proste roke pri določanju svojih ciljev (oziroma jih lahko svobodno prevzame od drugod), pri svojih odločitvah pa daje prednost sredstvom, ki ji pomagajo pri doseganju čim večje instrumentalne praktične sposobnosti in praktičnega uspeha. Z drugimi besedami, organizacijski del v npr. današnjem času kapitalistične družbene ureditve z neoliberalno ideologijo v univerzitetno in znanstveno delovanje vpeljuje korporativne in menedžerske prvine (upravljanje, načrtovanje, učinkovitost, aplikativnost, tržnost...). Univerzo kot celoto vedno definirata oba dela (oba tudi producirata ideologijo), vendar se le redko (če sploh) enakomerno uveljavita. Bolj kot prevladuje njena organizacijska stran, bolj se onemogoča njen institucionalni smoter, s tem pa se krči tudi polje njene avtonomije. Z različnimi vlogami univerze v družbi (oz. z različnimi načini prilagajanja univerze družbi) se polje avtonomije lahko tako zelo skrči, da pride do »univerzitetne krize«. Le-teh v zgodovini ni bilo malo. Poglejmo na kratko nekaj primerov.

---

²² »Teoretska praksa neke znanosti je vedno popolnoma razločena od ideološke teoretske prakse njene prazgodovine: ta razločitev ima obliko kvalitativne teoretske in historične diskontinuitete, ki jo bom sledeč Bachelardu imenoval epistemološki rez« (Althusser, 1963).

Univerze so na začetku (13.stol) kljub močnemu ideološkemu in političnemu nadzoru cerkve uživale precejšno avtonomijo in veljale za privilegiran institucionalni prostor, v katerem sta prevladovala avtoriteta kritičnega razuma in svobodno iskanje resnice. Prva večja »univerzitetna kriza« se je pojavila v 15. stoletju, ko je cerkvena oblast postajala vse bolj represivna in ideološko ekskluzivna (Kump, 1994:39), država pa je univerzam odvzela velik delež pravic, tako da so postale bolj pravno podrejene in gospodarsko odvisne od vladajoče oblasti²³. Univerzitetni profesorji so se začeli vedno bolj zapirati v svojo kasto, kjer so ljubosumno varovali svoje privilegije, s katerimi so uživali elitni družbeni položaj, enakovreden plemiškim. Z aristokracijo univerze je pri podeljevanju licenc prevladal nepotizem, število revnih študentov pa se je vidno zmanjšalo. Kljub močno povečani nacionalizaciji in politizaciji pa se je znotraj institucionalnega polja avtonomije uspelo ohraniti »globalno civilizacijsko (kulturno, ideološko in znanstveno) poslanstvo nadnacionalnega značaja [...]« (Freitag, 2010:26).

Drugi večji izziv je »svobodnemu iskanju resnice« predstavljalo obdobje reformacije, ko se je Evropa razdelila na protestantsko in katoliško, tej delitvi pa so sledile tudi univerze. Univerzitetno polje avtonomije se je zopet močno skrčilo, univerze pa so velikokrat postale orodje sektaštva in verske propagande. Situacija je bila še slabša v razsvetljenstvu in absolutizmu (16.-18.stol), ko so univerzitetna središča postala zavetišča aristokratskih študentov.²⁴ Akademski diskurz se je iz univerzitetnih institucij večinoma prestavil na akademije,²⁵ ki so v duhu znanosti in humanistične učenosti pogosto zasenčile intelektualni prispevek univerz. Univerze v 18.stoletju so bile institucionalno zelo šibke, saj so bile v celoti aparat oblasti. Plemstvu in bogatemu delu meščanstva so zagotavljale visoke položaje v upravnih in pravosodnih službah ter jim s tem priskrbovale monopol v državni oblasti (Kump, 1994: 33-45). To je bil tudi čas razvoja modernih univerz. V nasprotju s srednjeveško univerzo so imele le-te »...polno zaposlene in plačane profesorje, ki so bili redko kleriki in so

---

²³ To je bil tudi čas prvih nacionalnih univerz (Praga (1348), Krakov (1364), Dunaj(1365)), ki so bile ustanovljene kot nacionalna središča učenja in so kot take izražale politične interese ustanoviteljev. Pred tem (srednji vek) je bila njihova vloga bolj ali manj apolitična, sedaj pa so postale izrazito politične in pridobile velik pomen v spopadih med državami (Kump, 1994).

²⁴ Univerzitetni študij na začetku (13.stol) ni bil privilegij izbrancev. Številni donatorji so namreč ustanavljali kolegije (kolidže), ki so nudili hrano in prenočišče revnim študentom.

²⁵Prva je bila *Academia Secretorum Naturae* ustanovljena v Neaplju (1560), temu so sledile *Accademia nazionale dei Lincei* v Rimu (1603), *Accademia del Cimento* v Firencah (1657), *Académie française* v Parizu (1662), *Académie des sciences* v Louvru (1699). (Kump, 1994:42)

se povezovali v 'fakultete', še več, v 'oddelke' in 'katedre', pri čemer je vsak oddelek trdil, da se ukvarja z določeno 'disciplino'« (Wallerstein, 2006:7).

V industrijski dobi 19. stoletja sta univerze prevzela znanost in vera v napredek. Oblikovala se je ideja o specializiranem izobraževanju, ki ga je narekovala potreba po uporabni znanosti, z namenom čim hitrejšega industrijskega razvoja. »S krepitvijo industrije in kapitalističnih odnosov je na univerzo vedno bolj vdirala t. i. 'uporabna znanost' z novo, razsvetljeno in v korist usmerjeno tendenco – s poudarkom na praktični vrednosti« (Kump, 1994:45). Ojačal se je organizacijski del univerze, ki je preuredil delovanje svoje institucije na način, da je le-ta lahko čim bolj učinkovito opravljala svojo specifično, poklicno-izobraževalno nalogo in s tem »služila potrebam družbe«. Prišlo je do dveh večjih izobraževalno-institucionalnih delitev. Prva je potekala na filozofski fakulteti, ki je razpadla na znanstveni in humanistični del. Znanstveni del univerze je prevzel bolj naravoslovno usmerjene discipline: matematiko, fiziko, astronomijo, kemijo, geologijo..., medtem ko je njen humanistični del pod svoje okrilje vzel filozofijo, umetnostno zgodovino, klasične jezike (grščina, latinščina), muzikologijo...(Wallerstein, 2006: 8). Vzrok druge delitve pa so bile novonastale (ne-univerzitetne) izobraževalne institucije (npr. tehniške, politehniške šole), ki so bile usmerjene izključno v pridobivanje poklica in so na študente prenašale uporabno, praktično, instrumentalno znanje. Produkcija kritične in teoretske vednosti v »slonokoščnem stolpu« (na univerzi) se je tako razmejila od poklicnega izobraževanja (na tehniških šolah). Medtem ko je prva (disciplinska) delitev omogočila lažje specializirano izobraževanje novih poklicnih kategorij (tehnik, inženirji, podjetniki...), pa je druga delitev pripomogla k temu, da je kot glavno vodilo univerzitetnega delovanja vsaj še za nekaj časa ostalo (teoretsko) izobraževanje političnih in administrativnih državnih elit ter »...prenos skupne 'buržoazne' in 'humanistične' kulture, značilne za modernost [...]« (Freitag, 2010:27)²⁶. Znanstveno raziskovanje po drugi strani ni imelo toliko sreče, saj se je skoraj povsem prestavilo na inštitute, akademije, politehniko ipd. (Kump, 1994).

Idealu univerzitetne institucije se je v vsem času še najbolj približala Nemčija s svojo Humboldtovo univerzo, ki še danes velja za klasični oz. idealni model univerze. Humboldtova univerza se je zgledovala po načelih nemške idealistične filozofije (Fichte, Schelling,

---

²⁶ Dana delitev pa institucionalnega dela univerze ni rešila za dolgo. V obdobju po II. svetovni vojni so univerze postale »multiuniverze« (Kump, 1994) saj so začele ponujati nove, popolnoma poklicno naravnane študijske smeri.

Humboldt, Schleiermacher) in se je v svojem delovanju zavzemala za dovolj veliko polje institucionalne avtonomije, v katerem bi potekalo družbeno kritično poučevanje in raziskovanje. Državni vpliv na univerzo so dojemali kot škodljivega, saj je onemogočal svobodno in brezinteresno iskanje resnice (*»Wissenschaft«*). Humboldtova univerza je ločevala med specialnim, praktičnim znanjem (študij namenjen aplikacijam) in splošnim, teoretskim znanjem (razvoj znanosti), sam študij pa se je delil na »osnovni študij«, ki se je končal s pridobitvijo diplome v posamezni stroki in »študijem za razvoj same znanosti« (podiplomski študij), kjer je bil študent samostojni raziskovalec.

V obdobju po II. svetovni vojni so ZDA postale hegemonistična svetovna velesila in ameriški sistem je postal najvplivnejši na svetu. *»Kombinacija ekonomskega širjenja svetovne ekonomije in močnega povečanja demokratičnih teženj je povzročila neverjeten razmah svetovnega univerzitetnega sistema (v smislu števila fakultet, univerz in študentov)«* (Wallerstein, 2006:15). Vlade so sicer povečale subvencioniranje univerz, a so pogosto tudi usmerjale število univerzitetnih raziskav. Univerza je postala nekakšna »multiuniverza« (Kump, 1993) in je mnogokrat ponujala popolnoma poklicno naravnane študijske smeri. Kasneje v 80ih letih je s koncem ekonomske rasti prišlo tudi do krčenja vladnih subvencij, kar je pomenilo, da so tudi univerze začele čutiti ekonomske pritiske recesije. Posledica krčenja državnih sredstev, namenjenih visokošolskim institucijam, je bila med drugim naraščajoča stopnja ustanavljanja privatnih univerz. Takšna politika je spodbujala še tesnejše sodelovanje visokošolskih institucij z zasebnim sektorjem, saj so bile le-te prisiljene začeti iskati alternativne vire dohodkov (Kump, 1994).

Več o razvoju univerze v drugi polovici 20. stol. in o strukturnih spremembah, ki so univerzo pripeljale do stanja, v katerem je danes, bom analizirala kasneje. Sedaj bi rada samo poudarila pomen vsakokratne vpetosti univerze v konkreten družbenopolitični sistem ter naivnost nostalgije po »zlati dobi« univerze, h kateri moramo težiti oz. za katero se moramo boriti. Stanovska univerzitetna ideologija je zastarela in *»temelji na arhaičnih meritokratskih načelih«* (Močnik, 2009), vendar pa ji ravno ta »zastarelost« omogoča, da se zlahka artikulira z vsako vladajočo ideologijo. Kljub temu, da so se njene pravice in imunitete pod vsakokratnim ekonomskim, političnim in ideološkim vplivom spreminjale, pa so *»...univerze v vseh primerih, celo pod avtoritarnimi političnimi režimi, poskušale doseči in povečini tudi obdržale visoko stopnjo avtonomije...«* (Freitag, 2010:26). Seveda bi zelo težko (če sploh) našli zgodovinski primer, ko je univerza uresničila ves svoj »institucionalni« potencial, in

najverjetneje (razen morda Humboldtove univerze) se to nikoli ni zares zgodilo. Kar pa se lahko zgodi – in se dandanes načeloma res dogaja – je to, da organizacijski uspeh (učinkovitost) sam po sebi postane glavno vodilo delovanja univerze in z ekonomskim merjenjem učinkovitosti iz njenih prostorov popolnoma prežene kritično vednost in teorijo.

Teorija je bila v univerzitetnih prostorih nemalokrat preganjana, vendar se ji je skozi čas nekako le uspelo obdržati. Videli smo, kako se je v razsvetljenstvu uspela rešiti tako, da se je predstavila na akademije. Obdržala se je tudi v 19. stoletju, ko se je specializirano izobraževanje prestavilo na novonastale izobraževalne institucije in tako univerzi pustilo prostor nad produkcijo teoretskega znanja, medtem ko je teoretsko raziskovanje (vsaj deloma) prešlo na zunajuniverzitetne inštitute. Kam se je teorija zatekla danes? Na univerzi zanjo ni več prostora²⁷. Le-ta ima polne roke z reševanjem problema, kako na čim bolj učinkovit način organizirati svoje procese okoli korporacijsko naravnanih, komercialno spodbujanih in privatno financiranih problematik. Po drugi strani pa je tudi akademije in ostale zunajuniverzitetne inštitute (oz. bolj ali manj celotno družbo) zajel isti proces, ki je poskrbel, da se *»...institucije, ki naj bi skrbele 'tudi' za teoretsko produkcijo, zmorejo – in nemara celo želijo – reproducirati brez teorije«* (Močnik, 2009:365). Tako se teoretske prakse, izgnane od povsod drugod, z zadnjimi močmi držijo na obrobju družbe, kjer *»... vzpostavljajo zunanost strukture gospostva in izkoriščanja in se povezujejo s praksami odpora in družbene imaginacije«* (Močnik, 2013: 225). Na tem »obrobju« je delovalo tudi gibanje MSU, ki je bilo zaradi svoje družbeno-kritične pozicije sposobno teoretsko intervenirati v trenutno neoliberalno visokošolsko politiko in vzpostaviti Zasedbo FF kot »prakso odpora« proti njej.

Ko je Zasedba FF za 2 meseca »osvobodila« košček institucionalnega prostora na univerzi, bi lahko Filozofska fakulteta (ali Univerza v celoti) v tem prepoznala priložnost za ponovni začetek udejanjanja svojega institucionalnega smotra ter aktivno pomagala pri kritični analizi vzrokov za lastni propad. Zgodilo se je ravno obratno. Tako uradna univerza kot njena »akademska skupnost«²⁸ (preostale študentke in študentje ter profesorice in profesorji in

---

²⁷ Dano problematiko bom zopet bolj podrobno analizirala in dokumentirala kasneje.

²⁸ »Akademska skupnost« predpostavlja obstoj »akademske kulture«, kar naj bi bila posebna pravila vedenja in ravnanja v akademski skupnosti, ki bi vključevala »tradicijo ohranjanja, prenašanja in razvijanja kulture in znanja, ter dopuščanje različnih poti iskanja resnice« (Kump, 1994:23). V duhu akademske kulture naj bi univerzitetni študij posamezniku pomagal pri pridobitvi specifičnih profesionalnih kompetenc, poleg tega pa bi razvijal svobodno, kritično, refleksijsko obliko posameznikovega mišljenja ter delovanja. »Akademska skupnost« pišem v narekovajih, ker obstaja vprašanje, ali takšna skupnost pri nas sploh obstaja, oz. po besedah

raziskovalne delavke ter delavci), ki naj bi na njej prebivala, interesov zasedbe nista prepoznali kot svojih, zato sta jih namesto z »odprtimi rokami« sprejeli z vsesplošnim neodobravanjem. Tako lahko v zapisniku 28. redne seje Senata FF (16.11.2011), preberemo naslednji izjavi:

»Po besedah dekana FF ne potrebuje nobene osvoboditve, kot tudi ni nikogar prosila, da jo osvobodi« (Vir: zapisnik).

»Stališče vodstva FF je, da FF svoje poslanstvo lahko opravlja in ne želi, da je le-to moteno« (Vir: zapisnik).

Iz izjav red. prof. dr. Andreja Černeta (takratni dekan FF) lahko razberemo, da prvič, s FF ni popolnoma nič narobe, zato je njena osvoboditev nepotrebna, in drugič, osvoboditev je ne le nepotrebna, temveč celo škodljiva, saj fakulteto moti pri izvajanju njenega »poslanstva«. Na tem mestu ni čisto jasno, kaj naj bi to »poslanstvo« fakultete bilo in s čim ga je Zasedba »zmotila«, je pa dana izjava primer stalne pozicije uradnega vodstva FF tekom celotne Zasedbe. Svoje prepričanje je g. dekan namreč ohranil čisto do konca, ko se je na razširjenem Kolegiju dekana (14.4.2012) »zahvalil vsem, ki so konstruktivno pripomogli k zaključku zasedbe« (vir, zapisnik) saj je bilo s tem (očitno) poslanstvo FF rešeno.

Približno enakega mnenja kot uradno vodstvo FF so bili študentje. Miha Šoba – takratni prodekan študent, je na 28. redni seji Senata (16.11.2012) poudaril, da: *»so študenti enotnega mnenja do trenutka, ko aktivisti gibanja ne posežejo v osnovno pravico študentov, to je v učni proces«* (vir, zapisnik). Iz tega lahko razberemo, da interesi Zasedbe FF potemtakem niso interesi študentov FF v celoti, vendar zastopajo ideje manjšega dela »okupatorjev«, proti kateremu ostali študentje nimajo nič, dokler le-ti ne posežejo v njihovo »osnovno pravico«, katere pomen zopet ni definiran. Ista situacija se je ponovila pri profesorjih, predvsem pri tistih, katerih predavanja, ki bi morala potekati v osvobojenih učilnicah, zaradi neuspele organizacije ali prostorske stiske FF niso bila uspešno predstavljena.

Rastka Močnika: »Tako je na začetku stoletja pri nas že obstajala akademska kultura, četudi brez univerze; na koncu stoletja obstajata kar dve univerzi, ni pa akademske kulture.« (str.19 - Močnik)

II. NASTANEK ZASEDBE FF

Začetek (23. november 2011)

V sredo, 23.11.2011, se je v zgodnjih dopoldanskih urah na Aškerčevi cesti zbralo večje število aktivistov gibanja 15o in Mi smo univerza z namenom »osvoboditi Filozofsko fakulteto«. Že nekaj dni pred samim dogodkom so predstavniki gibanj z deljenjem pamfletov,²⁹ grafitiranjem javnih površin ter širjenjem napovedi zasedbe po socialnih omrežjih javnost obvestili o svojih namenih, na dan samega dogodka pa so na svojo prisotnost opozorili tudi z ogromnimi transparenti – »Mi smo Univerza«, »Znanje študentom ne kapitalu«, »Zasedba«..., razobešenimi nad glavnim vhodom Filozofske fakultete. Ko je bila kritična masa (nekaj sto študentov) zbrana, je širši javnosti kasneje najbolj poznani udeleženec zasedbe – študent primerjalne književnosti in filozofije, Miha Kordiš,³⁰ nekaj čez 12. uro v avli fakultete segel po mikrofону in nagovoril vse prisotne. Kratkemu uvodu in obrazložitvi osnovnih, še ne popolnoma formuliranih zahtev – bolj ali manj strpanih pod osnovno zahtevo po »javnem, brezplačnem in kvalitetnem visokem šolstvu« – je sledil odprti program, v katerem je lahko vsak prisotni povedal lastne izkušnje in težave s trenutno ureditvijo visokošolskega sistema ter ostale kritike ali pobude za spremembo. Nekaj prostovoljcev je odšlo tudi po predavalnicah, v katerih so tedaj potekala predavanja. V vsaki učilnici so študentom na hitro razložili, kaj se dogaja, in jih pozvali, naj se jim pridružijo. Nekatera predavanja so bila tako motena, vendar učni proces v celoti ni bil prekinjen.

---

²⁹ Dekan FF je aktiviste gibanja MSU pred Zasedbo že sprejel na FF ter jim izrekel dobrodošlico, saj naj bi bila FF po njegovih besedah »odprt prostor za razpravo o kakršni koli ideji« (vir, zapisnik SS), dovoljenja za opravljanje aktivnosti po fakulteti pa aktivisti od njega niso dobili. Tako je vodstvo po »plakaterski in letakodelilski akciji« teden pred Zasedbo (14.11.2011) ukazalo čistilkam in varnostnikom, da so z zidov potrgali propagandne letake, iz fakultetnih prostorov pobrali ves že razdeljeni material ter onemogočili njegovo nadaljnje deljenje.

³⁰ Klub željam in prizadevanjem aktivistov, da se noben posameznik na Zasedbi ne bi posebej medijsko izpostavljala, temveč bi ta funkcija rotirala, je Miha Kordiš nekako postal »obraz gibanja«. K temu je med drugim botrovala tudi njegova podoba, ki je zaradi črne baretke na glavi marsikoga spominjala na revolucionarja Che Guevaro. Primeri javnega poročanja: »Miha Kordiš – tisti, ki ne želi biti plagiat Cheja Guevare« (Dostopno na: http://www.siol.net/novice/rubikon/preprical_nas_je/2011/11/miha_kordis_aktivist.aspx), »Okupatorji, za katere se nihče ne zmeniš« (Dostopno na <http://www.reporter.si/iz-tiskane-izdaje/okupatorji-za-katere-se-nih%C4%8De-ne-zmeni/7194>), »Intervju: Miha Kordiš« (Dostopno na: <http://www.student.si/preberisi/aktualno/miha-kordis-intervju.htm>

Po začetnem programu je v eni izmed osvobojenih učilnic sledila prva skupščina, ki so se je poleg prisotnih aktivistov in množice ostalih študentov udeležili tudi nekateri profesorji, takratni dekan FF red. prof. dr. Andrej Černe in takratni rektor univerze prof. dr. Radovan Stanislav Pejovnik. Glavni temi prve skupščine sta bili obseg ter osnovna ureditev zasedbe. Po večurni diskusiji sta se glede obsega formulirali dve možnosti. Po prvi naj bi se blokada zmanjšala na tako imenovano »parcialno blokado«, kar pomeni, da bi se za osvobojeno ozemlje obdržalo le eno veliko in dve manjši predavalnici. Druga možnost je bila precej bolj drastična, saj je predstavljala »totalno blokado«, pri kateri bi aktivisti zavzeli celotno FF. Nabito polna predavalnica je po končani diskusiji z demokratičnim glasovanjem (dvigom rok) izglasovala prvo možnost³¹. Drugi (na dekanovo prošnjo) sprejeti sklep je odločil, da se zaradi varnostnih razlogov po 22. uri aktivistov ne spušča več na fakulteto.

Prisotnost dekana je imela na prvi skupščini velik pomen, saj je le-ta javno obljubil, da bo spoštoval vse sklepe, ki jih bo skupščina sprejela. Želja vodstva po sodelovanju je med protestniki požela veliko odobravanje, vesplošno zadovoljstvo pa na žalost ni trajalo dolgo. Gospod dekan je namreč že čez en teden (30.11.2011) na izredni seji Senata FF pojasnil, da je s to obljubo mislil eksplicitno le na prvo skupščino in nikoli ni dejal, »*da bo spoštoval sklepe vseh naslednjih sklicanih skupščin*« (vir, zapisnik), kot je bilo »morda« razvidno iz njegove obljube dne 23.11.2011.

Od osvoboditve naprej so skupščine potekale vsak dan, ponavadi okoli 20. ure. Temeljile so na vsebinski diskusiji in direktni demokraciji, odprte pa so bile za vso širšo javnost. Vstop je bil prepovedan le medijem. Drugi dan zasedbe (24.11.2011) je bil namreč sprejet sklep, da medijske kamere na skupščinah ne smejo biti prisotne, razen v primeru snemanja dokumentarnega filma, v kolikor se ustvarjalci pred tem najavijo. Vsak dan se je sklicala tudi tiskovna konferenca, na kateri je bilo medijem podano poročilo o preteklih dejavnostih in splošnem stanju Zasedbe. Funkcija predstavnikov gibanja na omenjenih konferencah je rotirala,³² kar pomeni, da je bila vsak dan znova izbrana naključno (»z žrebom«) oz. so se

---

³¹ Prva možnost je zmagala zaradi začetnih logističnih in vsebinskih težav zasedbenikov. Le-ti na svoji strani niso imeli dovolj študentov, ki bi več predavalnic držali »osvobojene«, poleg tega pa za več osvobojenih predavalnic tudi ni bilo dovolj vsebine. Totalna blokada je ostala kot možnost, ki bi jo lahko uresničili kasneje, ko bi aktivisti imeli bolj izdelan načrt, več programa ter širšo podporo ostalih študentov.

³² »Rotiranje« posameznikov je bila ena izmed značilnosti Zasedbe, ki se je pojavljala tako navznoter, ko je moral posameznik opravljati določeno funkcijo (npr. zapisnik skupščine, moderator skupščine, vodja določene skupine...) kot navzven – npr. predstavništvo na sestankih ali pa delegati pri pogajanju z vodstvom. Poleg »rotacije« se je poskušalo skrbeti tudi za enakomerno žensko/moško predstavništvo.

zanjo posamezniki javili sami. Na začetku vsake skupščine se je najprej sestavil »dnevni red«, ki je ponavadi vseboval »poročila tekočega dne«, »poročilo o stanju zasedbe«, »napovedi programa« ter »razno«. Za lažje in bolj sistematično delovanje so se četrti dan (26. novembra 2011) izoblikovale 4 delovne skupine (DS) - delovna skupina za vsebino (DSV), delovna skupina za koordinacijo programa (DSP), delovna skupina za informiranje (DSI) ter delovna skupina za logistiko (DSL). Znotraj teh skupin so po potrebi nastajale tudi manjše skupine – npr. »delovna skupina za direktno akcijo« in »delovna skupina za digitalizacijo«. Glavni namen delovnih skupin je bil prevzem odgovornosti za operativne in logistične zadeve v posameznih tematskih sklopih, tako da je bilo na skupščinah več prostega časa za vsebinske razprave. Vsak dan je v eni izmed osvobojenih učilnic potekala delavnica »Zakaj zasedba?«, v avli FF pa je bila večino časa odprta tudi »Info točka«, ki je skrbela za delitev propagandnega materiala (npr. pamflet »Kaj je zasedba?«), hkrati pa je odgovarjala na kakršnakoli vprašanja v navezavi z Zasedbo. Na pobudo prof. dr. Ranka Novaka in študentov četrtega letnika ALUO se je kmalu oblikovala celovita grafična podoba gibanja.

Tekom zasedbe je v osvobojenih prostorih potekal pester izobraževalni program. Organiziranih je bilo več javnih tribun,³³ ki so v obliki kratkih predavateljskih prispevkov in sprotne diskusije podrobno analizirale posamezne visokošolske problematike ter kritično obravnavale njihove ideološke in politično-ekonomske predpostavke. Poleg tribun so potekale tudi javne delavnice³⁴ (v okviru katerih se je med drugim poskušal vzpostaviti samoupravni študij), izvedenih pa je bilo tudi nemalo predavanj³⁵ (tako tujih kot domačih profesorjev) in bralnih seminarjev.³⁶ Ob večerih se je pogosto odvijal kulturni program – v eni izmed

---

³³ Primeri: »Javna tribuna o doktorskem študiju na FF« (14.12.2011), »Kaj je sociologija kulture danes« (12.12.2011), »Ime česa je bolonjska reforma« (13.12.2011), »Znanost in izobraževanje na Hrvaškem: težnje in upori« (12.12.2012), »Javna tribuna o študentski socialni problematiki« (21.12.2011).

³⁴ Primeri: »Kaj je teorija v družbenih vedah – in zakaj jo univerza, država in kapital preganjajo?« (Rastko Močnik, 15.12.2011), »Delavnica za samoupravni študij« (Rastko Močnik, 12.12.2011), »Delavnica RŠ« - nočni program na Radiu Študent (19.12.2011), »Malo blišča, pa veliko bede: položaj raziskovalne dejavnosti v RS« (Kodelja, Šimenc, Štrajn, Žagar, 20.12.2011), »Fleksibilnost trga delovne sile - Kdaj, zakaj, kako?« (Primož Krašovec)

³⁵ Primeri: »Od El Caracaza do oblasti ljudstva ali Zgodba o pričakovanem padcu neoliberalnih reform v Venezueli in o tem, kako je prispeval k promociji socialističnega pristopa k opolnomočenju ljudstva« (Nestor Lopez, 8.12.2011), »Financijalizacija in kriza v vzhodni Evropi« (Joachim Becker, 15.12.2011), »Buržoazna civilizacija ni za nežne duše« (Lev Kreft, 12.12.2011), »Posledice vzpona industrializiranih držav z nizkimi mezdami« (Gorazd Kovačič, 12.12.2011) »Kaj je Filozofska fakulteta?« (Zdravko Kobe)... redna predavanja prof. dr. Jožeta Vogrinca in prof. dr. Irene Novak Popov, ki so bila premeščena v osvobojene predavalnice.

³⁶ Večina bralnih krožkov se ni izvajala neposredno pod okvirom gibanja MSU, temveč so ostale aktivistične skupine preselile izvajanje svojih bralnih krožkov v prostore osvobojenih predavalnic – npr. DPU:

osvobojenih predavalnic so redno predvajali filme z družbeno kritično vsebino, izvajali so se glasbeni dogodki (npr. kantavtorski večeri), predavalnica 34 pa se je razglasila za »Brechtovo čitalnico«.

Glede na veliko udeležbo na prvi skupščini so bili aktivisti optimistični glede podpore ostalih študentov. Kasneje se je žal izkazalo, da bo ostalo zgolj pri željah, saj je bila udeležba iz dneva v dan nižja. Da bi medse privabili več študentov in profesorjev, so že v prvem tednu začeli organizirati manjše, oddelčne skupščine. Nekateri oddelki so bili na dano pobudo po sodelovanju zelo odprti. Tako je npr. »Oddelk za etnologijo in kulturno antropologijo« že drugi dan zasedbe vse svoje prostore razglasil za »osvobojeno ozemlje«, vsa na njem izvedena predavanja pa so bila priznana kot študijska obveznost. Odziv »Oddelka za klasično filologijo« je bil ravno obraten, saj se po poročanju udeležencev na njihovi skupščini »zaradi ideoloških razhajanj mnogih profesorjev z gibanjem« (MSU zapisnik) o zasedbi sploh ni moglo govoriti. »Oddelk za filozofijo« in »Oddelk za slavistiko« sta se na oddelčno skupščino odzvala pozitivno, glede na zapisnike skupščin pa je bila tudi udeležba profesorjev zadovoljiva. Zasedbo so v večini vsaj načelno podprli, nekateri izmed njih pa so bili pripravljeni tudi aktivno sodelovati. Podobno je bilo na »Oddelku za pedagogiko in andragogiko«, kjer so angažirani študentje poleg dveh skupščin (14.12.2011 in 10.1.2012) organizirali tudi okroglo mizo z naslovom: »*Ali se nas to res ne tiče?*« (6.12.2011).

V drugem tednu zasedbe so se skupščine prestavile tudi na ostale fakultete. Na Pedagoški fakulteti (oddelek za socialno pedagogiko) se je demokratičnega posveta udeležilo okoli osemdeset ljudi, debata pa je tekla predvsem o pomanjkanju prostora. Na Fakulteti za socialno delo je bila udeležba sicer nekoliko manjša (štirideset ljudi), sta se pa takoj oblikovali delovni skupini – DS za logistiko in DS za vsebino. Zaradi slabe obveščenosti študentov glede Zasedbe in visokošolske problematike nasploh je bila na FSD kasneje organizirana tudi javna tribuna, ki je doživela pozitiven odziv, predvsem iz vrst profesorjev. Na Fakulteti za družbene vede (FDV) so med drugim 12.12.2011 organizirali delavnico o stanju zaposlenih na FDV. Na njej so se lotili problematike ne-sistematizacije delovnih mest raziskovalcev ter rigidnosti in nestabilnosti takšnih oblik zaposlitev, izpostavili pa so tudi negativne učinke politike »zategovanja pasov« in izrazili potrebo po skupnem boju fakultet – boju vodstva, študentov in vseh zaposlenih proti ministrstvu in tekočim vladnim politikam.

»Financijalizacija«, »Razlika in ponavljanje«; Polituss: »Izkopavanje Krtine«; A-Infoshop: »kArl mArx-kapital«...

Gibanje MSU se je tekom Zasedbe povezovalo tudi z drugimi nestranskimi organizacijami. Med drugimi so se sestali s predstavniki sindikalistov Luke Koper in kasneje s Sindikatом vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije (6.1.2012), s katerimi so razpravljali o potencialnem članstvu študentov v omenjenem sindikatu (trenutno je članstvo dostopno le zaposlenim na kulturnih in izobraževalnih področjih), saj naj bi tesnejše sodelovanje pomenilo možnost za pomemben študentsko aktivističen doprinos k sindikalnemu gibanju³⁷.

Solidarnost je gibanje pokazalo tudi tujim študentom – bolj natančno študentom, ki niso državljani RS, vendar pa pri nas študirajo. Ti so z novim zakonom – *»Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev«* (sprejetim 1.1.2012), izgubili možnost dodelitve državne štipendije. 23. člen novega zakona je namreč odpravil 8. člen *»Zakona o štipendiranju«*, ki jim je pred tem to pravico omogočal. 17. januarja 2012 se je v ta namen organiziral in izpeljal protest s parolo: *»Slovenija naj bo država, v kateri znanje nima državljanstva!«*. Na začetku decembra (1.12. 2011) so predstavniki Zasedbe skupaj s predstavniki ŠOS svoja stališča in zahteve prenesli tudi na »sejo Sveta vlade RS za študentska vprašanja«. Predstavniki MVZT so angažiranost aktivistov sicer pozdravili, saj naj bi s tem odprli javno razpravo o problemih visokega šolstva v Sloveniji, ter se z njimi celo strinjali okoli nekaterih socialnih problematik, vendar pa so se v izjavah prisotnih pogosto pojavljali očitki v smeri »neupravičenosti« Zasedbe, npr: *»čas je poln negotovosti za vse, ne samo študente«* (komentar na problem financiranja) ali pa *»vsi vemo, da je boljše biti študent kot zaposlen«*- z drugimi besedami: *»vsi bi študirali, nihče ne bi delal«* (komentar na problematiko študentskega dela). Še posebej nenavaden pa je bil komentar g. Svetlika (takratni minister DDSZ): *»vidimo le zahteve, nobenih obljub«* (MSU zapisnik). Na tem mestu iskreno ne vem, kaj točno bi morali študentje obljubiti ministru v zameno, da jim ta zagotovi osnovne pogoje za javni, vsem dostopni, kvalitetni študij (drugače znane kot »Blokadne zahteve«). Navsezadnje so aktivisti MSU s kritično analizo stanja visokega šolstva v RS opravljali delo MVZT, a so ti, namesto da bi aktiviste za posredovane kritike in predloge za spremembe nagradili, z njimi želeli vzpostaviti odnos obojestranske koristi. Kakšne naj bi bile »obljube« študentov, bomo poskusili analizirati kasneje, sedaj pa si najprej pogledajmo te »nezaslišane« zahteve.

---

³⁷ Na omenjenem sestanku so izpostavili tudi problem enote SVIZ, ki na FF kljub 70 članom nima niti svojega predstavnika.

BLOKADNE ZAHTEVE

a.) Javno in brezplačno visoko šolstvo

Prizadevamo si za odpravo vseh plačljivih (samoplačniških) oblik študija na javni univerzi; pri tem pa ne dovolimo, da bi:

- 1. odprava plačljivih oblik študija postala izgovor za omejevanje dostopnosti študija (na primer za zmanjševanje razpisnih mest);*
- 2. odprava plačljivih oblik študija služila kot izgovor za poslabšanje položaja univerzitetnih delavcev (na primer povečevanja števila študentov na pedagoga, povečevanje deleža negotovih oblik zaposlitve oz. dela na podlagi pogodb civilnega prava, zniževanje dohodkov ipd.)*

(Stališče MSU glede plačljivih oblik študija na javni Univerzi)

V Sloveniji financiranje študijske dejavnosti na javnih in koncesioniranih zasebnih visokošolskih zavodih ureja »Zakon o visokem šolstvu« (ZVis), ki z 2. odstavkom 77. člena³⁸ onemogoča vpeljavo šolnin na redni dodiplomski študij po starem sistemu in na prvo ter (v večini primerov) tudi drugo stopnjo bolonjskega študija. Leta 2011 je bilo financiranje študijske dejavnosti urejeno na novo z »Uredbo o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov«.³⁹ Kljub brezplačnemu prvostopenjskemu študiju pa so posredni stroški visokošolskega izobraževanja zelo visoki. Cene stanovanjskih najemnin so vedno višje, v študentskih domovih primanjkuje prostora,⁴⁰ nezanemarljiv problem pa predstavlja tudi

---

³⁸ Drugi odstavek 77. člena ZVisa pravi: »Državljanom Republike Slovenije in državljanom članic Evropske unije šolnine ni mogoče predpisati za izobraževanje v okviru dodiplomskih študijskih programov z javno veljavnostjo, ki se izvajajo kot javna služba, razen če njihovo izvajanje presega z nacionalnim programom visokega šolstva določene standarde« (vir ZVis).

³⁹ Ustavno sodišče je 14.3.2011 ugotovilo, da so posamezni člani ZVisa ter Uredba o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov v neskladju z Ustavo. Do spremembe in dopolnitve zakona in s tem njegove skladnosti s Slovensko Ustavo je prišlo šele naslednje leto (24.8.2012) in leto za tem (7.2.2013).

⁴⁰ Leta 1995 je bilo na voljo 19 študentskih domov z 8.876 nastanjenimi študenti. Leta 2011 je na voljo kar 58 študentskih domov, v katerih pa je nastanjenih le 12.405 študentov. 3.410 študentov je bilo istega leta

(ne)dostopnost učnega gradiva, saj kupovanje dragih knjig in učbenikov predstavlja velik strošek za študente. MSU je glede dane problematike med Zasedbo večkrat javno izrekel zahtevo po štipendiranju vseh (še posebej socialno šibkejših) študentov ter zahtevo po digitalizaciji študijskega gradiva, kar bi rešilo (ali vsaj izboljšalo) problem posrednih stroškov študija.

Drugostopenjski študij naj bi bil po trenutni zakonski ureditvi ravno tako brezplačen, vendar nova zakonodaja na več mestih počasi in »prikrito« uvaja šolnine. Tako morajo npr. bolonjski študentje, ki petega letnika drugostopenjskega (rednega) študijskega programa ne končajo v postavljenem roku, vračati šolnino – enoletni znesek, ki se drugače zaračunava izrednim študentom 5. letnika. Poleg tega postajajo samoplačniški tudi študij predbolonjskih študentov, ki se vpišejo na drugostopenjski bolonjski program, vzporedni in zaporedni bolonjski študij ter študij na rednih, a nadstandardnih programih.⁴¹ Poseben (in med Zasedbo tudi najbolj analiziran) primer plačljive oblike študija pa predstavlja doktorski študij na FF, ki je v letu 2010/2011 doživel dve večji spremembi. Kot smo že omenili, je bila leta 2010 z zakonom sprejeta »Inovativna shema za sofinanciranje doktorskega študija za spodbujanje sodelovanja z gospodarstvom in reševanja aktualnih družbenih izzivov«, ki je s seboj pripeljala nov način sofinanciranja doktorskega študija. Stari sistem sicer ni bil brez svojih pomanjkljivosti, vendar pa je sofinanciranje delovalo po principu enakega dodeljevanja subvencij vsem študentom, ki so bili vpisani ali so redno napredovali v akreditiran študijski program podiplomskega predbolonjskega in bolonjskega tretjestopenjskega študija. Nova »inovativna shema« pa je sofinanciranje individualizirala. To pomeni, da smo skupaj z zakonom dobili še posebno komisijo, ki za vsakega doktorskega kandidata posebej presoja, ali je tema njegovega raziskovalnega dela dovolj povezana z gospodarstvom oziroma ali »rešuje aktualne družbene izzive« iz vnaprej predpisanih tematskih področij. Res je sicer, da imajo z novo shemo študentje možnost 100% državnega sofinanciranja, vendar pa je problematičen sam postopek »izbire«, ki je povsem ideološka. Iz nje (v veliki meri tudi samo-selektivno) izpadejo vsi kandidati, ki svoje doktorske disertacije ne zastavijo dovolj aplikativno – torej se ne podrejajo

---

nastanjenih pri 1210 zasebnikih (v kolikor se štejejo seveda le prijavljeni zasebniki). Vir: Statistični letopis RS, 2013 (Dostopno na: <http://www.stat.si/letopis/letopisprvastran.aspx>).

⁴¹ Primer nadstandardnega programa na FF predstavlja tehnično zelo zahteven program »prevajalstva«, ki pri svojem delovanju potrebuje posebna pedagoška sredstva. Oddelek za prevajalstvo je na OU FF tudi naslovil prošnjo za uvedbo šolnin za redne študente (do takrat so šolnine plačevali le izredni študentje). MSU je na tem mestu pozval fakulteto, naj presodi, ali omenjeni študijski program sploh ustreza temeljni znanstveno-pedagoški usmeritvi fakultete in sodi na javno Univerzo. V primeru, da tem kriterijem zadošča, naj fakulteta prerazporedi svoja sredstva tako, da bo poskrbela tudi za tehnično preskrbljenost zahtevnejših programov.

trenutno aktualnim politično-ekonomskim razmeram. Temeljno raziskovanje je pri pridobitvi najvišjega znanstvenega naziva s tem postalo povsem nepotrebno oz. celo nezaželeno.

Poleg tega pedagoške dejavnosti profesorice in profesorjev v okviru tretje stopnje bolonjskega študija niso vključene v njihovo redno delovno obveznost. To delo trenutno opravljajo »honorarno«, stroški njihovega dela oziroma celotne izvedbe doktorskih programov pa se prenašajo na študente v obliki višanja šolnin, kar z novo zakonodajo ni težka naloga. Ob sprejetju »inovativne sheme« je namreč država sprostila pogoje, pod katerimi je državno sofinanciranje fakultet še dopuščeno. Včasih je bila postavljena meja višine šolnin, pod katero so se fakultete še lahko prijavile na razpis za sofinanciranje, sedaj pa je ta meja izginila. Fakultete lahko poljubno določajo znesek svojih šolnin v tekočem letu in kljub temu računajo na državno pomoč. Dano priložnost je med drugimi izkoristil tudi Upravni odbor FF, ki je 18. aprila 2011 uradno potrdil cenik FF za leto 2011/2012.⁴² Novi cenik je predvideval 30% dvig šolnin za študij na tretji stopnji – iz 2.700€ na 3500€ na letnik, kar v celoti pomeni iz 8.100€ na 10.500€. Svoje dejanje so kasneje legitimirali s ponovnim, (tokrat) »realnim ovrednotenjem stroškov izvajanja doktorskega programa«.⁴³ Postopki odločanja o uspehu kandidature za sofinanciranje so dolgotrajni in nepredvidljivi. Študentje se prijavijo na razpis decembra ali januarja, o dodelitvi štipendije pa so obveščeni šele konec šolskega leta. To pomeni, da si mora v vsakem primeru študent eno leto študija plačati sam, brez kakršnegakoli zagotovila, če in v kolikšni meri mu bo ta denar povrnjen. Kot je na to opozoril MSU, je nenapisani kriterij pridobitve sofinanciranja dejstvo, da si študent študij lahko privošči tudi brez njega. Poleg vseh individualnih težav z novim financiranjem doktorskega študija je le-to tudi na splošno zelo negotovo, saj se po novem financira iz evropskih sredstev, posamični razpis pa velja le za obdobje treh let.

---

⁴² Na seji UO 11.4.2011 je povišanju šolnin nasprotoval le predstavnik študentov, ki je na naslednji seji tudi sprožil glasovanje o razveljavitvi sklepa. Takrat so povišanje zagovarjali le še trije člani OU, razveljaviti pa ga je poskušalo sedem članov, kar pomeni, da je za absolutno večino zmanjkal en glas. Kasneje so svojo odločitev dodatno utemeljili s sklicevanjem na FDV, s katero si FF deli izvajanje doktorskega programa. UO je naročil FF, da mora v roku enega tedna višino šolnine uskladiti s FDV ali pa doktorskega študija to leto ne bo. Svoje pomisleke o upravičenosti zvišanja šolnin je izrekel tudi Senat FF, ki je nastalo situacijo tudi poskušal rešiti z uvedbo »univerzalnega naknadnega popusta«, ki bi nove šolnine vsaj za nekatere študente znižal na prejšnjo višino, vendar se le-ta v praksi bolj ali manj ne izvaja.

⁴³ Izjavo o »realni oceni vrednosti dela« je uradno najprej podala odgovorna oseba FF za odnose z javnostmi Kristina Zajc, v članku za Dnevnik (dostopno na: <http://www.dnevnik.si/clanek/1042439863>), potem pa je isti izgovor večkrat uporabil tudi dekan FF – med drugim na MSU tribuni »O bolonjskem študiju«.

O problematiki doktorskega študija je bila med Zasedbo organizirana javna tribuna »*O doktorskem študiju na FF*« (14.12.2011), kjer so povabljeni govorniki omenjeno situacijo podrobno analizirali in kritično reflektirali, kasneje pa je nastala tudi »*Resolucija o doktorskem študiju*«, v kateri je MSU tako na vodstvo FF kot širše na UNI LJ ter Vlado RS naslovilo konkretne zahteve:

1. Pristojni organi fakultete naj takoj vrnejo šolnine na raven iz študijskega leta 2010/11.
2. FF naj reorganizira izvajanje programa doktorskega študija, pri čemer naj sodeluje vsa akademska javnost (predvsem trenutni in prihodnji študentje).
3. FF in UNI LJ naj se zavzameta za enotno financiranje univerze kot ustanove (torej vseh študijskih stopenj), kar med drugim pomeni, da se doktorski študij vključi v redno delovno obveznost izvajalcev.
4. Glede na to, da se rok trajanja »Inovativne sheme« izteče po treh letih, naj država ponudi dolgoročno vizijo in načrt financiranja doktorskega študija.

b.) Proti bolonjski reformi, za kvaliteten študij

Bolonjska deklaracija je bila sprejeta junija leta 1999 v Bologni, kjer so jo podpisali ministri za visoko šolstvo iz 39 držav, med njimi tudi Slovenije, ter s tem začrtali smer razvoja evropskega visokega šolstva za nadaljnjih deset let. Iz osnovne ideje »povečanja konkurence mednarodnega visokošolskega sistema« se je 2 leti kasneje v Pragi (Praški komunike) izoblikovalo šest glavnih ciljev bolonjskega procesa: »sprejem sistema lahko prepoznavnih in primerljivih diplom«, »sprejetje sistema z dvema glavnima stopnjama«, »uvedba sistema kreditnih točk«, »pospeševanje mobilnosti«, »pospeševanje evropskega sodelovanja pri zagotavljanju kakovosti« in »spodbujanje evropskih razsežnosti v visokem šolstvu«. Poseben poudarek je bil tudi na ostalih tako imenovanih »pomembnih elementih evropskega visokošolskega prostora« kot sta »vseživljenjsko učenje« ter »pospeševanje privlačnosti evropskega prostora« (arhiv mvzt).⁴⁴

Bolonjska reforma oz. bolonjski proces ima sposobnost vplivati na vse, še tako različne študijske smeri, saj razlike med posameznimi študijskimi programi poenoti z univerzalnim ekvivalentom – ECTS sistemom (European Credit Transfer and Accumulation System) oziroma ETCS kreditnimi točkami (KT). KT se lahko kot glavno merilo dosežkov, zbranih na določenem področju študija, skozi čas akumulirajo ali pa se svobodno prenašajo na ostala področja visokošolskega izobraževanja. Ena KT (25-30 ur) predstavlja mersko enoto za vrednotenje dela, ki ga študent v povprečju opravi v teku študijskega procesa za seminarske naloge, izpite, konzultacije, samostojno učenje ... Različni študiji in različne študijske stopnje (dodiplomska ali podiplomska) so na ta način zlahka primerljivi.⁴⁵

Kvaliteta študija na FF je bila že pred uvedbo bolonjske reforme slaba,⁴⁶ vendar pa se je z bolonjskim procesom stanje še poslabšalo. Prej celoletni predmeti so degradirali v krajše,

---

⁴⁴ Dostopno na: http://www.arhiv.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/dokumenti_visokosolstvo/Bolonjski_proces/praski_komunike_slo.pdf

⁴⁵ Vstop na drugo študijsko stopnjo zagotavlja uspešno končanje prve, kar pomeni zadostno število pridobljenih KT.

⁴⁶ Za nižanje kvalitete študija je poleg množičnega vpisa na fakultete in podfinanciranja javnih univerz kriva predvsem napačna univerzitetna politika. Število študentov visokošolskih strokovnih in univerzitetnih programov (skupaj z magistrskim in doktorskim študijem) se je v zadnjih dvajsetih letih potrojilo. Leta 1990/91 je bilo vsega skupaj 33.565 študentov, v šolskem letu 2009/2010 pa že 98.279. Naslednje leto je bila številka malo manjša (91.539), vendar kljub temu zelo visoka. (Vir: Statistični letopis RS, leto 2009 in 2010. Dostopno na: <http://www.stat.si/letopis/LetopisPrvaStran.aspx?leto=2010&jezik=si>). Kljub ogromnemu prilivu novih

semestrskih predmetov, pri katerih študenti nimajo niti časa niti sposobnosti za poglobljen študij. Število ur posameznih (temeljnih) predmetov se je tako ponekod (npr. na FDV) prepolovilo – po »starem« programu so imeli na predmet 120 ur, po bolonjskem programu pa le 60, polovico manj. Povečalo se je število (vsebinsko plitkih in teoretsko praznih) seminarskih nalog in izpitov, kriteriji za diplomsko nalogo pa so se absurdno znižali oziroma se je na nekaterih programih diploma celo ukinila. Prisotnost študentov je postala obvezna na vseh predavanjih, nemalokrat pa se celo zgodi, da je sama prisotnost pogoj opravljanja izpita ali pa celo izpit sam.⁴⁷

Bolonjski proces ukinja »stari«, v znanstveno in raziskovalno delo usmerjen magisterij in vpeljuje novo vrsto magisterijev, pri katerih se študentje izobražujejo za raziskovalno-razvojno delo v določeni stroki. Po novi zakonski ureditvi je diploma po predbolonjskem sistemu enakovredna bolonjskemu magisteriju (2.stopnja), torej imata priznani isto (sedmo) stopnjo izobrazbe. Bolonjska reforma je hotela čas študija zmanjšati, dejansko pa ga je podaljšala. Pred tem je dodiplomski študij trajal 4 leta (+ eno dodatno leto), sedaj pa študentje za isto stopnjo potrebujejo 3 leta dodiplomskega študija (+ eno dodatno leto) ter 2 leti magistrskega študija (+ eno dodatno leto), kar pomeni vse skupaj 7 let.

Bolonjska reforma je bila izpeljana popolnoma birokratsko, brez ustrezne vsebinske analize novih študijskih programov ali javne razprave na dano tematiko. Ob birokratski prenovi »starega« programa v bolonjski⁴⁸ so profesorice in profesorji »napihnili« število ur posameznega programa, saj so si s tem po eni strani zagotovili zadostno mero obremenitve (stalno zaposlenost), po drugi strani pa so hoteli izkoristiti možnost za zaposlitev novih kadrov in s prerazporeditvijo študentov na več pedagoških delavcev potencialno dvigniti kvaliteto študija. Načrt se je močno ponesrečil, saj so bili pred akreditacijo programov

---

študentov pa je univerzitetno financiranje ostalo nespremenjeno oziroma se je zmanjšalo, saj so tudi univerze čutile posledice krčenja javnih sredstev. V letu 2010 je bilo univerzi tako dodeljenih 3% manj proračunskih sredstev za izvajanje študijske dejavnosti kot v letu 2009. Novim razmeram se je le-ta prilagodila tako, da je razpisala manj študijskih programov, od 141 novih zaposlitev je realizirala le polovico, 9 mest pa celo ukinila (Vir, Poslovno poročilo UNI LJ 2010, Dostopno na: http://www.unilj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija__pravilniki_in_porocila/poslovno_financno_in_letno_porocilo_ter_program_dela/)

⁴⁷ Absurden primer tega najdemo pri enem izmed predmetov programa filozofije na FF, kjer se 85% prisotnost študenta šteje kot »opravljen predmet«. Če je študent prisoten 90% ali več, brez vsake dodatne obveznosti in brez kakršnegakoli (ustnega ali pisnega) sodelovanja predmet opravi z oceno 10.

⁴⁸ Posodobitev študijske literature se sicer uvršča med »manjše spremembe«, ki jih potrdi samo senat fakultete, vendar pa programov ali samega koncepta študija ni mogoče zares spreminjati. Na ta način študijski programi uspešno branijo »status quo« in obstoječa razmerja moči v visokošolskih in univerzitetnih institucijah.

predstavniki oddelkov prisiljeni podpisati izjavo, da je njihov oddelek zmožen izvajati predlagani program z obstoječimi kadri – torej brez dodatnega financiranja. Na ta način je nastalo ogromno novih, nekvalitetnih izbirnih predmetov, ki jih povečini izvajajo profesorji, ki o predavani temi nimajo primerne (ali kakršnekoli) izobrazbe. Poleg tega morajo zaradi dodatnega leta študija (za katerega Univerze tudi niso dobile financiranja) profesorice in profesorji (oziroma njihove asistentke in asistenti) opravljati večje število seminarskih vaj, predmetov, konzultacij..., zaradi vseh birokratskih opravil pa njihove raziskovalne in pedagoške dejavnosti še dodatno trpijo.

Glavni motiv prenove študijskih programov je bilo prilagajanje visokega šolstva neoliberalnemu modelu družbe, preko katerega so se univerze iz (bolj ali manj) elitnih ustanov spremenile v tovarne za produkcijo kadrov v družbi nenehne rasti in napredka, tradicionalne in (s stališča gospodarstva) neprofitne discipline pa so na njej postale nesprejemljive. Kvaliteta študijskih programov je že pred tem močno pešala, z novimi ukrepi pa je študij degradiral na srednješolski standard.

Na nesmiselnost uvajanja in ohranjanja bolonjske prenove v visokem šolstvu – še zlasti ko gre za študijske programe na področju humanistike in družboslovja – je v okviru Zasedbe opozorila javna tribuna: *»Ime česa je bolonjska reforma?«* (13.12.2011), aktivisti pa so o dani problematiki nameravali oblikovati tudi resolucijo, v kateri bi zapisali konkretne zahteve, vendar je le-ta obtičala v procesu nastajanja. Vseeno pa so tako na vodstvo FF kot tudi na širšo javnost večkrat naslovili zahtevo po akademski svobodi, zvišanju akademskih standardov, koncu obvezne prisotnosti na predavanjih, demokratizaciji študijskega procesa in pravice do organiziranega izobraževanja. Kot konkretni predlog oz. odgovor na padeč kvalitete so ponudili idejo »samoupravnega študija« oz. »samoupravnega študijskega predmeta«, ki bi pri študentih spodbujal samoiniciativnost in avtonomnost, le-ti pa bi imeli tudi večji vpliv na določanje vsakoletnih učnih načrtov. Trenutno sicer že obstaja mnogo samoorganiziranih, izven-institucionalnih praks (predavanja, tribune, bralni krožki), ki velikokrat presegajo kvaliteto vsebin, ki jih ponuja uradna fakulteta, vendar pa bi imenovani študij to vrsto prakse tudi institucionaliziral (formalno ovrednotil). Red. prof. Rastko Močnik je odstopil svoj že akreditirani predmet »Epistemologija humanistike in družboslovja«, vreden 6ECT, v namen samoupravnega študija. Vsem, ki bi tako prisostvovali študiju, bi se to štelo v redno študijsko obveznost, študijski kolektiv pa bi bil dejansko nosilec študijskega procesa. Sodelujoči bi pri predmetu med drugim pridobili »sposobnost kolektivnega teoretskega dela«,

»sposobnost teoretske analize praks in procesov«, »sposobnost analitičnega razčlenjevanja in sintetičnega povzemanja kompleksnosti družbenih procesov skozi čas« (Vir: Učni načrt predmeta).

c.) Sprememba zaposlitvene politike (demokratizacija institucij)

Iniciativa Mi smo univerza se zavzema za odpravo prekarnih zaposlitev in zahteva redna delovna mesta za zaposlene v visokem šolstvu. V tistih redkih primerih, ko strokovnjaki poleg svojega rednega dela iz različnih razlogov učijo še na fakulteti oz. še na kaki drugi fakulteti kot zunanji honorarni sodelavci, pa naj bo njihovo delo primerno ovrednoteno. Trenutne urne postavke za uro predavanj asistenta z doktoratom so naravnost žaljive, saj so komaj kaj višje kot urne postavke za osnovnošolske ali srednješolske inštrukcije.

(Stališče MSU glede zaposlitvene politike na javni Univerzi)

V zahtevah gibanja MSU⁴⁹, poslanih rektorju UNI LJ dr. Stanislavu Pejovniku ter dekanu FF dr. Andreju Černetu, so zasedbeniki opozorili na vrsto anomalij pri oblikah zaposlovanja tako na FF kot na Univerzi na splošno. Profesorjev in strokovnih delavcev je na Univerzi glede na število študentov mnogo premalo,⁵⁰ novo zaposlene pa se namesto za polni in nedoločeni čas zaposluje (v kolikor se jih sploh zaposluje) preko pogodb za določen ali nepolni delovni čas. Leta 1990 je bilo na visokošolskih zavodih za polni delovni čas zaposlenih 1.316 pedagoških delavcev, kar pomeni 73,1%, leta 2010 pa je bilo od 5.361 pedagoških delavcev polno obremenjenih le še 2.139 – torej 39,9% vseh zaposlenih (Vir: SURS⁵¹).

Prekarne oblike zaposlovanja pomenijo nižjo varnost zaposlitve in majhno možnost napredovanja, delavci pa so brez vpliva in moči ter popolnoma izključeni iz procesov odločanja. Glede na to, da je varna in stabilna zaposlitev pogoj za kvalitetno in ustvarjalno akademsko in raziskovalno delo, so aktivisti gibanja MSU odločno zahtevali prekinitev politike ne-zaposlovanja in zaposlovanja preko nestalnih ali slabše plačanih pogodb. Zahtevali so »redne zaposlitve za nedoločen čas za vse pedagoške delavce in delavke (predvsem asistente in asistentke⁵²) razen tistih, ki delajo kot sodelavci na projektih in so vezani na čas

---

⁴⁹ Dostopno na: <http://mismouniverza.org/zahteve-gibanja-mi-smo-univerza-2/>

⁵⁰ Na FF je leta 1990 na pedagoga prišlo 18 študentov, leta 2008 že 52 (kar pomeni 270% rast!)

⁵¹ Statistične informacije, št.160/2006; Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih, Slovenija, SURS

⁵² Leta 1990 je bilo 87% visokošolskih sodelavcev (asistenti, učitelji veščin, strokovni sodelavci s posebnim nazivom, bibliotekarji) zaposlenih za polni delovni čas. Leta 2011 je ta odstotek znašal 50,3%. (Vir: SURS)

trajanja projekta« (Vir: zapisnik) Pri tem so ostro zavračali očitke, da naj bi redno zaposlen asistent na delovnem mestu »zaspal«, njegova »neproduktivna« služba pa bi odvezemala delovno mesto ustrežnejšemu kandidatu ali kandidatki.⁵³ Precej očitno je, da se določanje zaposlitvenega statusa trenutno uporablja kot sredstvo discipliniranja mladih akademikov in raziskovalcev. Takšno vedenje bi moralo biti nesprejemljivo, saj namesto akademske svobode in kolegialnega ocenjevanja vodi v eksistenčno prestrašenost in konformizem.

Druga konkretna zahteva, naslovljena predvsem na dekana FF, se je nanašala na zaposlitev varnostnikov FF. Trenutno FF najema varnostnike preko zunanjega posrednika, kar pomeni, da gredo javna sredstva privatnemu ponudniku storitev. Poleg tega so delovni pogoji varnostnikov popolnoma neustrezni,⁵⁴ njihov mesečni dohodek pa je zelo nizek. MSU je glede primera plačnih anomalij v visokem šolstvu k ukrepom pozval tudi Vlado RS. Trenutno namreč zaposleni na nekaterih delovnih mestih v visokem šolstvu prejemajo tudi do prek 500€ manjšo plačo kot tisti z enako izobrazbo in delovno dobo v srednji in osnovni šoli ali celo v vrtcu. Delo v visokem šolstvu je popolnoma razvrednoteno, posledica tega pa je množična selitev mladih strokovnjakov na druga delovna mesta (pogosto v tujino). Poleg tega so zaposleni v visokem šolstvu in raziskovanju trenutno po »Zakonu o plačah v javnem sektorju« razvrščeni v več plačnih skupin. Aktivisti so postavili »pravična plačna sorazmerja« pod vprašaj ter pozvali Vlado, naj še enkrat razmisli o možnosti oblikovanja nove posebne kolektivne pogodbe za visoko šolstvo in raziskovalno dejavnost, hkrati pa vsem delavcem omogoči uresničenje zakonsko že zagotovljene možnosti napredovanja v nazive. Trenutno namreč na nekaterih delovnih mestih, kjer je stopnja pridobljene izobrazbe izenačena z nazivom (npr. lektor ali bibliotekar z magisterijem, z doktoratom in podobno) ni možno napredovati več kot le za 5 (in ne z zakonom zagotovljenih 10) plačnih razredov.

Poleg načina zaposlovanja bi morala Univerza spremeniti tudi način redistribucije pridobljenih sredstev, namenjenih raziskovanju in izobraževanju. Sredstva za raziskovanje in izobraževanje morajo prejemati vse skupine visokošolskih učiteljev in sodelavcev, ne pa samo učitelji in asistenti. Kriterij za dodelitev teh sredstev bi morala biti kvaliteta strokovnega in

---

⁵³ Poleg tega je MSU tudi mnenja, da »Umetno ustvarjeno tekmovanje med kandidati za delovna mesta spodbuja konformizem in spletkarjenje ter negativno vpliva na kolegialnost in sodelovanje znotraj akademskega prostora« (Vir: Zahteve gibanja Mi Smo Univerza, dostopno na: mismouniverza.org/zahteve-gibanja-mi-smo-univerza-2/).

⁵⁴ Varnostniki na FF pogosto delajo 12ur na dan ter imajo na mesec več nočnih izmen. Njihova urna postavka je 3,33€/uro, kar na mesec nanese okrog 700-800€ netoza nočno delo dobijo največ 12€ mesečnega dodatka. Če bi imeli stalnega delodajalca, bi bili za svoje delo bolj motivirani, torej bi ga opravljali tudi kvalitetnejše. Neposredna zaposlitev varnostnikov za fakulteto ne bi predstavljala nobene dodatne proračunske obremenitve.

raziskovalnega dela, ki ga posameznik opravlja, ter njegove potrebe po materialnih sredstvih in izobraževanju. Nekateri zaposleni (npr. lektorji tujih jezikov) so namreč prisiljeni sami kriti vse stroške nabave literature in tehnične opreme, udeležbe na strokovnih in znanstvenih izobraževanjih ... kar pri že tako nizkih dohodkih znatno otežuje njihovo življenje ter kvaliteto njihovega dela.

d.) Avtonomni študentski prostor

Avtonomni prostor ima potencial postati pomemben del intelektualnega in socialnega obštudijskega delovanja na Filozofski fakulteti, obenem pa nuditi refleksijo instituciji v času velikih sprememb v visokem šolstvu in družbi nasploh.

(Stališče MSU glede avtonomnega študentskega prostora)

Kot pravi v času Zasedbe spisana »Resolucija o avtonomnem prostoru«⁵⁵, je avtonomni prostor odprt prostor druženja in mišljenja na FF, ki je namenjen študentkam in študentom FF, ostalim zaposlenim na FF ter splošni javnosti. Avtonomni prostor (AP) je prostor, kjer bi se proizvajalo družbeno-kritične razprave in ostale vsebine, za katere v rednem učnem programu ni časa ali pa v njem niso zaželeni. V AP bi se poleg predavanj izvajali bralni seminarji, delavnice, kulturni večeri, poletne šole, simpoziji, javne tribune in okrogle mize ..., poleg tega pa bi bil tudi 24 ur na dan odprt prostor za študij, branje in druženje med predavanji. Namesto pridobitve standardiziranih znanj in praktičnih kompetenc bi v njem spodbujali skupno produkcijo kritičnega znanja in teorije, s katero bi lahko po potrebi tudi teoretsko intervenirali v institucionalno delovanje Univerze. Tak prostor bi omogočil tudi lažje sodelovanje med različnimi društvi in s tem krepil povezanost različnih študijskih smeri na FF. Z AP bi upravljal *skupščina FF*, ki bi temeljila na načelih enakosti, demokratičnosti in transparentnosti, izoblikovan pa bi bil tudi poseben koordinacijski organ, ki bi s pomočjo *Info-točke* skrbel za javno dostopnost urnika in prostora 24ur na dan.

Boj študentov FF za avtonomni prostor sega že v študijsko leto 2009/2010, ko sta bili preko dogovarjanja z vodstvom predlagani dve potencialni lokaciji: Kamra in prostor na Aškerčevi 1, vendar sta se obe možnosti izkazali za neprimerni. Kasneje se je pojavila še tretja možnost – v prizidku na Rimski cesti – vendar je bil ta prostor na koncu namenjen širitvi treh fakultetnih knjižnic. Dogovori o AP so se med Zasedbo nadaljevali, saj so protestniki svoja prizadevanja večkrat javno poudarili, udeležili pa so se tudi kar nekaj sej Senata FF, kjer so dano temo večkrat izpostavili (npr. 30. redna seja Senata FF, 18.1.2012), vendar do skupne rešitve nikoli niso prišli. V »Resoluciji MSU o avtonomnem prostoru« so protestniki

---

⁵⁵ Dostopno na: <http://mismouniverza.org/resolucija-avtonomni-prostor-2/>

zahtevali:

1. Dodelitev predavalnice 4 kot avtonomnega prostora pod upravo Skupščine FF.
2. Zagotovitev materialnih pogojev za delovanje avtonomnega prostora.
3. Spremembo režima zapiranja fakultete, ki bo omogočil dostopnost 24 ur na dan.
4. Ohranitev trenutnega, zasedbenega režima plakatiranja.

III. PROPAD ZASEDBE FF

Univerzitetno vodstvo

Pri kratkem zgodovinskem pregledu smo omenili, da univerzo sestavljata tako organizacijski kot pedagoško-raziskovalni del, da je razmerje med njima vedno odvisno od konkretnega ekonomsko-političnega sistema, v katerega je univerza vpeta, ter da je danes organizacijski del univerze s svojim korporacijskim upravljanjem bolj ali manj prevladal nad njenim institucionalnim delom ter s tem popolnoma onemogočil njen prvotni smoter – kritični prenos dosežkov iz preteklosti (pedagoško delo) in sistematično sintezo novih znanj (raziskovalno delo). Povedali smo tudi, da so aktivisti v teku Zasedbe stali na poziciji družbeno kritične teorije in prakse odpora (torej na strani institucionalnega dela Univerze), ki se preprosto ni mogla vklopiti v neoliberalne prakse in ekonomski diskurz uradne fakultete oziroma, gledano širše, v korporacijsko stališče državne politike.

V tem delu diplomske naloge bom bolj podrobno analizirala politično-ekonomske razloge za prevlado korporacijskega upravljanja – tako na univerzi kot širše v družbi – ter ideološke mehanizme, zaradi katerih je univerzitetno vodstvo odprtje institucionalnega prostora dojemalo kot »moteč« oziroma »nekoristen« dejavnik, ki naj bi onemogočal izvrševanje »poslanstva« FF. Poskusila bom ugotoviti, kaj naj bi »univerzitetno poslanstvo« danes sploh pomenilo, ter s tem podati tudi razlago, zakaj je med »poslanstvom« uradne FF in »poslanstvom« zasedbenikov prišlo do razhajanja oziroma zakaj »*prakse in ideologije, ki prevladujejo in »vladajo« na ljubljanski univerzi in na njeni Filozofski fakulteti, ne zmorejo dialoga z ideologijami in praksami, ki so se uveljavljale na zasedbi*« (Močnik, 2013:38).

Trenutno živimo v kapitalistični svetovni ekonomiji,⁵⁶ kjer množstvo različnih nacionalnih ekonomij skupaj povezuje učinkovita delitev dela, ki služi predvsem neskončnemu in kontinuiranemu procesu akumulacije kapitala, pri katerem »... *ljudje in podjetja akumulirajo kapital zato, da bi akumulirali še več kapitala*« (Wallerstein, 2006: 34). Kaj sploh je kapital in

---

⁵⁶ Svetovno-ekonomijo uporabljamo v Wallersteinovem smislu kot »...veliko zemljepisno območje, v katerem obstaja delitev dela in v katerem zato poteka pomembna menjava temeljnih ali bistvenih dobrin, pa tudi tokov kapitala in dela« (Wallerstein, 2006:33). Svetovna ekonomija vsebuje množstvo posameznih političnih struktur, ki se združujejo v »meddržavne sisteme« (prav tam, str. 33).

od kod ta tendenca po njegovem nenehnem kopičenju? Za nastanek kapitala morata biti prisotni blagovna produkcija in specifična forma cirkulacije (trgovine). Pri enostavni blagovni formi cirkulacije se blago prodaja zaradi nakupa drugega blaga. To pomeni, da se prvotno blago najprej pretvori v denar, ki pa se kasneje zopet pretvori nazaj v blago (forma cirkulacije: B-D-B). Pri kapitalistični formi cirkulacije pa je proces drugačen, saj se z denarjem kupuje blago, izključno z namenom, da bi iz njega iztržili še več denarja (forma cirkulacije: D-B-D'). »Denar, ki v svojem gibanju opiše to cirkulacijo, se preobrazi v kapital, postane kapital in je že po svoji določitvi kapital« (Marx: 2012: 121–122). Tako kapital ni samo vsota vrednosti oziroma tisti presežek (D' na koncu) »...temveč uvrednotujoča se vrednost, to je vsota vrednosti, ki opravi gibanje D-B-D'« (Heinrich, 2013: 83). Ključno pri drugi, »obči« formuli kapitala je, da iz njenega procesa pridobimo več denarja, kot ga sprva vanjo vložimo. Medtem, ko je končni smoter enostavne forme cirkulacije konsumpcija oziroma zadovoljitev potreb izven cirkulacije (uporabna vrednost blaga), pa je namen druge forme zgolj iz določene količine denarja pridobiti še več denarja (menjalna vrednost blaga). Cirkulacija kapitala postane sama sebi namen, saj se njegova vrednost ustvarja le v tem gibanju, ki se zaradi svoje forme neprestano obnavlja in je posledično brezmejna (Marx, 2012: 124–125).

Kapitalistični produkcijski način temelji na tem, da so produkcijska sredstva ločena od delovne sile. Glede na to »ločitev« pa se vzpostavi tudi razredna delitev – razred lastnikov (tisti, ki imajo produkcijska sredstva) in razred delavcev in delavk (tisti, ki so brez večje lastnine). Delavci in delavke se kot nosilci delovne sile v produkcijski proces lahko vključijo le preko trga menjave oziroma se vanj *morajo* vključiti, saj jim šele mezdnno delo omogoča preživetje. V danih razmerah tako nimajo druge možnosti, kot da na trgu lastnikom produkcijskih sredstev (kapitalistom) »svobodno«⁵⁷ prodajo svojo delovno silo (kot blago) v zameno za mezdo. Za kapitalista je delovna sila izredno koristna, saj je ta tista, ki »... je sposobna proizvesti več vrednosti, kakor pa je sama vredna« (Močnik, 2009: 394). Produkcijska sredstva v produkcijskem procesu namreč ne spremenijo svoje vrednostne velikosti in zato spadajo pod »konstantni kapital« (Marx, 2012: 173), medtem ko delovna sila v istem procesu spremeni svojo vrednost, saj reproducira samo sebe, hkrati pa ustvari še presežno vrednost, ki je relativna (lahko je večja ali manjša) in jo imenujemo »variabilni kapital« (prav tam). Zaradi razlike v ceni, po kateri je kapitalist kupil delovno silo kot blago

---

⁵⁷ Da bi lahko delovna sila v kapitalizmu postala blago, ki se prodaja na trgu, morajo biti prodajalci delovne sile pravno svobodne osebe.

na trgu⁵⁸, in vrednosti, ki jo je ta delovna sila v zakupljenem času v produkcijskem procesu ustvarila, se tako lahko ustvari *presežna vrednost*.⁵⁹ Rečeno drugače: »*To, da je dnevna vrednost delovne sile (vrednost, ki jo delovna sila potrebuje za svojo reprodukcijo) manjša od vrednosti, ki jo je mogoče dnevno ustvariti z njeno uporabo (tj. s porabljanjem delovne sile), je podlaga 'okultne kvalitete' vrednosti, da ustvarja novo vrednost*« (Heinrich, 2013: 94). V interesu posameznega kapitalista je vsakokratno povečanje presežne vrednosti (akumulacija kapitala), saj v nasprotnem primeru zaradi konkurence na trgu propade. Presežno vrednost je mogoče povečati na dva načina, in sicer s podaljšanjem presežnega delovnega časa oz. zvišanjem intenzivnosti dela (»*absolutna presežna vrednost*«) ali pa s skrajšanjem nujnega delovnega časa, potrebnega za reprodukcijo delovne sile (»*relativna presežna vrednost*«) (Marx, 2012: 263). Čim večja produkcija presežne vrednosti tako posledično pomeni čim večje izkoriščanje delovne sile, saj v dodatnem delu delavec nikoli ne producira zase, ampak vedno za kapital.

Presežna vrednost se kapitalistu prikazuje kot rezultat založenega kapitala (tako konstantnega kot variabilnega) in mu predstavlja *profit*. Mistifikacija dejanskih razmerij (ki presežno vrednost prikazuje kot profit) pa mu onemogoča, da bi med njima videl temeljno razliko. Medtem ko je realni vzrok za presežno vrednost porabljanje živega dela, pa se za profit samo zdi, da predstavlja »*presežek vrednosti blaga nad delom založenega kapitala, porabljenega pri produkciji tega blaga*« (Heinrich, 2013: 151).⁶⁰ Šele s to mistifikacijo je možno, da se kapital prikazuje kot vzrok profita. Kljub svoji napačnosti pa ima ta predstava pri delovanju kapitalistov popolnoma realne učinke. Vsak kapitalist je namreč pri založenem kapitalu zainteresiran za karseda visoko profitno stopnjo, saj hoče z investicijo povečati svoj dobiček. Ker pa po tej logiki delujejo vsi kapitalisti, takšno vedenje sčasoma privede do tega, da »... *vedno več kapitala odteka v panoge z visoko profitno stopnjo in zapušča panoge z nizko profitno stopnjo*« (prav tam, str.154), kar pomeni, da se »... *ponudba blag v panogah z visoko profitno stopnjo povečuje, v tistih z nizko profitno stopnjo pa zmanjšuje*« (prav tam).

---

⁵⁸ »Vrednost delovne sile je določena z vrednostjo življenjskih sredstev, ki so običajno nujna za povprečnega delavca« (Marx, 2012: 423). Tako je vrednost delovne sile vedno družbeno določena.

⁵⁹ Do razlike pride, ker je delovni dan sestavljen iz nujnega delovnega časa (produkcija vrednosti delovne sile) in presežnega delovnega časa (produkcija presežne vrednosti).

⁶⁰ Takšna mistifikacija pa je mogoča le zaradi druge mistifikacije, ki mezde »*ne kaže kot plačilo vrednosti delovne sile, temveč kot plačilo vrednosti dela*« (Heinrich, 2013: 151).

Tendenci po neomejeni širitvi produkcije v kapitalističnem produkcijskem načinu nasproti stoji večkratno omejena kupna moč družbe, kar vodi do *»hiperprodukcije blag«* (merjeno s plačilno sposobnim povpraševanjem) in *»hiperakumulacije kapitala«* (akumulirani kapital, ki se ne uvrednotuje več). Takšno delovanje, ki je v kapitalističnem produkcijskem procesu neizogibno, posledično pripelje do krize: *»reprodukcija zastane, investirani kapital je razvrednoten ali celo popolnoma uničen, najmanj profitabilni produkcijski obrati se zaprejo, najmanj profitabilni posamezni kapitali bankrotirajo, delovna sila se odpušča in z naraščajočo brezposelnostjo se znižujejo tudi mezde«* (prav tam, str. 188). Kljub temu, da so ti destruktivni procesi koristni za kapitalistični sistem kot celoto (nizke mezde znižajo profitno stopnjo, obresti padejo, produkcija se zmanjša – kar omogoča nov razmah...), pa s stagnacijo gospodarstva in vsesplošno krizo življenjski standard širših množic močno pade.

V dolgo fazo gospodarske depresije so zapadle tudi evropske države v svetovni gospodarski krizi leta 1929. V želji po ponovnem zagonu gospodarstva so si le-te za cilj postavile polno zaposlenost in vsesplošno blaginjo državljanov, kot sredstvo za doseg tega cilja pa so uporabljale različne politike spodbujevanja rasti (velikokrat keynesijanstvo⁶¹). Pojavil se je *»vpeti liberalizem«* (Polany), kot nekakšen *»razredni kompromis med kapitalom in delom«* (Harvey, 2012:17). Zakaj *»vpeti«*? Zato ker so bili tržni procesi skupaj s podjetji in korporacijami *»vpeti«* v družbeno-politični sistem, ki je njihove ambicije včasih sicer omejil, vendar v veliko primerih tudi šele omogočil uresničitev njihovih načrtov. Sicer je *»razredni kompromis«* v letih delovanja razvitim kapitalističnim državam centra zagotovil visoko stopnjo gospodarske rasti, vendar pa je njegova moč že konec šestdesetih let počasi začela pešati. Na koncu se je sprevrgel v visoko krizo akumulacije kapitala (vztrajno padanje profitne stopnje), saj se je ameriški sistemski akumulacijski cikel počasi iztekal. Brezposelnost in inflacija sta močno narasli, s hitro rastjo socialnih izdatkov in močnim upadom davčnih prihodkov pa so mnoge države padle v proračunsko krizo. V iskanju izhoda iz krize sta se izoblikovali dve prevladujoči rešitvi. Za prvo so se zavzemale evropske socialistične stranke in komunistične partije, ki so poglobile državni nadzor in vzpostavile večjo gospodarsko regulacijo, medtem ko so zagovorniki druge, kapitalistične rešitve stavili na ponovno in obsežnejšo vzpostavitev tržnih svoboščin, ki bi osvobodile korporacije in obnovile njihove moči. Druga rešitev danes predstavlja nastanek neoliberalizma kot teorije *»politično-ekonomskih praks, ki pravi, da do človeške blaginje najhitreje pridemo z*

---

⁶¹ Specifičnost keynesianske socialne države je bila, da je pospeševala produkcijo tako, da je z državnimi investicijami in javnimi deli krepila porabniško sposobnost množic (Močnik, 2013: 111).

osvoboditvijo individualnih podjetniških svoboščin in veščin v institucionalnem okviru, ki ga zaznamujejo močne pravice do zasebne lastnine, prosti trgi in prosta trgovina« (prav tam, str. 7).

Obrat k neoliberalizmu se je tako pojavil od sedemdesetih let naprej, v prvi vrsti pa je deloval kot politični projekt ponovne vzpostavitve pogojev za akumulacijo kapitala in »*obnovo moči ekonomskih elit*« (prav tam, str. 29). Na moč je prišel tako z vojaškimi prevrati (Čile, Argentina) kot s čisto legitimnimi demokratičnimi sredstvi (Margaret Thatcher, Ronald Reagan). Svojo ideologijo je s pomočjo sklicevanja na »tradicijo« ali »kulturne vrednote« širil po korporacijah, množičnih občilih, univerzah, šolah, cerkvah⁶²... Povsod se je prodajala ista ideja udejanjanja »*utopičnega projekta*« (Harvey, 2012: 29), ki je temeljil na teoretski zasnovi, po kateri naj bi bil trg najprimernejši krotilec človeških nagonov (pohlepa, zavisti, želje po moči in oblasti...) oz. edini, ki lahko te gone »kanalizira« za družbeno dobro in s tem zagotovi stabilnost finančnih institucij oziroma finančnega sistema v celoti. Privatizacija javnih storitev in deregulacija trga naj bi bila ključ do utopične systemske ureditve, saj naj bi s pomočjo konkurence odpravili birokratske ovire, povečali produktivnost, izboljšali kakovost in zmanjšali stroške potrošnikov, neskončna rast produktivnosti pa bi sčasoma prinesla višji življenjski standard za vse.⁶³ Resnični izid sprememb je bil ravno obraten. Neoliberalizem je sicer prinesel predvidevano večjo svobodo gibanju kapitala, vendar za ceno nižanja plač delavcev skupaj z razbitjem sindikalnih skupnosti in odpravo delavskih pravic, s krčenjem socialne države (manj izdatkov za javne storitve, kot sta npr. izobraževanje in zdravstvo), množično privatizacijo (prodajo javnih podjetij privatnemu sektorju) ter vsesplošno deregulacijo in fleksibilizacijo trga delovne sile.⁶⁴ Poleg tega pa se je koncept »*javno dobrega*« nadomestil z idejo »*osebne odgovornosti*« (Cole, 2007: 103 – 104).

---

⁶² Veliko vlogo so odigrali tudi organizirani možganski trusti, prevlada nad določenimi segmenti medijev ter prestop mnogih intelektualcev v neoliberalizem (Harvey, 2003).

⁶³ Pri tem se ideja »rasti« in »razvoja« ne sklada s klasično ideologijo »napredka«. Medtem ko je bila druga usmerjena k določenemu cilju (npr. svobodi ali zadovoljitvi potreb), ideja »neskončne rasti« nima več nobenega idealnega cilja, h kateremu teži (Freitag, 2010: 98).

⁶⁴ Realne posledice globalnega neoliberalizma so: okoli 800 milijonov ljudi na leto ostane brez sredstev za hrano, 20 milijonov ljudi vsako leto umre zaradi lakote in podhranjenosti, več kot 1 milijarda ljudi v državah v razvoju živi v barakarskih naseljih (»slums«), medtem ko je 27 milijonov odraslih sužnjev in 245 milijonov otrok vsak dan hodi na delo (Cole, 2007: 107).

Leta 1992 se je s podpisom Pogodbe o evropski uniji oziroma Maachstrichtskega sporazuma⁶⁵ zagotovil pravno-politični okvir, ki je preko reorganizacije notranjega delovanja Evrope državam članicam zagotovil svobodno sprejemanje neoliberalnih zakonov. Neoliberalne prakse pa je močno spodbudil GATS (General Agreement on Trade Services), ki ga je WTO (World Trade Organization) podpisala leta 1994. Sporazum je odpravil vse zakonske omejitve trga ter vladam onemogočil, da bi te omejitve na kakršen koli način lahko vzpostavile (prav tam). Za evropski prostor sta bila ključna tudi ustanovitev Evropske centralne banke in uvedba evra (oboje leta 1999). Z novo zakonodajo sta narasla moč in vpliv finančnikov in direktorjev velikih korporacij, moč delničarjev in dejanskih lastnikov kapitala pa je strmo upadala. Špekulativni dobički so posameznikom omogočili nakopičenje ogromnega osebnega bogastva, hkrati pa so z nadzorno močjo nad velikimi segmenti gospodarstva pridobili tudi veliko moč vplivanja na politične procese (Harvey, 2012: 30–55).

Kako je ljudstvo lahko dopustilo postopno propadanje socialne države? Kot prikaže Colin Crouch v svojem delu »Postdemokracija« je »odprta«, liberalna družba s seboj prinesla večjo svobodo predvsem za poslovne lobije, ki so sčasoma pridobivali čedalje večji vpliv na politične odločitve in katerim je bilo/je v interesu vse prej kot prerazporeditev moči in bogastva na širše množice. V tako imenovani »postdemokraciji« (Crouch, 2003) se javna politika ustvarja v zasebnosti, prek interakcije med izvoljenimi vladami in elitami, ki v večini primerov zastopajo poslovne interese, ostali državljani pa pri tem igramo pasivno, apatično vlogo in se odzivamo le na signale, ki so neposredno usmerjeni na nas. V prenovljenem modelu svoje predstavnike v vladi še vedno izbiramo na volitvah, toda *»javna volilna razprava je strogo diktiran spektakel, ki ga obvladujejo rivalske ekipe poklicnih strokovnjakov v tehnikah prepričevanja in ki se dotika majhnega razpona vprašanj po izboru teh ekip«* (prav tam, str. 13). Neposlovni interesi in javna družbena blaginja širšo družbo čedalje težje prepričata v svojo relevantnost,⁶⁶ s tem da *»... bolj kot se država odmika od zagotavljanja življenjskih potreb navadnih ljudi, zaradi česar postajajo apatični do politike, lažje jo korporacijski interesi uporabljajo bolj ali manj neopazno kot svojo zasebno molzno kravo«* (prav tam, str. 25). Lobiji imajo tako močan vpliv na vlado, ker po eni strani stojijo na poziciji moči, s katere lahko vladi zagrozijo, da v primeru nepokornosti njihovim interesom določeni družbeni sektor ne bo uspešen, po drugi strani pa imajo za sabo ogromne fonde, ki

---

⁶⁵Dostopno na: http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/EU/Pravni_red/maastricht.pdf

⁶⁶ Postaja celo nedopustno, da bi delavce zastopali sindikati, saj se smatra da združenja delodajalcev bolje vedo kaj je dobro za njih in bolje predstavljajo njihove trženjske odnose. (Crouch, 2003: 39)

jim omogočijo, da (preko pretkanega lobiranja) celo svoje stroške predstavijo kot investicije. Če se danes lastnikom globalnega podjetja (ki imajo veliko moč, lojalnosti pa ne dolgujejo nikomur) krajevni davčni ali delavski režimi ne zdijo primerni, potem lahko pritiskajo na vlado, da se ob vztrajanju pri tako širokem spektru javnih storitev investicije v državo ne bodo splačale. Vlade po tehtnem premisleku seveda sklenejo, da bodo storile to, kar je najboljše za svoje državljane (kar pomeni, da je najboljše za privatni interes korporacijskih elit) in svojim volivcem sporočijo, da je državna zakonodaja preveč zastarela in ne omogoča »konkurence« na svetovnih trgih; ker državljani seveda hočejo biti »v stiku s časom«, volijo te iste stranke in se dejansko podpišejo pod svoje vsesplošno izkoriščanje (fleksibilizacijo trga delovne sile oziroma deregulacijo delovnih zakonodaj⁶⁷). Tako države tekmujejo med seboj, katera lahko investitorjem ponudi kar najboljše pogoje, in jim v strahu, da bodo odšli drugam, ugodijo v vsaki želji, kar pomeni, da smo vsi skupaj v »»dirki do dna« glede delavskih standardov, davčnih stopenj in torej kakovosti javnih storitev (razen takih, kot so ceste in delavske veččine, ki jih neposredno zahtevajo investitorji)« (prav tam, str. 38).

Za posamezna podjetja se tudi predvideva, da imajo na svojem področju več znanja od vlade, kar pomeni, da bo vse, kar poskuša narediti vlada brez njihove pomoči, manj učinkovito ali celo neučinkovito. To je tudi razlog, zakaj se okoli vlade zbira čedalje več lobijev in podjetij, ki skrbijo za »kvalitetno« svetovanje. Da bi bilo stanje še bolj absurdno, je kriterij izbire teh podjetij njihova uspešnost na finančnih trgih.⁶⁸ Tako se vlade vse bolj odpovedujejo vsaki odgovornosti in aktivni vlogi pri opravljanju javnih storitev. Posledica tega je, da določene dele javnega sektorja preprosto privatizirajo, tiste ki ostanejo, pa silijo da se začnejo obnašati kot podjetja. Državne službe in javne institucije (npr. javna uhniverza) se po tej logiki preobrazijo v »... podjetjem podobne organizacije ki delujejo po načelih transparentnosti, odgovornosti, učinkovitosti in konkurenčnosti« (Krašovec, 2013:61).

---

⁶⁷ Pri tem si večkrat pomagajo z »uveljavljanjem apolitičnih strokovnih tehničnih diskurzov s političnimi učinki« (Močnik, 2013: 121).

⁶⁸ Kriterij izbire je preprosto slab, saj prvič, ni mogoče predpostavljati, da so na nepopolnih in kaotičnih trgih ta podjetja dejansko izbrusila svoje sposobnosti; drugič, živimo v tehnološko in informacijsko razvitem svetu, kjer se stvari spreminjajo zelo hitro, tako da naše znanje ne more biti nikoli popolno; tretjič, obstajajo tudi oblike znanja zunaj tržnega procesa, za katere je težko trditi, da jih v svoji tržni naravnosti lahko najboljše (ali sploh) pridobijo privatne sfere (Crouch, 2003: 91).

»Pridi in zadeni nov iPhone!«

»Pridi in zadeni nov iPhone!« je geslo, ki ga je v letošnjem šolskem letu (2013/14) za večjo samopromocijo ob informativnih dnevih uporabljala GEA College, saj si je – v poplavi novonastalih visokošolskih zavodov – seveda hotela zagotoviti čim večji obisk potencialnih študentov. Svojo ponudbo so oglaševali na internetnih socialnih omrežjih, svoji spletni strani in na oglasni tabli LPP. Na vsakem informativnem dnevu so izžrebali po en iPhone, kar v treh dneh pomeni tri srečne dobitnike nagrade.⁶⁹ Če si pogledamo »redno ponudbo« fakultete, dostopno na spletni strani, vidimo, da le-ta vsebuje dodiplomski študijski program podjetništva (triletni bolonjski študij) ter višješolska študijska programa »Economist« in »Poslovni sekretar« (dvoletni študij) za samo 3.220€⁷⁰ na študijsko leto. Kaj študentje dobijo za svoj denar? »Cilj programa je spodbujanje podjetniškega razmišljanja in delovanja med mladimi ter opogumljanja mladih za razvoj podjetniških priložnosti s svojim podjetjem« (Vir: GEA College⁷¹). V analizo, v kolikšni meri fakulteta teoretizira in kritično reflektira področje svojega študija, se ne bom spuščala, ugibam pa lahko, da medtem ko »spodbuja razvoj podjetniškega duha«, »poudarja pomen razvoja posameznika«, »prenaša spoznanja v podjetja in spodbuja vseživljenjsko učenje«, »ustvarja nove podjetniške priložnosti za študente«... (prav tam), za teoretsko vednost ne preostane kaj dosti časa.

Gea College je odličen primer, kako je neoliberalna politika vplivala na stanje slovenskega visokega šolstva. Vera oziroma slepo zaupanje v uspešnost podjetij (podjetniškega razmišljanja in delovanja) se je preko privatizacije izobraževalnih ustanov ter raznih oblik javno-zasebnih partnerstev »od zunaj« prenesla na univerzo »od znotraj«. To ji je v Sloveniji omogočilo predvsem sprejetje nekaterih strateških dokumentov – OECD dokumenti, NPVŠ (2011-2022), RISS, Bolonjska reforma..., ki so univerzo preoblikovali tako organizacijsko – po zgledu korporativnega upravljanja, kot vsebinsko – homogenizirali, standardizirali in individualizirali so učni proces.

---

⁶⁹ Na žalost se dogodka nisem uspela udeležiti, tako da ne vem, kaj (če sploh kaj) je na teh srečanjih fakulteta (poleg telefonov) še ponujala.

⁷⁰ Stroški vpisnine za en letnik znašajo 225€, stroški šolnine za posamezni letnik pa 2.995€ (Dostopno na: <http://www.gea-college.si/fakulteta-za-podjetnistvo/studijski-programi-1-stopnje/visokosolski-studijski-program-podjetnistvo/cenik>)

⁷¹ Dostopno na: <http://www.gea-college.si/fakulteta-za-podjetnistvo/studijski-programi-1-stopnje/visokosolski-studijski-program-podjetnistvo/predstavitev-programa/>

Na omenjene reforme v slovenskem prostoru smo že opozorili pri popisu Blokadnih zahtev in v kratkem zgodovinskem pregledu študentskih gibanj, zato jih ne bom ponavljala. Spomnimo se lahko npr. *»Inovativne sheme za sofinanciranje doktorskega študija, za spodbujanje sodelovanja z gospodarstvom in reševanja aktualnih družbenih izzivov«*, ki dobesedno izloča doktorske kandidate glede na aplikativnost (učinkovitost, uporabnost) njihovih raziskovalnih tem, ali pa *bolonjske reforme*, ki je popolnoma spremenila učni proces v smeri korporacijskega vodenja. Zelo zanimivo (in povsem v skladu z našo teorijo) je tudi (na prvi pogled povsem banalno) dejstvo, da so prvotni dokument *»Magna Charta Universitatum«* leta 1988 v Bologni podpisali rektorji evropskih univerz, dobrih deset let pozneje (l. 1999), pa so odgovornost za novonastalo *»Bolonjsko deklaracijo«* že prevzeli podpisani evropski ministri za izobraževanje.⁷²

Namesto da bi sprejeti vladni dokumenti povečali kvaliteto in dostopnost študija ali univerzam omogočili avtonomen institucionalni prostor, so v znamenju neoliberalne politike povečali privatizacijo in komercializacijo znanja (NPVŠ, RISS), povečali prostorsko in kadrovsko stisko (nezadostno vladno financiranje – politika *»zategovanja pasu«*), degradirali nivo kvalitete študija (bolonjska reforma) ter sprožili proces elitizacije študija (privatne fakultete, počasno uvajanje šolnin). V ozadju vseh reform je bila umestitev visokošolske ustanove v sfero cirkulacije (konkurence, investicij, profitov...) z izgovorom spodbujanja aplikativnosti študija in raziskovalnih dejavnosti za potrebe gospodarstva. Preko omenjenih dokumentov se na univerzo neprestano izvaja pritisk, naj *»svoje izobraževalne programe in raziskovalne dejavnosti nenehoma strateško prilagaja zahtevam ekonomije in trga dela, naj razvija partnerstvo z industrijo, s krogi javnega in zasebnega upravljanja, z družbenimi skupinami in gibanji [...] ter v zameno za storitve ki jih opravlja, poišče različne vire financiranja«* (Freitag, 2010:46).

To spremembo prikaže tudi Primož Krašovec v prispevku *»Neoliberalizem in družba znanja«* (Avtorska skupina, 2013: 59–103). Krašovec pravi, da povezava visokega šolstva z gospodarstvom ni nova stvar, nov oziroma spremenjen pa je odnos gospodarstva do produkcije znanja. Pri modelu *»vpetega liberalizma«* je bila univerza dokaj avtonomna, v njej producirano znanje pa se je ustvarjalo ločeno od ekonomske sfere. Obstajalo je v podobi *»črne škatle«*, v kateri nastajajo nove teorije in miselni preboji, ki kasneje gospodarstvu

---

⁷² Vsi omenjeni dokumenti so dostopni na spletni strani MVZT (Dostopno na: http://www.arhiv.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/visoko_solstvo/bolonjski_proces/vsebina/index.html#c496)

omogočajo karseda stalen pritek tehnoloških inovacij. V novih neoliberalnih teorijah nenehnega napredka pa se znanje in inovacije, pridobljene na univerzi, dojemajo kot nekaj gospodarstvu notranjega, kot *»človeški kapital, ki poveča produktivnost dela oziroma variabilnega dela kapitala«* (prav tam, str. 90). Celotna reforma merjenja naših sposobnosti kot *»človeškega kapitala«* je bila uspešna predvsem zato, ker je neoliberalna država *»... z juridično intervencijo v ekonomijo hkrati odpravila avtonomijo ekonomske sfere in ločitev na produkcijo in cirkulacijo«* (Močnik, 2013: 111). Kot smo na kratko opisali že na začetku, je ločnica med produkcijo in cirkulacijo (menjavo) temelj kapitalističnega protislovja med uporabno vrednostjo delovne sile (produkcija) in menjalno vrednostjo delovne sile (cirkulacija). To temeljno protislovje omogoča ustvarjanje presežne vrednosti in je temelj kapitalističnega produkcijskega načina. Dokler je ta ločnica jasna in je *»ideološka identifikacijska figura porabnik, ki je hkrati producent«*, lahko delovna sila bije *»... realne politične boje z realnimi učinki: ki sicer strukturno niso mogli odpraviti kapitalističnega produkcijskega načina – so pa močno izboljšali in okrepili položaj delovnih razredov«* (prav tam, 133). Neoliberalni diskurz pa to ločnico povsem zabriše in za osrednjo figuro ideološke identifikacije postavi podjetnika (sfera menjave - trg). Posamezniki drug z drugim tekmujejo na trgu, prevlado v konkurenci pa jim zagotavlja čim večji osebni (kulturni, družbeni, izobrazbeni...) kapital. Tako je v neoliberalizmu *»...razredni boj izključen iz ideološkega obzorja: delavec zdaj ne prodaja delovne sile, temveč investira svoj [...] kapital«* (prav tam). Velika *»prednost«* neoliberalizma je torej sposobnost, da *»zmore vse družbene procese in razmerja prikazati kot cirkulacijske procese in odnose kapitalistične ekonomije«* (prav tam), hkrati pa vse ostale oblike družbenih procesov pripravi do tega, da izgledajo *»... ali v nasprotju z intuicijo ali v nasprotju z zdravim razumom«* (prav tam, str. 114). Kar pomeni, da obstaja le eno *»racionalno«* delovanje in sicer tisto, ki ga v podobi profitov usmerja trg.

Medtem ko so prejšnje tehnike upravljanja s človeškimi viri dojemale delavce kot *»strošek«*, ki ga je potrebno z nižanjem plač delavcev in podaljševanjem delovnega časa nadzirati in karseda zmanjšati, pa nove tehnike merjenja in upravljanja dojemajo delavce kot obliko *»naložbe«*, s katero je potrebno špekulirati in upravljati⁷³ - kot z delnicami na borzi. Primer investicij v človeški kapital so kadrovske štipendije oziroma štipendije, ki jih privatniki namenijo študentom svoje stroke. Privatna podjetja investirajo v študente kot bodoče delavce

---

⁷³ Podobno kot se gospodarsko zaostalost držav periferije pojasnjuje s tem, da le-te niso bile dovolj konkurenčne, se za posameznike, ki (zaradi kulturnih ali osebnih razlogov) niso bili dovolj uspešni, predpostavlja, da niso dovolj dobro tržili svojega *»človeškega kapitala«*.

in si kot investitorji pridržujejo pravico do kapitala, ki ga bo ta študent v teku študija pridobil. Tako si ne lastijo le produkta dela bodočega delavca ampak njegova znanja, veščine in pridobljene kompetence v celoti (Adamson, str. 277).

Kar bi rada poudarila, je to, da so do nove iznajdbe koncepta »človeškega kapitala« pripeljale konkretne ekonomsko-politične okoliščine, ki so skozi neoliberalne reforme potisnile tako univerzo kot ostale raziskovalne dejavnosti na posebno mesto v družbi in da je v teh in le v teh okoliščinah mogoče trditi, da »... *pot do višjih mezd niso, denimo, stavke ali politični pritisk po bolj egalitarni družbeni distribuciji ustvarjene vrednosti, temveč 'naložba vase'*« (Krašovec, 2013: 76). Po tej logiki lahko tudi denar, porabljen za šolanje (v obliki posrednih ali neposrednih šolnin in ostalih izdatkov) postane le posameznikova investicija za prihodnost, v kateri mu dobra služba, visoka plača in javni ugled ta denar v obliki profita povrnejo. Tako lahko v primernem pravnem okviru (s sprejetimi zakoni) uradna vodstva fakultet počasi dvigujejo šolnine (spomnimo se samo primera FF leta 2010), saj (poleg uradne prisile) preko ideologije »človeškega kapitala« dejansko verjamejo v tržno logiko, ki so jo »prisiljeni« sprejeti.⁷⁴ Poleg tega pa se lahko začne (zavoljo »racionalne investicije«) iz izobraževanja sistematično izpodrivati za gospodarstvo neproduktivne elemente (prav tam, str. 88-89), torej discipline, ki človeškemu kapitalu predstavljajo slabo naložbo. Tako lahko dominantne družbene položaje v akademskem polju zavzemajo oziroma so jih zavzele študijske smeri, močno povezane z ekonomskim in političnim poljem,⁷⁵ humanistike in družboslovja pa kmalu ne bo več poučeval nihče, saj takšne vede trenutnemu sistemu predstavljajo neuporaben strošek.

Investicija v »človeški kapital« je samo eden v vrsti mnogih izgovorov za legitimacijo neoliberalnih sprememb visokošolske in javno raziskovalne politike, ki naj bi rešile problem univerze, nastal zaradi neprilagojenosti le-te novim družbenim potrebam. Toda čeprav se na prvi pogled zdi, da univerza z »vseživljenjskim učenjem«, »mobilnostjo«, »fleksibilnostjo«, vsesplošno »družbo znanja«... rešuje svoj problem »neprilagojenosti«, se v resnici na ta način nanjo prelagajo ekonomsko-politični problemi, ki jih sama ni zagrešila in tudi ne bi smela biti odgovorna za njihovo reševanje. Vendar pa to vseeno počne. Po uradni razlagi

---

⁷⁴ Pri tem pa pomaga tudi pasivnost velike večine študentov, ki se s plačljivo obliko študija lažje sprijaznijo, če verjamejo, da le-ta predstavlja investicijo v njihov individualni kapital.

⁷⁵ Primer tega lahko vidimo v prerazporeditvi in obsegu študijskih programov. Medtem ko ima FF UNI LJ kar 22 oddelkov, v katerih najdemo tako filozofijo kot prevajalstvo, anglistiko, bibliotekarstvo, šport... pa ima ekonomska veda svojo lastno fakulteto.

(razlagi Mednarodnega denarnega sklada in ECB) je krizo povzročil upad konkurenčnosti perifernih držav, za kar naj bi bilo krivo *»...preplačano, premalo fleksibilno in nizko produktivno delavstvo, za nesolventnost perifernih držav pa preobsežen javni sektor s potratno socialno državo«* (Furlan, 2012: 294). Na problem *»preobsežnega javnega sektorja«* je tako univerza odgovorila z množično privatizacijo, na *»potratno socialno državo«* s politiko zategovanja pasov, na *»premalo fleksibilno in nizko produktivno delavstvo«* pa z že omenjeno idejo človeškega kapitala, ki jo spremlja ideja vseživljenjskega učenja kot objektivne nujnosti, ki bo v današnjem, svetlobno hitro spreminjajočem se svetu delovno silo opremila s potrebnimi veščinami in kompetencami. Vendar pa do trenutne krize ni prišlo zato, ker bi bil trg delovne sile premalo fleksibilen oziroma bi študentje premalo investirali v svoj kapital, temveč zaradi konkretnih ekonomsko-političnih okoliščin – dolžniške krize evropske periferije leta 2008.⁷⁶

Kljub temu pa se univerzo krivi za nezadostno prilagojenost potrebam gospodarstva in se jo preko neoliberalnih reform izpostavlja strogim pritiskom relevantnosti in odgovornosti – torej *»instrumentalističnemu odnosu«* oz. z drugimi besedami: ekonomskemu merjenju učinkovitosti (Kump, 1997: 65). Primer odziva Univerze na krčenje sredstev smo lahko spremljali leta 2010 (eno leto pred Zasedbo), ko je bilo univerzi dodeljenih 3% manj proračunskih sredstev za izvajanje študijske dejavnosti kot leto pred tem. Novim razmeram se je le-ta prilagodila tako, da je razpisala manj študijskih programov, od 141 predvidenih novih zaposlitev jih je realizirala le polovico, devet delovnih mest pa je celo ukinila (Vir: Poslovno poročilo UNI LJ, 2010⁷⁷). Na tem mestu naj omenim, da je bilo zadostno financiranje javnih univerz edina zahteva, ki sta jo dekan FF ter rektor UNI LJ v teku Zasedbe v celoti podprla, vendar – kot je analiziral Primož Kraševc v prispevku *»Univerza in družbena reprodukcija«* (Avtorska skupina, 2013: 168–207) – tudi to iz popolnoma napačnih vzrokov. V rektorjevem pismu, sicer že po koncu Zasedbe (18.4.2012), je razvidno nasprotovanje varčevalnim ukrepom saj:

»1. neovirano in avtonomno delovanje univerze je pogoj za akumulacijo kapitala ('rasti in razvoja'); 2. osnovni družbeni funkciji univerze sta izobraževanje visoko

---

⁷⁶ Dolžniško krizo na periferiji evroobmočja podrobno analizira Sašo Furlan v predgovoru knjige *»Kratka zgodovina neoliberalizma«* (David Harvey) z naslovom: *»Neoliberalizem z evropskimi značilnostmi«*.

⁷⁷ Dostopno na: http://www.unilj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija__pravilniki_in_porocila/poslovno_financno_in_letno_porocilo_ter_program_dela/

kvalificiranih kadrov za trg delovne sile in, posredno, povečevanje konkurenčnosti nacionalnega gospodarstva z inovacijami, proizvedenimi v univerzitetnem raziskovanju; 3. če univerza že ni neposredno odgovorna za krizo, pa je vsaj odgovorna za njeno reševanje» (Krašovec, 2013: 168)

Iz rektorjevih izjav vidimo, da je popolnoma prevzel neoliberalno ideologijo in preko ideje »človeškega kapitala« univerzi pripisal vse funkcije, ki naj bi jih v okviru dane ideologije trenutno opravljala, tako da je ozadje stališč, ki so navidez skladna s stališči zasedbenikov (brezplačno visoko šolstvo), utemeljeno s popolnoma drugačnimi argumenti. Namesto da bi se zavzemal za določeno stopnjo socialne varnosti državljanov in od kapitalskih trgov ločeno sfero izobraževanja (kot so to počeli zasedbeniki), je zastopal stališče zadostnega financiranja z namenom, da bi se področje javnega šolstva v zadostnem obsegu lahko odprlo za trge in s tem za kapitalsko investiranje. Naravoslovni del univerze naj tako danes predvsem oskrbuje gospodarstvo z njemu uporabnimi in zaposljivimi kadri, hkrati pa *»skrbi za znanstvena odkritja, ki s tehnološkimi inovacijami zvišujejo produktivnost«* (Krašovec, 2013:189) kapitalistične produkcije, medtem ko je družboslovni del z novimi tehnologijami menedžmenta delovnega procesa zadolžen za *»produkcijo vednosti, ki omogoča neskončne reorganizacije delovnega procesa«* (prav tam, str. 189). Za uresničitev teh ciljev pa mora univerzitetna korporacija seveda biti v zadostni meri financirana. Sposobnosti in veščine, pridobljene tako v naravoslovnih kot v družboslovnih smereh, nastanejo s točno določenim namenom – za reprodukcijo obstoječega sistema – in so zunaj tega sistema velikokrat ne samo ne-uporabne temveč celo nezamisljive. Povezuje jih ideja »uporabnosti«, ki pa zopet ni nič nevtralnega danega, ampak jo definira in *»... zahteva tisti, ki je zainteresiran za reprodukcijo istega, se pravi, tisti, ki ima od nje korist, torej ta, ki 'je na oblasti'«* (Močnik, 2009:366). Poglejmo si konkreten primer, kako lahko v današnji družbi »tisti na oblasti« postavlja kriterije »uporabnosti« in ima preko njih od javnih sredstev privatne koristi:

Trenutno sta zaradi suma zlorabe uradnega položaja in domnevnega prirejanja javnega razpisa kazensko ovadena nekdanji šolski minister Žiga Turk in nekdanji direktor direktorata za visoko šolstvo dr. Borut Rončević. Rončević je leta 2013 namreč ustanovil zasebno fakulteto, denar za svoj podvig pa je prejel preko vladne koncesije zasebnim fakultetam, na razpisu, ki

je bil oblikovan tako, da je kriterijem ustrezala le njegova Fakulteta za medije⁷⁸. To pa se ni zgodilo prvič. Že leto pred tem je Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) pogoje za prijavo na šest milijonov evrov vreden razpis (za raziskovalne programe) prilagodila novomeški Fakulteti za informacijske študije (FIŠ), kjer je predaval Borut Rončević, takratni visoki uslužbenec ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport (MIZKŠ) in od 22. junija istega leta zaposleni tudi v upravnem odboru ARRS. Razpis je bil najprej namenjen za »javne raziskovalne zavode in javne univerze«, kasneje pa so »napako« popravili in razpis namenili vsem »samostojnim visokošolskim zavodom, ki jih je ustanovila RS«. Tak samostojen visokošolski zavod je bil tisti čas v Sloveniji le eden – FIŠ. Kasneje je g. Rončević spremembo zakona zagovarjal z odpravo diskriminacije, ki je njegovemu zavodu onemogočila kandidirati.⁷⁹ Kot direktor direktorata je bil g. Rončević »oseba na oblasti«, saj je imel ključno vlogo pri določanju razvoja in vlaganja v visoko šolstvo, urejanju področja štipendiranja, pridobivanja mednarodnih sredstev..., le-te privilegije pa je spretno uporabil za svojo korist.

Omenjena neenakost pa se s privatizacijo visokošolskih institucij in spodbujanjem javno-zasebnih⁸⁰ partnerstev še povečuje. V šolskem letu 2002/03 je v Sloveniji delovalo 12 samostojnih visokošolskih zavodov, v letu 2013/2014 pa jih je bilo že 46, od tega 45 zasebnih.⁸¹ Univerze in zasebni visokošolski zavodi so dobesedno ustanovljeni kot privatna podjetja, s tem da njihov cilj ni proizvajati odgovorne, kritične, inteligentne in splošno razgledane posameznike, ki bi temeljito poznali področje svojega študija (pa naj bo to finančna matematika ali agronomija), ampak pridobiti čim več diplomantov in si s tem

---

⁷⁸ Solastnika Fakultete za medije sta »Fakulteta za uporabne študije« in »Inštitut za interdisciplinarna ter aplikativna raziskovanja«, njun soustanovitelj pa je Borut Rončević. Eden izmed kriterijev omenjenega razpisa je namreč bil, da se koncesija dodeli »visokošolskemu zavodu, ki še nima nobene koncesije« (Dostopno na: <http://www.mladina.si/142174/uradniski-karkolizem/>)

⁷⁹ (Dostopno na: <http://www.reporter.si/slovenija/borut-ron%C4%8Devi%C4%87-novinarska-telovadba-anite-andren%C5%A1ek/10732>)

⁸⁰ Primer superiornosti privatnega v dvojici »javno-zasebno« partnerstvo je primer brezposelnosti. Neoliberalni tržni režim teži k temu, da bi sprivatiziral čim več zaposlovanja in na svoja delovna mesta privabil čim več produktivnih ljudi, z ostalimi, za trg neuporabnimi, pa naj se ukvarja javni sektor. Vlada s podporo privatnemu sektorju z dodeljevanjem finančnih podpor brezposelne dejansko disciplinira, tako da so da prisiljeni sprejeti kakršnokoli delovno mesto, ki jim ga je trg voljen dati, saj v nasprotnem primeru niso upravičeni do finančnega nadomestila. Tako posameznike prisili, da sprejmejo kakršnokoli delo, medtem ko ostali, za trg popolnoma neuporabni posamezniki ležijo na bremenih javnega sektorja, ki jih poskuša z raznimi subvencijami čimprej spraviti s svojega hrbtna in poslati nazaj na trg (Crouch, 2003: 84).

⁸¹ MVZŠ, Dostopno na: http://www.arhiv.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/visoko_solstvo/

zagotoviti čim višje državne subvencije.⁸² Kot ugotovi Rastko Močnik v prispevku »Konec univerze, zmaga visokega šolstva« (Avtorska skupina, 2013: 223-260), novi samostojni visokošolski zavodi niso opremljeni za produkcijo akademskih ali teoretskih praks, temveč »...so lahko le naprave za prenašanje kanonične učenosti, aparati za reprodukcijo znanja, katerega struktura je sama reproduktivna, saj sodi k mehanizmom družbene reprodukcije« (prav tam, 228). Primer tega je tudi GEA College, saj skozi »razvoj podjetniškega duha« deluje vladajoča neoliberalna ideologija, ki producira zase (in le zase) uporabno vednost. Izobraževalni sistem skozi takšne »naprave kanonične učenosti« postane »organizacijsko, statutarno in proračunsko sam sebi namen, obenem pa proizvaja lastne funkcionalne zahteve za samoreprodukcijo« (Freitag, 2012: 46).

Drugi primer sodelovanja z gospodarstvom v raziskovalni in pedagoški dejavnosti se kaže v obliki čedalje večjega deleža »strokovnjakov«, udeleženih v izobraževalnem procesu. Leta 2010 je bilo na UNI LJ število gostujočih visokošolskih učiteljev iz gospodarstva, ki sodelujejo pri pedagoškem procesu, samo na dodiplomskih študijskih programih 76. Na drugi in tretji stopnji jih je bilo dodatnih 32, kar pomeni skupaj 108. Če upoštevamo še domače raziskovalne zavode, ta številka naraste za dodatnih 130 oseb (Vir: Poslovno poročilo UL, 2010⁸³). Dve leti kasneje, v študijskem letu 2011/12 je na prvi bolonjski stopnji in starih dodiplomskih stopnjah sodelovalo že 178 gostujočih učiteljev iz gospodarstva, na drugi in tretji stopnji pa dodatnih 376, kar pomeni 554 (Vir: Poslovno poročilo UL, 2012⁸⁴). Tako se je njihovo število povečalo za kar 326 odstotkov! Poleg neposrednega poučevanja sodelovanje z gospodarstvom poteka tudi v okviru centrov odličnosti, kompetenčnih centrov in ostalih dejavnosti, ki so sofinancirana iz EU skladov ali tržnih dejavnosti. Leta 2012 je UNI LJ z gospodarskimi organizacijami načrtovala 401 projektov, realizirala pa kar 541 projektov (z negospodarskimi organizacijami je realizirala le 344 projektov). Povečal se je tudi obseg pogodbenih raziskav, v 531 projektih je sodelovalo 600 gospodarskih subjektov.

---

⁸² Odličen primer tega je iniciativna skupina za ustanovitev Nove slovenske zasebne univerze, ki ji predseduje dr. Peter Jambreč, bivši notranji minister in solastnik dveh zasebnih fakultet (FDŠ in EVRO-PF). Pridružila sta se mu tudi nekdanji predsednik uprave NLB dr. Draško Veselinovič in nekdanji rektor mariborske fakultete dr. Ludvik Toplak. Veselinovič med drugim vodi zasebni zavod s koncesijo (prej omenjena Gea College), ki je v letu 2012 prejela okoli 420.000€ proračunskega denarja, kar je trikrat manj, kot na leto dobi Jambrečova fakulteta EVRO-PF.

⁸³ Dostopno na: http://www.unilj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija__pravilniki_in_porocila/poslovno_financno_in_letno_porocilo_ter_program_dela/

⁸⁴ Dostopno na: http://www.unilj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija__pravilniki_in_porocila/poslovno_financno_in_letno_porocilo_ter_program_dela/

Poleg tega pa se je tudi javna podoba slovenskih visokošolskih profesorjev in profesorice v obdobju zadnjih 35 let močno poslabšala. Rezultati longitudinalne študije »Slovensko javno mnenje« namreč kažejo, da je leta 1968 34 odstotkov ljudi menilo, da profesorji v družbi uživajo zelo velik ugled, medtem ko je za direktorja velike firme enako menilo 31,6 odstotkov glasov. Leta 2003 je mnenje o velikem javnem ugledu profesorjev podpiralo le še 21,1 odstotkov (kar pomeni, da je odstotek padel za celih 10,9%), medtem ko je (samo za primerjavo) za direktorje velikih firm odstotek padel le za 3,8% in dosegal 27,8 odstotkov vprašanih. (Podatki raziskave »Slovensko javno mnenje« (leta 1968, 1995 in 2003).

Pri javnih raziskovalnih dejavnostih⁸⁵ se dogaja nekaj podobnega kot pri pedagoških dejavnostih. Inovacijske strategije omogočajo pravni in politični okvir, v katerem lahko poteka socializacija stroškov za raziskovanje in razvoj, ki po novem bremenijo javne univerze in javne raziskovalne institucije, poleg tega pa namesto obljubljenih novonastalih delovnih mest prinašajo le kvalitativen padec pri že obstoječih, saj se bodo »*obstoječa delovna mesta na raziskovalnih inštitutih in na univerzi prekvalificirala v gospodarstvu prijaznejšo obliko...*« (Krašovec, 2013: 93). Tako se hkrati z vpeljavo šolnin približujemo stanju, kjer bodo investicije v individualni intelektualni kapital krili prihodnji delavci sami, medtem ko bo za investicije v kolektivni intelektualni kapital zasebne industrije poskrbela država (prav tam, str. 102).

Poseben primer spodbujanja javnih, nekomercialnih dejavnosti k sodelovanju s privatnim sektorjem je primer državnega sofinanciranja, ko je višina javnih sredstev, namenjenih javnim ustanovam, odvisna od uspešnosti teh ustanov pri pridobivanju lastnih sredstev zasebnih donatorjev. To nas je pripeljalo v stanje, kjer lahko farmacevtska podjetja postanejo glavni sponzor medicinskega raziskovanja, sofinanciranje javnih univerz pa je postalo odvisno od »tržnosti« izobraževalne institucije oziroma posamezne stroke. Glede na to, da je »*svobodna konkurenca [...] način discipliniranja, kakor so pravice in svoboščine način nadzora in discipline*« (Močnik, Breznik, 2013:138), se s takšnimi pogoji sofinanciranja javne visokošolske zavode in javne raziskovalne zavode še dodatno podredi, disciplinira in ukalupi v vladajoči neoliberalni način mišljenja ter delovanja.

---

⁸⁵ Primer razpisa za znanstvene projekte v letu 2005 sta podrobno analizirala Maja Breznik in Rastko Močnik v prispevku »Univerza in znanost v sodobnem kapitalizmu« (Avtorska skupina, 2013: 103–167).

Kam nas vodi neoliberalna politika s svojim korporacijskim vodenjem tako privatnih kot javnih družbenih sfer? Kot je dejal David Harvey, v »*obnovo moči ekonomskih elit*«. ⁸⁶ Podjetja so namreč koncentracije moči, z večanjem moči organizacij pa se večja tudi razredna moč lastnikov kapitala. Ko jim vlada na podlagi njihove »strokovnosti« in odvisnosti od njihovih finančnih skladov prepusti še svoje funkcije, lahko počasi zasedejo vse položaje družbene moči. Tako »počasi« drsimo v predrevolucionarno Francijo, kjer sta bili monarhija in aristokracija opravičeni obdavčitve, imeli pa sta monopol nad politično močjo, medtem ko so srednji razred in kmetje plačevali davke, niso pa imeli nobenih političnih pravic ali možnosti vplivanja na javno življenje (Crouch, 2003). Lastniki korporacij in »eksperti« iz upravljaljskih področij (menedžment) postajajo (oziroma so postali) skupen političen in ekonomski gospodujoči razred (novodobni aristokrati in monarhi).

Če preoblikujemo Kantovo tezo, da »*o učenjakih kot takih lahko sodijo le učenjaki*« (Kant, 2006: 147), lahko rečemo, da danes »*o učenjakih kot takih lahko sodi le privatni sektor korporacijskih elit*«. Videli smo, kako vlade v interesu »družbe kot celote« sprejemajo zakone, ki so v »poslovnem interesu zasebne industrije«, ti zakoni pa potem uravnavajo politiko in delovanje izobraževalnih in javnih raziskovalnih ustanov. Videli smo tudi, da ideološko oba pojava spremlja neoliberalni diskurz, ki se je iz širše družbe preselil na univerzo. Na tem mestu lahko povzamemo poglobljeni razlog, zakaj se univerza kot institucija ni zmoгла poistovetiti z Zasedbo. Dekan FF in rektor UNI LJ sta bila po eni strani sicer prisiljena slediti vladnim direktivam in uresničevati sprejete neoliberalne reforme, po drugi strani pa sta dejansko verjela v ideologijo »utopične teorije« korporativnega vodenja univerze, ki pravi, da z uresničevanjem privatnih podjetniških interesov in investiranjem v svoj »človeški kapital« uresničujemo širši družbeni interes. Zaradi svoje zaslepljenosti zastopnika uradne univerze nista bila sposobna videti, da je pravi družbeni interes na strani »Blokadnih zahtev« – javnega, brezplačnega, kvalitetnega visokega šolstva.

---

⁸⁶ S stališča vladajočega razreda je bila neoliberalizacija ogromen uspeh, saj je obnovila razredno moč vladajočih ljudi v ZDA, VB, na Kitajskem, v Rusiji, Indiji... drugod pa ustvarila primerne pogoje za vzpostavitev kapitalističnega razreda (Harvey, 2003).

Profesorji

V času Zasedbe FF je bilo iz osvobojenih predavalnic uspešno prestavljenih le okoli 30% redno izvajanih predavanj (senat FF, 7.12.2011). To je vzbudilo veliko nezadovoljstva med Zasedbi že tako nenaklonjenimi profesoricami in profesorji, aktivisti pa so izgubili tudi marsikatero pred tem že obstoječo podporo. Večino profesoric in profesorjev je namreč skrbelo predvsem to, kako bodo Zasedbi navkljub nemoteno »uveljavljali svoje pravice«, kar naj bi pomenilo sedeti v dani učilnici in predavati snov oziroma izvajati vaje in seminarje. Nekateri profesorji so se aktivistom sicer aktivno priključili, vendar je večina v tišini nadaljevala svoja predavanja ter upala, da se ne osvobodi tudi njihovih prostorov. Na predlog »samoupravnega študijskega predmeta« se poleg predlagatelja ni odzval bolj ali manj nihče. V tem delu diplomske naloge bom poskusila raziskati današnji položaj akademskih delavcev in delavk ter ugotoviti, kako se le-ta vklaplja v korporacijsko delovanje univerze (in širše družbe), ki sem ga opisala v prejšnjem delu. Preko tega bom poskusila pojasniti, zakaj se akademski kolegij kot celota ni bil sposoben identificirati z interesi Zasedbe in kako so skozi gluho ravnodušje akademskih delavcev in delavk »... delovali reprodukcijski mehanizmi ideološkega aparata kapitalistične države in struktura gospodstva v univerzitetnem aparatu« (Močnik, 2013: 31).

John Bahannon, znanstveni novinar na Harvardski univerzi, je oktobra 2013 v reviji »*Science magazine*« objavil članek »*Who's afraid of Peer Review?*« (Bahannon, 2013), v katerem je predstavil rezultate svoje enoletne raziskave. V zadnjih 10 mesecih je namreč raznim uredništvom »*open-access*« strokovnih revij poslal 304 različne verzije članka, v katerem je (rečeno bolj na splošno) trdil, da je iznašel zdravilo proti raku. Članek je bil vsebinsko napisan na nivoju srednješolskega znanja kemije, pri čemer so bili izračuni v njem očitno napačni, o njegovi slogovni preciznosti pa samo zase govori dejstvo, da ga je avtor na »*kopiraj-prilepi*« način (s pomočjo »*Google prevajalnika*«) prevedel iz angleščine v francoščino in nato nazaj v angleščino. Po vseh kriterijih mu članka ne bi smel objaviti nihče, vendar pa mu je 157 (torej več kot polovica) »strokovnih« revij prispevek sprejelo, medtem ko je ponudbo zavrnilo le 98 revij⁸⁷. Večina »strokovnih pregledov« je opozorila le na napačen format ali pravopisne napake članka, vsebinsko kritiko pa je predstavilo le 36 izmed

---

⁸⁷ Ostalih 49 revij je bilo izločenih, saj se je pokazalo, da so »zapuščene«, ali pa avtor dokončnega odgovora od njih ni prejel (Bahannon, 2013).

prejetih komentarjev, s tem da je bilo 16 izmed teh 36 prispevkov pozneje vseeno uredniško sprejetih.

Založniške hiše mednarodnih »peer-review« revij so postale velikanske korporacije in kot vse korporacije v današnjem kapitalističnem sistemu si prizadevajo predvsem, da akumulirajo kapital. Večina urednikov in bank, kamor je v zameno za »strokovno oceno« in tako imenovane »stroške objave« nakazan denar, je umeščenih v državah tretjega sveta (državah periferije), dobiček pa se ponavadi steka v ZDA ali Evropo (države centra). Mnogokrat so založniške hiše povezane s celo verigo povezav in podizvajalcev, ki v želji po čim večjem dobičku pogosto predstavljajo svoje podizvajalce v kraje s cenejšo delovno silo ali pa se oportunistično združujejo z ostalimi podobnimi podjetji.⁸⁸ Tako je npr. »Wolters Kluwer«⁸⁹ – multinacionalna korporacija s sedežem na Nizozemskem – leta 2011 kupila »Medknow«, eno največjih svetovnih »open access« založb s sedežem v Mumbaju (Indija), katere članke vsak mesec na svoje računalnike prenese okoli 2 milijona ljudi. O sami kakovosti njihovih revij dovolj zgovorno govori podatek, da so bili pripravljene Bahannonov prispevek brez kakršnegakoli ugovora objaviti. Podobno se je zgodilo z domnevno »visoko kvalitetno« in »mednarodno priznано« revijo »Sage«, ki je bila leto pred Bahannonovim preizkusom imenovana za »Independent Publisher Guild Academic« in izvoljena za »Professional Publisher of the Year«, vendar pa je avtorju članka brez kakršnegakoli komentarja ali zahtev po spremembi preprosto poslala pismo o sprejetju poslanega prispevka, zraven pa seveda dodala račun za 3100€ (stroški objave).

Zakaj navajamo te podatke? Vsako leto Inštitut za znanstveno informiranje korporacije Thomson Scientific glede na poročilo o citiranosti revij (Journal Citation Reports (JCR)) objavi lestvico revij, indeksiranih v zadnjem letu (med njimi so tudi »open-access« revije). Popularnost posamezne revije se računa glede na »faktor vpliva« (»*impact faktor*« - IF), ki kot kvantitativno orodje rangira in evalvira posamezne revije. IF revije je odvisen od pridobljenega števila citatov v ostalih indeksiranih revijah. Pri izračunavanju se najpogosteje upoštevata zadnji 2 leti, računa pa se po formuli: $IF = A/B$. A je pri tem število prejetih citatov v danem letu za objavljene članke izpred zadnjih dveh let, B pa je število vseh

---

⁸⁸ Nemalokrat se zgodi, da so na vrhu verige prav akademske založniške hiše (Bahannon, 2013).

⁸⁹ Multinacionalna Walters Kluwer je ena največjih svetovnih »dobaviteljev« informacij s področja medicine. Njen povprečni zaslužek je 5 milijard dolarjev letno! (Bahannon, 2013).

prispevkov (članki, kritike...), ki jih je revija v tem obdobju objavila.⁹⁰ Če torej hočemo, da se IF določene revije poveča, je treba o temi enega izmed njenih člankov spisati resno znanstveno delo (oz. napraviti znanstveni eksperiment in zapisati njegove rezultate), prispevek poslati indeksirani reviji, počakati na kritiko, ga po potrebi popraviti, poslati ponovno in počakati na objavo. Vse to v roku 12-24 mesecev (Molinié in Bodenhausen, 2010). Verjetno je odveč poudariti, da takšno delovanje drastično znižuje kvaliteto izdelkov oziroma v posameznih strokah popolnoma onemogoča produkcijo kvalitetnih in temeljnih raziskav.

Večje kot je število IF, višje je revija na lestvici indeksiranih revij in bolj zaželene (kar ponavadi pomeni tudi dražje) so objave v njej. Največji IF imajo splošne (poljudne, nespecializirane) revije, ki jim je v interesu predvsem objavljanje člankov »modnih« (netemeljnih in ne-teoretskih) tem. Zakaj? Za ocenjevanje inovativnih ali bolj specializiranih člankov nimajo niti kapacitet niti se jim to ne splača, saj revijam s temi objavami IF ne zraste. Za avtorja znanstvenega dela je pri objavi članka v določeni reviji pomemben IF te revije, pa tudi, na kateri strani je njegov članek objavljen ter (v primeru skupine avtorjev) to, ali je naveden kot vodilni avtor. Obstajajo sicer tudi druge meritve citiranosti, vendar je IF v akademski skupnosti med najbolj uveljavljenimi in je postal nekakšno merilo »znanstvene odličnosti« (prav tam). Večjo konkurenco mu trenutno predstavlja le h-indeks oz. Hirschev indeks.⁹¹ H-indeks avtorja je enak številu njegovih člankov (h), ki so bili citirani vsaj tolikokrat, kolikor znaša število h. Če je h-indeks znanstvenice ali znanstvenika 11, to pomeni, da je napisal 11 znanstvenih člankov, ki so bili citirani najmanj enajstkrat. Seveda tudi v tem primeru število citatov ni povezano z znanstvenostjo in vsebinsko kvaliteto izdelka in je podobno izbiri »švicarskega sira glede na velikost njegovih lukenj« (Molinié in Bodenhausen, 2010). Nemalokrat se zgodi, da so znanstveniki in znanstvenice tako obsedeni s povečanjem svojega h-indeksa, da namesto objave novega znanstvenega članka raje poskrbijo, da prijatelji citirajo njihove že objavljene članke, v skrajnem primeru pa preprosto citirajo sami sebe (prav tam).

---

⁹⁰ Za leto 2008 bi se tako izračunal $IF=A/B$, pri čemer:

A – število citatov, dobljenih v letu 2008 za članke, objavljene v reviji v letih 2006 in 2007;

B – število člankov, objavljenih v isti reviji leta 2006 in 2007 (Molinié&Bodenhausen, 2010).

⁹¹ »Hirsch index« oziroma »Hirsch number« po fiziku Jorge E. Hirschu, ki ga je formuliral leta 2005 (Molinié in Bodenhausen, 2010).

Prikazali smo že, kako država z neoliberalnimi politikami vpliva na visokošolske raziskovalne in pedagoške dejavnosti, s citatno industrijo in podobnimi mehanizmi pa »... *ne posega toliko na področje cirkulacije znanstvenih izdelkov, ampak na področje njihove produkcije*« (Močnik, 2013:140), kamor vnaša koncepte, kot je npr. »konkurenčnost«, ki postaja glavno vodilo proizvodnje teh izdelkov. Objavljanje v revijah, ki so visoko na lestvici indeksiranih revij, avtorjem prinese prestiž, ki med drugim lahko oziroma vedno bolj tudi zares odloča o financiranju projektov, izvolitvi v nazive, članstvu v strokovnih združenjih... Če pogledamo primer Univerze v Ljubljani, pri volitvah v nazive (asistent, docent, izredni profesor, redni profesor) po veljavnih merilih ne upoštevajo h-indeksa, IF revij, v katerih so kandidati objavili članke, pa mora biti večji od 0 - kar pomeni, da je bila revija indeksirana in ima v zadnjih 2 letih vsaj 1 citat. Obvezni pogoj za npr. habilitacijo je veliko število objav, pri katerih je kandidat podpisan kot vodilni avtor.⁹² Kdor hoče postati redni profesor, potrebuje najmanj 80 točk⁹³, od tega 40 iz znanstvene ali umetniške dejavnosti in najmanj 20 iz pedagoške dejavnosti. Najmanj 12 del mora biti objavljenih ali predstavljenih na način, ki mu stroka priznava mednarodno pomembnost ali pomembnost za narodno ali državno samobitnost ali kulturo. Od tega mora biti kandidat pri šestih delih podpisan kot vodilni avtor (Predpisi, Statut UL in pravilniki⁹⁴). Poleg objav v revijah, ki jih indeksirajo Science Citation Index (SCI), Social Sciences Citation Index (SSCI), Journal Citations Reports (JRC), priročnik Arts&Humanities Citation Index (A&HCI)⁹⁵, se upoštevajo vse revije (publikacije), katerih seznam sestavi članica in jih stroka priznava kot mednarodni ali vrhunski način prezentacije in vrhunski dosežek, hkrati pa jih je verificiral senat univerze.

Kljub temu, da je namen citatnih meril »... *zagotoviti enotne in objektivne kriterije za izvolitve v naziv, kar naj posledično prispeva k dvigu kakovosti pedagoškega, raziskovalnega in umetniškega dela na ZL*« (Predpisi, Statut UL in pravilniki), pa v resnici takšno točkovanje

---

⁹² Če je avtorjev pri publikaciji več, je tisti, ki je napisan na prvem mestu, vodilni avtor (ta, ki je raziskavo zasnoval in vodil). Ostali so soavtorji. Ponavadi sta prvo in vodilno avtorstvo enakovredni, razen pri kandidatih za prvo izvolitev v naziv docenta, kjer se pri pomembnih delih zahteva vsaj tri prva avtorstva.

⁹³ Za vsa gostovanja na tujih univerzah se lahko doseže skupaj največ 8 pedagoških točk, znanstvena monografija je vredna do 20 točk, del monografije do 8 točk, poljudnoznanstvena knjiga v slovenščini do 3 točke, poljudnoznanstvena knjiga v tujem jeziku do 6 točk, univerzitetni učbenik do 10 točk, drugi učbeniki z recenzijo do 5 točk, ostalo učno gradivo (zapiski predavanj, skripta, zbirka vaj in naloge za določen predmet...) do 1 točko.

⁹⁴ Dostopno na: www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija__pravilniki_in_porocila/predpisi_statut_ul_in_pravilniki/2013071111373294/

⁹⁵ Vse štiri omenjene indekse nadzoruje transnacionalna Thomson Reuters oziroma njena znanstvena enota v oddelku Healthcare&Science business. Sedež ima v New Yorku, zaposluje več kot 55 000 ljudi v 100 deželah, leta 2009 pa so ustvarili 12,9 milijard dolarjev dohodka.

spodbuja konformizem in produkcijo ne-teoretskih izdelkov. Bibliometrika⁹⁶ temelji na ideji, da so pogosto citirane revije oziroma v njih objavljeni članki gotovo inovativni, kreativni in zato pomembni za posamezno stroko (Molinié in Bodenhausen, 2010), v resnici pa morajo avtorji pri pisanju prevzeti vnaprej predpisano formo, sama vsebina pa ni toliko pomembna; če ciljaš na »prestizno« objavo (v svetovnem merilu), mora biti prilagojena splošnosti trenutno popularnih raziskovalnih tem, kar posledično še dodatno niža kvaliteto izdelkov.

Padec kvalitete znanstvenih del pa je le ena izmed negativnih posledic citatne industrije. *»Kakor v gospodarstvu, tako tudi v ideoloških praksah in njihovih aparatih povzroči odvisno vključevanje v svetovne procese 'dezartikulacijo' na lokalni ravni«* (Močnik, 2013: 47). Odvisno vključevanje razkraja lokalne znanstvene skupnosti, k temu pa prispevajo tudi drugi procesi in prakse na periferiji. Tako zaposlitvena politika akademskih in raziskovalnih ustanov postaja čedalje bolj »fleksibilna« in ustvarja *»... polrezervno armado intelektualnih in kulturnih delavcev in delavk, ki so permanentno v polrezervi, čakajoč na nove projekte in nove pogodbe za določen (navadno kratek) čas«* (Krašovec, 2013: 202). Preko vzpostavitve odnosov tekmovanja se med znanstvenicami in znanstveniki trgajo osebne vezi, ki se nadomeščajo s konkurenčnimi mehanizmi. To vodi do tega, da ljudje, ki delajo na istih oddelkih, ne berejo več svojih kolegov, ampak se trudijo priti v stik z »modo«, ki tisti čas prevladuje na univerzah, v indeksiranih publikacijah, pri razpisih za projekte, na konferencah..., saj si morajo za svoje projekte zagotoviti zadostno sofinanciranje ali si pridobiti potrebne točke. Kot opozori Močnik (2013: 247), bi bil tak način točkovanja smiselno le na zelo specializiranih področjih z majhnim številom specialistov, vendar pa bi bilo ravno tu to nesmiselno, *»... saj se v takih okoljih točno ve, koliko je kdo vreden«* (prav tam). V sedanjem primeru pa takšno delovanje predvsem onemogoča razvoj akademske skupnosti, ki bi producirala kritično vednost in teorijo.

Univerzitetno vodstvo takšno delovanje pod pretvezo »mednarodne znanstvene odličnosti« še dodatno spodbuja, kar v primeru FF dobro kažejo spremembe v *»Merilih za volitve v nazive«* na UNI LJ. Leta 2012 so namreč k 55. členu v prvem odstavku v drugi alineji (količinski pogoji) za besedilo *»je objavil vsaj 14«* dodali besedilo *»mednarodno odmevnih ali vrhunskih«* (Predpisi, Statut UL in pravilniki). Takšna dopolnitev se je pozneje ponovila še dvakrat, poleg tega pa so dodali še celotno alinejo, v kateri piše, da kandidat izkazuje

---

⁹⁶ Bibliometrika je *»preučevanje informacijskih virov in njihove uporabe z matematičnimi in statističnimi metodami«* (Vir: Bibliotekarski terminološki slovar). V to kategorijo spadata že omenjena IF in h-indeks.

mednarodno odmevnost svojega dela zlasti s »kazalci mednarodne odmevnosti«, kar pomeni: »dokazljivimi citati v znanstveni literaturi«, »mednarodno odmevnimi objavami«, »članstvom v uredniških odborih mednarodnih revij« ipd... (prav tam).

Preko tega, da so pedagoške in raziskovalne dejavnosti moderirane skozi citatno industrijo, ki jo nadzoruje trans-institucionalni sistem, si univerzitetno vodstvo zagotavlja (ideološko) disciplino in nadzor nad zaposlenimi. Profesorji čedalje bolj izgubljajo profesionalno avtonomijo, možnost samoorganiziranja delovnega okolja strmo pada, povečala pa se je tudi kontrola njihove zmogljivosti/produktivnosti/uspešnosti ipd. (Kogan, 2007: 161). Ureditev univerzitetnega dela postaja čedalje bolj podobna organizaciji dela v podjetjih, akademski delavci pa so čedalje bližje podjetnikom, ki morajo delovati učinkovito, premišljeno in disciplinirano⁹⁷. Kot prikaže Musselin v prispevku »*Transformation of Academic Work: Facts and Analysis*«, je nekdanja cenjena avtonomija znanosti sedaj postala glavni krivec za neučinkovitost posameznega oddelka ali celotne fakultete, saj s takim delovanjem ne pritegnejo finančnih sredstev in ne ustvarjajo inovacij. Akademsko delo se je zaradi večje učinkovitosti prisiljeno diferencirati ter specializirati, poleg tega pa se je razširila sama definicija akademskega dela, ki sedaj med drugim vključuje tudi sklepanje pogodb,⁹⁸ ukvarjanje z razvojem tehnologije, odpisovanje na e-pošto, udeleževanje javnih debat, nastopati kot ekspert v javnosti ... (Musselin, 2007: 177).

Medtem ko se delo diferencira predvsem glede na aktivnosti akademikov (poučevanje ali raziskovanje) in glede na področje posamezne discipline (antropologija, fizika, sociologija...), pa specializacija akademikov poteka predvsem glede na čas (trajanje) in obliko njihove zaposlitve (redni delovni čas, zaposlitev prek pogodbe...). Specializacija tu določa predvsem naloge, ki se jim znanstvenica oziroma znanstvenik posvečata oziroma za katere jima pridobljeni status omogoča, da se z njimi ukvarjata. Kot smo omenili že v kratkem zgodovinskem pregledu, so imeli profesorji (»*universitas magistrorum*«) na prvotni univerzi

---

⁹⁷ Povezava gre v obe smeri. Načini delovanja v velikanskih multinacionalnih korporacijah (kot je npr. Google) se čedalje bolj bližajo tradicionalnim akademskim praksam. Verige individualnih specialistov s hierarhičnimi odnosi so nadomestili kolektivni projekti, v katerih za določen čas sodelujejo različni specialisti z različnih področij. Sam način izbire uslužbencev temelji na osebnih kompetencah in ne na kvalifikacijah, pri samem delu pa prevladuje avtonomnost, odgovornost ter individualni prispevek h kolektivu. Hierarhija, avtoritarnost in vertikalni nadzor se omejujejo (Musselin, 2007: 185).

⁹⁸ V Nemčiji in ZDA je zmožnost pridobiti denar in se ukvarjati z raziskovalnimi projekti in z njimi pridobivati denar eden izmed poglobitnejših kriterijev pri zaposlitvi profesorjev. To ni nekaj, kar *naj bi* delali, temveč nekaj, kar *morajo* početi. (Musselin, 2007: 177).

(»*Studium generale*«) posebne pravice, nemalo teh pravic pa se je skupaj s stanovsko oziroma cehovsko ideologijo ohranilo vse do sedanjega časa. Statusna hierarhija, ki izhaja iz meritokratskih načel, danes zelo veliko pripomore k izkoriščanju asistentk in asistentov, lektorice in lektorjev ter preko pogodbe zaposlenih delavcev in delavk. »Univerza je organizacija neenakosti, izkoriščanja in zatiranja« (Močnik, 2009: 390), navznoter strukturirana kot »hierarhija statusov, v kateri tisti, ki so v instituciji, odločajo, koga bodo pripustili medse: in v kateri tisti, ki so zgoraj, odločajo, kako se bodo ti, ki so spodaj, vzpenjali po hierarhični lestvici« (prav tam). Redno zaposleni profesorji namreč dobijo doživljenjske mandate,⁹⁹ s pomočjo katerih živijo ugodno življenje brez skrbi in z razmeroma majhnimi predpisanimi obveznostmi. Ponavadi lahko predavajo katerikoli predmet (za katerega morda sploh niso kvalificirani), medtem ko njihovi kolegi, ki so na hierarhični lestvici pod njimi, sestavljajo študijske programe in učne načrte, vendar za to ne prejemaajo zaslug. Velikokrat se celo zgodi, da nosilec svojega predmeta sploh ne izvaja, temveč to nalogo prepusti asistentom, docentom in zunanjim slabo plačanim delavcem in delavkam (Močnik, 2013: 29). Tako se le-ti »specializirajo« za pripravo in izvajanje študijskih programov, skrbijo za birokratska opravila, poleg tega pa se na vse pretege trudijo izpolniti kriterije citatne industrije skupaj z ostalimi kriteriji, ki so potrebni, da bi si zagotovili lagodni profesorski status. »Stanovsko rivalstvo« tako ostaja, spremenilo se je le njegovo umevanje, saj se sedaj imenuje »konkurenca« med akademskimi in raziskovalnimi delavkami in delavci (Močnik, 2013: 240).

Konkurenca je skupaj z diverzifikacijo in specializacijo akademskega dela izredno koristna za fakultetno vodstvo (in prevladujoče neoliberalne prakse), saj skupaj omogočajo lažji nadzor nad zaposlenimi¹⁰⁰ – lažje je namreč nadzirati in disciplinirati »*single-task*« delavce kakor pa »*multiple-task*« delavce (Musselin, 183). Zato je tudi upravno-pravno ogrodje univerzitetne institucije naravnano tako, da legitimira izkoriščevalska razmerja, medtem ko »1. povezuje sicer ločene individualne delovne procese univerzitetnih delavk in delavcev; 2. vzpostavlja in

---

⁹⁹ Pri ponovni izvolitvi v isti naziv (visokošolskega učitelja) morajo kandidati v zadnji elekcijski dobi izpolniti dodatno vsaj 50% točk razlike do višjega naziva (med minimalno potrebnimi točkami je treba doseči vsaj 50% iz raziskovalne dejavnosti in vsaj 25% iz pedagoške dejavnosti); v zadnjem elekcijskem obdobju morajo objaviti vsaj dve deli, pri katerih je kandidat prvi ali vodilni avtor (Vir: Predpisi, Statut UL in pravilniki, Dostopno na: www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija__pravilniki_in_porocila/predpisi_statut_ul_in_pravilniki/2013071111373294/)

¹⁰⁰ Primer vpeljevanja sredstev nadzora v visokošolska pedagoška in raziskovalna delovna mesta je oktobra 2012 vpeljani novi sistem varovanja na FF, ki zaposlenim osebam prepoveduje vstop na delovno mesto po 22. uri ter ob nedeljah in praznikih; že nekaj mesecev pred tem pa so uvedli elektronske ključavnice.

obnavlja hierarhična razmerja neenakosti; 3. regulira izkoriščanje; in naposled: 4. artikulira lokalno stanovsko ideologijo z vladajočo ideologijo, ki legitimira specifično univerzitetno gospostvo« (Močnik, 2013: 240). Univerza je navsezadnje ideološki aparat države, preko katerega si vladajoče skupine na univerzi »... izposojajo kapitalsko ideologijo, da z njo legitimirajo prakse, s katerimi ohranjajo in obnavljajo svoje lokalno gospostvo« (prav tam, str. 242-243). Oziroma: tako kot se je preko sprejetih neoliberalnih zakonov neoliberalna politika »od zunaj« prenesla na univerzo »od znotraj«, tudi »... univerzitetni vladajoči sloj pri svojem 'notranjem' obvladovanju univerze vanjo neposredno prenaša procese svetovnega kapitalističnega sistema« (prav tam). Na tej točki se ujameta delovanje uradne univerze ter delovanje njenih akademskih in raziskovalnih delavcev. Poleg tega pa sami vodilni funkcionarji visokošolskih ustanov – torej visokošolski delavci in delavke, ki premorejo čas, da se »specializirajo« tudi za to opravilo (torej redno zaposleni), proizvajajo politiko, ki »reproducira in celo pospešuje imanentno logiko institucije« (prav tam, str.: 235), kar pomeni, da kot privilegirana skupina na univerzi »... ohranjajo in obnavljajo institucionalno strukturo, ki je hkrati struktura njihovih privilegijev« (prav tam). Spomnimo se samo, kako je ravnala FF ob sprejetju bolonjske reforme, ko so si profesorji izmišljevali nove predmete, da bi s tem pridobili zadostno število ur in si s tem zagotovili obremenjenost za polni delovni čas¹⁰¹ in s tem vse statusne privilegije, ki sodijo zraven. Kakor je opozorila že Zasedba, nezadostno financiranje univerze trenutno stanje samo še poslabšuje, saj ne omogoča normalne reprodukcije učiteljskega kadra.

Tako upravno-pravno ogrodi univerzitetne institucije z različnimi disciplinskimi praksami legitimira in pomaga reproducirati izkoriščevalska razmerja znotraj univerze. Takšno delovanje pa še olajšujejo prakse, ki se iz ne-akademskih področij prestavljajo na akademska področja. Kaj mislimo s »prenosom« ne-akademskih praks? Prvič, pod pretvezo »strokovnosti« prihaja na univerzah oz. posameznih fakultetah do porasta novo zaposlenih ne-akademskih administratorjev. Akademski profesorji in raziskovalci namreč danes veljajo za profesionalce v akademskih zadevah, a amaterje v univerzitetnem vodenju, zaradi česar so primorani sodelovati z novo skupino zaposlenih, ki so sicer amaterji v akademskih zadevah,

---

¹⁰¹ Močnik v prispevku »Zasedba v gluhi lozi« (Avtorska skupina, 2013: 19–47) opozori na »dvojno spono« med študijskimi programi in delovnimi mesti. Študijski programi se namreč sestavljajo kot preprosti sezname predmetov, in sicer na način, ki redno zaposlenim učiteljem zagotavlja vsaj predpisano obremenitev in posledično stalno delovno razmerje, hkrati pa je število učiteljskih delovnih mest (zaradi različnih varčevalnih ukrepov) že leta skoraj zamrznjeno (prav tam, 29). Nov predmet je v programski načrt mogoče vpisati le, če se opusti stari predmet in če je nosilec novega predmeta isti, kot je bil nosilec starega.

obvladajo pa administrativno upravljanje in univerzitetno menedžeriranje (Kogan, 2007: 162). Akademiki torej producirajo znanje (in posledično izobrazbo), skupaj z ne-akadetskimi administratorji pa skrbijo za to, da ta produkcija poteka znotraj zakonskih okvirov in resursov in sicer na »racionalen« način, ki je prilagojen vsakokratnim ekonomskim potrebam.¹⁰² Sicer je res akademski kolegij tisti, ki skozi senat sprejme pravila, ki se tičejo akademskih zadev, vendar pa morajo biti pravila tudi administrativno potrjena (prav tam). In čeprav naj se administratorji (vsaj neposredno) ne bi ukvarjali z vsebino akademskih sklepov, so lahko ti sklepi pozneje zavrženi, ker so domnevno »ne-racionalni«, oziroma do zavrnitve sploh ne pride, saj se akademsko ravnanje iz strahu pred njo samo-cenzurira. Drugič, zaradi zbirokratiziranosti akademskega kolegija se moč iz individualnih akademskih rok skoraj povsem prenese na institucionalni sistem. Ne glede na to, ali se posamezni univerzitetni organi centralizirajo ali decentralizirajo, se avtoriteta na institucionalnem vrhu krepi (prav tam). To pa je zopet ista avtoriteta, ki v institucijah vednosti legitimira administrativno in birokratsko delovanje (torej samo sebe).

Kognitivni delovni sili sicer ni potrebno stopiti na trg, da bi z njegovim posredovanjem svojo delovno silo (intelektualne sposobnosti) združila s produkcijskimi sredstvi – saj produkcijska sredstva vedno že ima (računalniki, programska oprema...), mora pa stopiti na trg, da si zagotovi družbene pogoje za produkcijo (Močnik, 2009: 413).¹⁰³ In čeprav profesorji na javnih univerzah ter raziskovalci, zaposleni v javnih ustanovah delujejo v reproduktivni sferi in posledično ne ustvarjajo vrednosti (niso produktivni za kapital), zanje vendarle, kot smo videli zgoraj, veljajo značilno kapitalistična disciplina in podobni delovni pogoji kot v zasebnem sektorju (Kay, 2007). S tem ko se je kapital posredno (preko ukrepov uradne fakultete) znotraj univerze oprl na odnose izkoriščanja, je z mehanizmi podrejanja (specializacija, diverzifikacija, citatna industrija, birokratizacija...) posledično tudi onemogočil politično formiranje akademske kognitivne delovne sile. Politično delovanje kognitivne delovne sile namreč omogoča šele teorija,¹⁰⁴ le-ta pa, prvič, za svojo produkcijo na

---

¹⁰² Administratorji se tako (vsaj neposredno) ne ukvarjajo z vsebino akademskih sklepov, temveč nadzirajo in zagotavljajo konformnost sprejetim pravilom, vpisom novih študentov, razne ne-diskriminatorne politike... (Kogan, 167).

¹⁰³ »Intelektualna ali 'kognitivna' produkcija je bila avtonomna, manufakturna in le formalno podrejena kapitalu, le dokler tehnološki razvoj ni omogočil njene kvantifikacije in standardizacije ter s tem realne subsumpcije pod kapital« (Krašovec, 2013: 196). Industrijska doba tako ni privedla do osvoboditve akademskih delavk in delavcev, temveč je tehnike nadziranja in discipliniranja le še poostrila.

¹⁰⁴ Če se spomnimo od prej, je teorija »...teorija po tem, da teoretizira svojo lastno prakso« (Močnik, 2009: 404), kar pomeni, da »zgodovinsko družbena teorija analizira zgodovinsko proizvedeno tehnično sestavo delovne

univerzi nima ustreznih pogojev, in drugič, če kakšnemu teoretskemu delu kljub vsemu uspe prodrati na površje, ga zaradi njegove domnevne »neproduktivnosti« z vseh strani preganjajo. Željeno in spodbujano je le znanje,¹⁰⁵ in sicer fragmentirano in ne-popolno znanje, ki kot uporabna vednost služi kapitalu (Močnik, 2013: 392). S tem se nadalje reproducirajo obstoječi odnosi podrejanja in izkoriščanja, tako znotraj univerze kot širše v družbi. Če smo prej omenili, da se število študijev močno povečuje zaradi prizadevanja akademikov, da bi si zagotovili institucionalno podlago oziroma si ustvarili svojo nišo, lahko sedaj dodamo, da je ta diverzifikacija koristna tudi za kapital, ki z različnimi ideološkimi mehanizmi (tako formalno – z disciplino, kot vsebinsko - npr. z identitetnimi študiji¹⁰⁶) razbija enotnost/upor delovnih razredov (Močnik, 2013: 53). Ker pa so šele teoretske prakse tiste, ki trenutno razbitim, atomiziranim akademskim delavcem in delavkam omogočijo prakse odpora, se skupaj s teoretskimi praksami odpravi tudi vsaka možnost kritike sedanjega načina univerzitetnega delovanja, posledično pa se onemogoči tudi »...*boj za demokratični in samoupravni nadzor nad delovnim procesom, delovnimi orodji, delovnim časom ter sredstvi financiranja...*« (Krašovec, 2013: 200).

Zasedba se je v zahtevi po spremembi zaposlitvene politike (demokratizaciji institucij) zavzemala za ukinitvev politike ne-zaposlovanja oziroma zaposlovanja preko nestalnih ali slabše plačanih pogodb ter za redno zaposlitev za vse pedagoške in raziskovalne delavce in delavke (predvsem asistente in asistentke). Poleg tega so aktivisti opozorili tudi na sedanje prakse discipliniranja akademikov in raziskovalcev ter zahtevali demokratizacijo študijskega procesa in pravico do organiziranega izobraževanja. Večkrat je bila tudi izpostavljena ideja »samoupravnega študijskega predmeta«, ki bi izvajanje predmetov vsebinsko in organizacijsko lahko dvignil na akademski nivo. Kar nekaj profesorice in profesorjev (predvsem s FF) je na Zasedbi aktivno sodelovalo (ali vsaj izrazilo željo po sodelovanju), kar je glede na opisane okoliščine kar presenetljivo. Nekateri izmed njih so prenesli redna predavanja na osvobojeno ozemlje, sodelovali na javnih razpravah in tribunah ali pa so

---

sile, se pravi, znanstveno-tehnično organizacijo delovnega postopka in družbeno strukturacijo, ki se kristalizira okoli tega postopka« (prav tam), nato pa konceptualizira lastno mesto v preučevanih družbenih procesih, torej lastno mesto v razrednem boju.

¹⁰⁵ Znanje ni isto kot teorija, saj je fragmentirano in nepopolno, kot uporabna vednost pa vedno že služi kapitalu. Za popolno zamenjavo teorije z znanjem je poskrbela bolonjska reforma, ki je s svojo tržno ideologijo preostala teoretska področja dokončno predelala v aparate, ki služijo zgolj produkciji znanja.

¹⁰⁶ Identitetni študiji kulturalizirajo družbene napetosti, s čimer »... *zavirajo ali celo začasno onemogočajo razredno artikulacijo družbenih konfliktov in s tem blokirajo razredno sestavo delovnih množic*« (Močnik, 2013:49).

aktiviste javno podprli. Kljub temu pa so bili aktivni le posamezniki, akademski kolegij pa se v celoti ni bil zmožen upreti »vladavini reproduktivnega pouka na univerzi« (Močnik, 2013: 32). Zakaj ne?

Kakor smo prikazali, nenehna atomizacija akademskih delavcev in delavk v čedalje slabših pogojih in povsem birokratsko-hierarhičnem univerzitetnem sistemu povzroča odpravo kolegialne solidarnosti in čedalje bolj otežuje sindikalno organiziranje. Teoretske in pedagoške prakse so se zbirokratizirale in ideološko cenzurirale. V najbolj produktivnih letih se morajo mladi akademski delavci in delavke podrejati vodilom citatne industrije in preko prekarnih oblik zaposlitve tudi ostalim disciplinskim praksam, tako da za kritično vednost in teorijo preprosto nimajo časa, ko pa dosežejo želeni naziv redno zaposlenega profesorja/profesorice in s tem prejmejo vse ugodnosti, ki pritičejo novemu statusu, so po eni strani že povsem ukalupljeni v dani način delovanja, po drugi strani pa želijo z reprodukcijo trenutnega sistema ohraniti svoj položaj. Na tej točki se jim zdi drugačno univerzitetno delovanje (npr. »samoupravni študijski predmet«) popolnoma nepotrebna sprememba.

Študentje

Poskusili smo prikazati, zakaj se Zasedbi FF nista bila sposobna pridružiti univerzitetno oz. fakultetno vodstvo ter akademski kolegij, sedaj pa nam za analizo preostane še najštevilčnejši del univerze – študentje sami. Videli smo, kako se preko vdora neoliberalnih praks in preko discipliniranja profesorice in profesorjev (ter ostalih raziskovalnih delavcev in delavk) iz univerzitetnih in višješolskih prostorov sistematično izganja teorija, z njo pa posledično tudi možnost družbeno kritičnih praks odpora. Tudi Zasedba ni nastala na sami fakulteti, ampak je nekako prišla »od zunaj«. Njeni udeleženci so v večini seveda bili študentje različnih fakultet, vendar pa so bili (predvsem najbolj aktivni izmed njih) v prvi vrsti predstavniki obrobnihih gibanj (npr. Mi smo Univerza in 150), kjer danes kritične prakse še lahko nastajajo in se razvijajo.

Po okupaciji je bila poglobljena naloga aktivistov angažirati in v aktivno sodelovanje pritegniti čim več študentk in študentov. V prvih dneh osvoboditve se je aktivistom sicer pridružilo nekaj sto študentov, vendar pa je začela številka že proti koncu prvega tedna strmo padati, čez čas pa je udeležba postala porazno majhna. Povzetek tretjega tedna nam podaja zapisnik ene izmed skupščin (14.12.2011): *»Stanje duha je slabo, čeprav je programa ogromno. Težava je v notranji motivaciji, aktivnih udeležencev je večino časa manj kot 10. Že cel teden je na skupščinah 20 ali manj ljudi«*. Ne le, da ostali študentje na Zasedbi niso sodelovali, velikokrat je sploh niso jemali resno¹⁰⁷, oziroma jim je – podobno kot profesorjem in profesoricam – predstavljala moteč dejavnik. Če ponovimo že zapisano izjavo Mihe Šoba (prodekan študent v času Zasedbe), *» ... so študenti enotnega mnenja do trenutka, ko aktivisti gibanja ne posežejo v osnovno pravico študentov, to je v učni proces«* (28. redna seja Senata, 16.11.2012).

V tretjem delu analize bom poskusila podati razlago, zakaj ostali študentje FF niso prepoznali svojih »pravice« in želja v blokadni zahtevah, kljub temu da so bile le-te v večji meri namenjene prav njim. Poskusila bom raziskati, kaj danes pomeni »biti študent« in kaj mladim študij sploh pomeni. Zatem bom o Zasedbi poskusila podati še interno kritiko in preko samoevalvacije aktivistov izpostaviti glavne napake gibanja. Čisto na koncu sledi še popis študentske organizacije »Iskra«, ki je nastala kot rezultat kritične presoje neučinkovitosti same Zasedbe in danes predstavlja nadaljevanje njenega boja v drugačni obliki.

---

¹⁰⁷ Največ posmeha pri ostalih študentih je ironično dobila parola *»Štipendije za vse!«*

»Vsi vemo, da je boljše biti študent kot zaposlen«¹⁰⁸

Največkrat slišani kritiki, namenjeni mladim brezposelnim oz. tako imenovanim »večnim študentom«, potekata nekako takole: »Vsi bi študirali, nihče ne bi delal« in pa »Preveč smo izobraženi – treba je poprijeti za vsako delo, ki se ponudi, ne pa čakati, da bo nekaj samo padlo z neba«. Kljub vsesplošnemu sprejemanju omenjenih kritik kot utemeljenih pa obe temeljita na moralističnih sodbah o lenih študentih in študentkah, ki nočejo niti delati niti študirati, ampak v nedogled podaljševati študentski status, medtem ko živijo pri starših ali starih starših (»hotel mama«) vse do poznih tridesetih let oz. še dlje.

Res je, da študentski status s seboj prinaša kar nekaj ugodnosti. Potrdilo o šolanju je vstopnica do brezplačnega zdravstvenega zavarovanja v celoti – torej tudi brez doplačila za prostovoljno dopolnilno zdravstveno zavarovanje. Poleg tega študentom in študentkam pripada subvencionirana prehrana v obliki študentskih bonov, kjer so obroki subvencionirani iz državnega proračuna (2,63€ na obrok). Cenejši je tudi prevoz: če pogledamo samo primer Ljubljanskega potniškega prometa (LPP), vidimo, da za študentke in študente letna vozovnica stane 180€, medtem ko je za splošno LPP mesečno vozovnico treba odšteti kar 444€ (torej 264€ razlike). Vse te ugodnosti študentom in študentkam do neke mere zares olajšajo življenje, vendar pa je glavna in najpomembnejša prednost, ki jo potrjuje o vpisu omogoča, možnost dela preko študentske napotnice.¹⁰⁹ To je poglavitni razlog, zakaj je študentski status med mladimi tako močno zaželen in zakaj v Sloveniji vsako leto prihaja do tolikšnega števila fiktivnih vpisov.¹¹⁰

---

¹⁰⁸ Kot smo pri popisu Zasedbe že omenili, je dana izjava vzeta iz Zapisnika MSU, ki je nastal na »seji Sveta vlade RS za študentska vprašanja« (1.12.2011). Izjava je bila komentar predstavnikov MVZT na problematiko študentskega dela v Sloveniji oz. nezadostnega javnega financiranja študijskega procesa, kar so v eni izmed blokadnih zahtev izpostavili aktivisti MSU.

¹⁰⁹ Oseba s študentskim statusom tudi ne plača dohodnine, razen v primeru, če njegovi dohodki presežejo z zakonom predpisane olajšave.

¹¹⁰ Če je oseba izrabila vse možnosti za študij in se tako na fakulteto ne more (redno ali fiktivno) več vpisati, potem lahko status študenta ali dijaka preprosto kupi. Trgovanje s potrdili o vpisu je v Sloveniji tako zelo razširjeno, da so ga npr. lansko šolsko leto ponujali na Bolhi za zgolj 40€. Prodajalec je nehote javnosti razkril tudi podatek, da je v roku treh mesecev (september-november) prodal že 262 potrdil o vpisu na Ekonomsko-poslovno fakulteto v Mariboru (Dostopno na: http://www.siol.net/novice/slovenija/2012/11/lazna_potrdila_o_solanju.aspx).

Študentsko delo oz. delo prek napotnice (delajo namreč lahko tudi dijaki) v Sloveniji ureja 6.b člen Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB¹¹¹). Takšno delo naj bi bilo »začasno« in »občasno«, po zakonu pa naj bi ga lahko opravljali vsi mladi med dopolnjenim 15. in (vključno z) 26. letom starosti, ki »se izobražujejo po javno veljavnih programih osnovnega, poklicnega, srednjega in višjega strokovnega izobraževanja« (prav tam). Študentsko in dijaško delo urejajo študentski servisi, ki delujejo kot vmesni člen med študenti (delavci) in delodajalci. Študentski servisi so privatne agencije, katerih delovanje se financira iz državnih koncesij. Raziskava »Evrostudent2010«¹¹² je pokazala, da 67% študentk in študentov dela redno ali vsaj občasno, po nekaterih neuradnih podatkih pa se odstotek dvigne vse do 80%. Zakaj tolikšna razširjenost študentskega dela?

Povedali smo že, da je v kapitalističnem produkcijskem načinu ključnega pomena »biti konkurenčen«, kar pomeni »imeti poceni delovno silo, ki proizvaja čim višjo presežno vrednost« (in posledično »več profita«), to pa vodi do večje eksploatacije delovne sile. Študentsko delo je tako zelo razširjeno, ker je v trenutnem, kapitalističnem sistemu ugodno tako za študente kot za delodajalce (oz. predvsem za slednje). Delodajalcem predstavlja poceni (najmanj obdavčeno) in fleksibilno delovno silo, ki še dodatno niža vrednost ostalim oblikam zaposlitev – predvsem redno zaposlenim delavcem in delavkam – medtem ko študentom takšna oblika prekarnega izkoriščanja predstavlja predvsem strategijo preživetja. Študentsko delo je sicer bedno, podplačano, brez kakršnihkoli pravic, a je vseeno delo.

Višja kot je stopnja brezposelnosti v določeni državi, več manevrskega prostora imajo delodajalci, da delovno zakonodajo preoblikujejo na način, ki jim zagotavlja bolj fleksibilno delovno silo¹¹³ (Ignjatovič, 2002: 41). Če zopet pogledamo statistiko, lahko ugotovimo, da nezaposlenost v Sloveniji že kar nekaj časa raste¹¹⁴, z njo pa tudi stopnja študentskega dela. V želji po večji produktivnosti, ki naj bi (po trenutno vladajoči, neoliberalni paradigmi) v kapitalizmu sčasoma prinesla višji življenjski standard za vse, se trg dela fleksibilizira in deregulira. Večja liberalizacija trga delovne sile skupaj s fleksibilnimi oblikami zaposlitve

---

¹¹¹ Dostopen na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1239#>

¹¹² Dostopno na: <http://www.studentska-org.si/dokumenti/EvrostudentSI2010.pdf>

¹¹³ Leta 2010 je v Sloveniji »part-time« delalo 6,5% vseh zaposlenih, leta 2010 pa skoraj dvakrat toliko, 11,4%!

Vir: Eurostat (Europe in figures – eurostat yearbook 2012, Dostopno na:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-CD-12-001

¹¹⁴ Za porast nezaposlenosti v Sloveniji je trenutno kriva predvsem gospodarska kriza iz leta 2008, vendar pa je brezposelnost v kapitalizmu sistemska. Ni nekakšna anomalija, ki se jo da z raznimi ukrepi odpraviti, temveč je nujni sestavni del kapitalizma, ki služi predvsem ustvarjanju »rezervne armade delovne sile«.

(delo s skrajšanim delovnim časom, pogodbeno delo za določen čas, delna upokojitev, študentsko delo, sezonski delavci, delavci »na klic«...) pa prinaša večjo svobodo predvsem delodajalcem in ne delavcem. Za slednje ponavadi deluje kot prisilna izbira, saj s takšno obliko nestalne in ne-varne zaposlitve delavec in delavka po eni strani živita v konstantnem strahu, ali ju bodo najeli ali ne, po drugi strani pa sta v primeru, ko ju najamejo, preko »fleksibilizacije« delovnega procesa podvržena dodatni disciplini in omejitvam, kar pomeni, da se njuno delo v mnogih primerih še dodatno intenzivira. Delodajalci imajo tudi boljša pogajalska izhodišča glede plačila mezd, varnosti delovnega mesta, socialnih izdatkov (socialna, zdravstvena oskrba), možnosti za napredovanje, delovne avtonomije...

Druga vrsta najpogostejših očitkov, ki letijo na nove diplomante in diplomantke, potekajo nekako tako: »Preveč smo izobraženi, kdo bo delal pa »ostala« dela?«, »Potrudi se, nič ti ne bo samo padlo z neba« in pa »treba je poprijeti za vsako delo, ki se ponudi«... Skupna predpostavka takšnih in njim podobnih očitkov je, da službe v splošnem so »tam zunaj«, vendar je mladim (zaradi visoke izobraženosti, ki naj bi bila posledica množičnega študija) nekako nerodno sprejeti delo, ki ne ustreza njihovim kvalifikacijam. Danes je večina mlade populacije univerzitetno izobražena, med drugim tudi zato, ker si skupaj z nazivom želijo pridobiti vstopnico do »lagodnega življenja«, kjer jim npr. ne bo treba tako trdo delati, kot njihovim staršem in starim staršem.

Kot smo že omenili, se število diplomantov terciarnega izobraževanja¹¹⁵ vsako leto povečuje – leta 2008 je bilo 17.221 diplomantk in diplomantov, štiri leta zatem pa je številka narasla že na 20.596¹¹⁶ – medtem ko število prostih delovnih mest skozi leta drastično upada: leta 2008 jih je bilo 7.826, štiri leta za tem pa le še 5.340.¹¹⁷ Če npr. vzamemo podatke iz leta 2013, vidimo, da je bilo meseca marca registriranih 122.630 brezposelnih oseb, medtem ko je bilo na voljo le 13.257 prostih delovnih mest (Vir, ZRSZ¹¹⁸). To pomeni naslednje: tudi če bi se

---

¹¹⁵ Višje strokovno, višješolsko (prejšnje), visokošolsko strokovno (prejšnje in 1. bolonjska stopnja), visokošolsko univerzitetno (stari programi in 1.,2.,3. bolonjska stopnja).

¹¹⁶ Številka ves čas raste: 2008 (20.596), 2009 (18.103), 2010 (19.694), 2011 (20.461), 2012 (20.596) (Vir: SURS, Dostopno na: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>).

¹¹⁷ Podatki za prosta delovna mesta so povsod navedeni v "povprečju". To pomeni, da so računani mesečno, vendar pa je povprečje vedno podano letno. Število prostih delovnih mest strmo pada: 2008 (7.826), 2009 (4.980), 2010 (4.927), 2011 (6.075), 2012 (5340). (Vir: SURS. Dostopno na: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>).

¹¹⁸ Mesec april je izbran predvsem zato, ker je zadnji mesec po starem načinu zbiranja podatkov. Od meseca marca 2013 naprej je ZUTD-A namreč ukinil obvezno prijavo prostega delovnega mesta pri Zavodu, zato od takrat naprej podatki na ZRSZ ne zajemajo več vseh prostih delovnih mest v državi.

vsi državljani in državljanke, ki na Zavodu za zaposlovanje iščejo službo (skupaj z vsakomesečnim prilivom novih diplomantk in diplomantov) zaposlili kot vodovodarji, čistilke, smetarji ..., torej v domnevno »nerodnih« poklicih, bi vsak mesec še vedno na tisoče in tisoče ljudi ostalo brez zaposlitve. Delovnih mest preprosto ni. Edini »greh«, ki ga študentke in študentje ponavadi zagrešijo, je ta, da se v upanju na možnost dela prek študentske napotnice vrnejo nazaj na fakulteto.¹¹⁹ Množični vpis tako »novih« kot »starih« študentov pa ob napačno vodeni univerzitetni politiki zopet vodi do padca kvalitete študija. Posledice nepravilnega univerzitetnega delovanja smo bolj podrobno analizirali pri blokadnih zahtevah, zato jih na tem mestu ne bomo obnavljali.

Študij v Sloveniji je postal »socialni azil« oz. nekakšen sinonim za študentsko delo prek študentskih napotnic. Stanje je postalo tako slabo, da nekateri študentje in študentke z delom preko študentskega servisa plačujejo položnice in preživljajo ne samo sebe, temveč tudi svojo družino. Rezultati najnovejše raziskave dr. Darje Zaviršek kažejo, da kar petina študentk in študentov staršem kupuje hrano in plačuje položnico (Vir: splet¹²⁰), 44% anketiranih pa živi v nenehnem strahu, da bodo starši izgubili službo, kar pomeni, da sami ne bodo mogli doštudirati (prav tam). Zakonodaja glede študentskega in dijaškega dela se ves čas spreminja, saj se skozi različne ukrepe skuša ukiniti tako imenovane »večne študente«, ki naj bi zaradi želje po »lagodnem študentskem življenju« pozno vstopili na trg delovne sile. Po krajši analizi trenutnega stanja lahko trdimo, da so takšne obsodbe popolnoma zgrešene. Ni res, da hočejo mladi večno študirati, ker jim ne bi bilo treba delati. Situacija je ravno obratna: *če hočeš delati, moraš študirati*, saj za vstop na trg delovne sile potrebuješ študentsko napotnico, preko katere si za delodajalca dovolj fleksibilna in dovolj poceni delovna sila. Ugovor o nesposobnih študentih, ki po možnosti (preko štipendij) še »zažirajo« državno blagajno ali pa hočejo celo življenje živeti v »hotelu mama«, morda drži za redke privilegirane posameznike in posameznice, katerih starši imajo dovolj visoke dohodke, s katerimi lahko preživljajo tako sami sebe kot svojega študenta oz. študentko, v splošnem pa je očitek popolnoma neutemeljen in napačen.

Kaj o dani problematiki misli najnovejše Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti? *»Študentsko delo bo še naprej pomemben institut na trgu dela«* (Vir:

Dostopno na: http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/prosta_delovna_mesta

¹¹⁹ Z novim zakonom »enkratnega študija« tudi to ni več mogoče. Edina možnost, ki preostane današnjim diplomantom in diplomantkam je, da se preselijo nazaj domov k staršem (znano pod pojmom »hotel mama«).

¹²⁰ <http://www.rtv slo.si/mmc-priporoca/petina-studentov-starsem-kupuje-hrano-in-placuje-poloznice/335642>

splet¹²¹). Zakaj? Zato ker mladim »omogoča ustrezen stik s trgom dela in možnost dodatnega zaslužka«, medtem ko delodajalcem »v določeni meri zagotavlja ustrezno fleksibilno delovno silo« (prav tam). S to izjavo se MDDSZ bolj ali manj postavlja na stališče »obojeustranske koristi«, ki smo ga opisali zgoraj. Strinja se sicer, da trenutno prihaja do zlorab, vendar jih skušajo z natančno določenimi pogoji opravljanja študentskega dela karseda omejiti. Tako so 10. februarja 2014 v javno razpravo dali osnutek novega predloga *Zakona o začasnem in občasnem delu dijakov in študentov*, katerega namen je »urediti« študentsko delo. Predlagani zakon na novo omejuje obseg začasnega in občasnega dela dijakov in študentov, določa najnižjo urno postavko (2,8€ neto), ki se usklajuje z gibanjem povprečne plače zaposlenih v RS, pri delodajalcih pa uvaja omejitev študentskega dela na podlagi povprečnega števila zaposlenih v preteklem letu.

Na prvi pogled bi morda novi zakon študentsko delovno silo res naredil dražjo za delodajalce, vendar bi bila ta še vedno najcenejša. Poleg tega je eden izmed predlaganih ukrepov ta, da se dohodke iz študentskega dela obremenijo s prispevki za obvezna vplačila v pokojninsko in invalidno zavarovanje, saj novi zakon uvaja obvezno plačevanje prispevkov tako na strani delodajalca (8.85%), kot na strani študenta – delavca (15,5%). Ker se celotna obdavčitev poveča za okoli 13%, to pomeni, da se za lastnike podjetij obremenitev dejansko *zmanjša* za okoli 9%, medtem ko za študenta predstavlja dodaten strošek v višini 15,5% zaslužka (Vir: Iskra¹²²). Zaradi povečane obdavčitve tako tudi uvedba minimalnega plačila na uro študentskega dela nima smisla. Poleg tega novi zakon namenja študentskim servisom kar 4% vsega plačila za delo. Kot smo že omenili, so študentski servisi zasebni posredovalci dela in popolnoma nepotrebni vmesni člen. Namesto da bi njihovo delo opravljala javna organizacija, zasebni izvajalci na ta način tvorijo velike monopole, katerih dobički na koncu tečejo v privatne žepe. Proti študentskim servisom in njihovim podpornikom (predvsem ŠOU in ŠOS) so se različne aktivistične skupine v preteklosti že borile – omenili smo »Fronto Prekercev«, »Odprto fronto« ter gibanje »Alternativa Obstaja«, kasneje pa bomo še bolj podrobno popisali trenutno najbolj angažirano »Iskro« – vendar pa so vsa gibanja požela le malo uspehov.

Mnogo študentov večino svojih študentskih dni torej preživi na trgu delovne sile, kjer so zaradi svojih privilegijev in cenovne ugodnosti med delodajalci še posebej zaželeni. Vendar

---

¹²¹ Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1939/7308/

¹²² Podrobnejšo analizo predloga novega zakona je opravila študentska organizacija Iskra v prispevku »*Iskrin odziv na spremembe zakona o študentskem delu*«, dostopno na: <http://studentska-iskra.org/odzivi/iskrin-odziv-na-spremembe-zakona-o-studentskem-delu/>

pa morajo, če hočejo obdržati študentski status (in preko tega študentske napotnice), nekako narediti izpite oz. si nabrati dovolj veliko število kreditnih točk za vstop v naslednji letnik. To pomeni, da morajo vsaj nekaj časa presedeti tudi v šolskih klopeh oz. v *napravah za prenašanje kanonične učenosti* (Močnik, 2013: 228). Kako poteka izobraževalni proces, sem v diplomski že nakazala, zato bom sedaj problematiko predvsem povzela in nekoliko dopolnila.

Univerzitetni študij pod diktaturo trenutne neoliberalne ideologije tako organizacijsko kot povsem vsebinsko spreminja način študiranja. Izobraževalni programi so prilagojeni trgu dela in zahtevam ekonomije, hkrati pa so prisiljeni razvijati partnerstvo z industrijo oz. privatnimi podjetji. Poleg institucionalnih teženj tudi disciplinirano in specializirano akademsko delo iz svojih kabinetov izpodriva produkcijo teoretskih izdelkov, hkrati pa onemogoča izvajanja kvalitetnih, družbeno-kritičnih, teoretskih predavanj. Večina predmetov je vsebinsko naravnanih tako, da »teorijo« prilagodijo kasnejši praksi in nekako pripravijo študentke in študente na kasnejšo (oz. sedanjo) zaposlitev. Z drugimi besedami, sposobnosti in veščine, ki jih posamezni učni programi ponujajo svojim študentkam in študentom, mnogokrat služijo točno določenim namenom – reprodukciji obstoječega sistema. V letih študija se poskuša študente ves čas disciplinirati preko ideoloških mehanizmov »vseživljenjskega učenja«, »mobilnosti«, »fleksibilnosti«, »družbe znanja«..., zato je tisti del študija, ki jim ne predstavlja »strategije preživetja«, dojet zgolj kot lastna »investicija za prihodnost«. Za poglobljen teoretski študij študentke in študenti pogosto nimajo časa, v mnogih primerih (predvsem zaradi padca kvalitete študija) pa tega tudi niso sposobni. Kljub temu, da je nemogoče vedeti, kakšne bodo razmere na trgu dela, ko posameznik diplomira, so bodoči študentje vedno bolj prisiljeni k »primerni izbiri« poklica. Tako se po eni strani iz fakultet sistematično izganja teorija in kritično mišljenje, po drugi strani pa študij sam po sebi niti ni več glavni razlog za študij.

Blokadna zahteva za »javno in brezplačno visoko šolstvo« je opozorila na posredne stroške študija (visoke cene stanovanjskih najemnin, dostopnost učnega gradiva) in na postopno uvajanje šolnin. Zahtevala je štipendiranje za vse študentke in študente in ne-plačljiv doktorski študij. Poleg tega so aktivisti v zahtevi »*Proti bolonjski reformi – za kvaliteten študij*« opozorili na neustreznost kvantitativnega merjenja kvalitativnega znanja (ETCS kreditne točke), na padec kvalitete študijskega procesa in podaljšanje študija (iz 5 na 7 let). Z zahtevo po »*Avtonomnem študentskem prostoru*« so aktivisti želeli pridobiti prostor, namenjen družbeno-kritičnim razpravam in ostalim vsebinam, za katere v učnem programu ni

prostora oziroma so v njem nezaželene. Prostor, ki bi spodbujal kritično miselnost in produkcijo teoretskega znanja, bi morda vsaj en aspekt študija dvignil na akademski nivo. Protestniki so opozorili tudi na konkretne vladne dokumente, ki so v znamenju neoliberalne politike degradirali nivo kvalitete študija in sprožili proces elitizacije študija (privatne fakultete, šolnine), omenjali pa so tudi problematiko študentskega dela.

Univerzitetni študij bi moral zagotavljati pridobitev specifičnih profesionalnih kompetenc, hkrati pa bi moral razvijati tudi ostale intelektualne sposobnosti: svobodno, kritično, refleksijsko obliko mišljenja in delovanja ter osebno zrelost. Kljub temu si v praksi tega ne želi niti univerzitetno vodstvo, niti profesorski kader, niti (in morda še najmanj) študentje sami. Kot smo pokazali z analizo, se veliko mladih vrti v začaranem krogu: finančne zahteve študija jih silijo v delo, le-to pa jim je dostopno le preko študentskega statusa. Stopnja dosežene izobrazbe posameznika je zato čedalje manj odvisna od njegovih/njenih intelektualnih sposobnosti in čedalje bolj pogojena s finančnim položajem njegovih/njenih staršev. Poleg tega je tudi za tiste privilegirane študentke in študente, ki imajo na voljo čas in sredstva za študij, študij degradiral na nivo individualne »poslovne« odločitve.

Konec (23. januar 2012)

»Filozofska fakulteta nadaljuje razpravo o problematiki visokega šolstva in študija na Filozofski fakulteti in Univerzi v Ljubljani brez pogojevanj in pritiskov, v duhu svobodnega nenasilnega demokratičnega diskurza. Zato naj gibanje MSU nemudoma konča z zasedbo in s tem omogoči izvajanje študijskega procesa ter se vključi v nadaljnjo razpravo.«

(Sklep razširjenega Kolegija dekana, 13.1.2012)

Zasedba FF se je po dveh mesecih, bolj natančno 23.1.2012, končala. Teden pred tem je dekan FF še zadnjič sklical razširjen Kolegij dekana, v sklepu katerega so udeleženci zopet pozvali aktiviste, naj prekinejo okupacijo in s tem »omogočijo« izvajanje študijskega procesa. Javni poziv so zasedbeniki močno obsodili ter zapisali, da je bila Zasedba FF v nasprotju z obtožbami šele *pogoj »svobodnega nenasilnega demokratičnega diskurza«* in ne ovira le-tega (Vir: Zapisnik MSU – pismo dekanu). Kljub dvomesečnim trudom zasedbenikov pa so novinarji odšli, pogajalska moč je upadla, vodstvo pa je postalo popolnoma neodzivno.¹²³ Skupaj z javno podporo so aktivisti izgubili tudi vso motivacijo za nadaljnje vzdrževanje osvobojenih prostorov, še vedno aktivni peščici posameznikov pa je začelo primanjkovati časa, saj se je (med drugim) začejalo izpitno obdobje. Zadnja še osvobojena predavalnica ni bila več le sredstvo za vzpostavitev javnega diskurza, temveč je postala sama sebi namen. Ker motnja »normalnega« delovanja FF ni bila nikoli cilj gibanja, je skupščina dne 19.1.2012 sklenila, da z Zasedbo prekine: da torej prekine s spanjem na FF, iz osvobojenih prostorov odnese vanj vnesene predmete in predavalnice vrne v stanje, ki naj bi omogočilo izvajanje študijskega procesa. Aktivisti so še isti dan na dekana naslovili pismo, ki je poleg odločitve o prekinitvi vsebovalo tudi zahtevo po dostopu do predavalnice št. 4 v času redne odprtosti fakultete, ko le-ta ne bo zasedena z rednimi študijskimi dejavnostmi. Predavalnico so namreč

---

¹²³ Vodstvo je postalo popolnoma neodzivno že veliko prej. Zdi se, da se je še najbolj angažiralo v problematiki lokacije osvobojenega prostora, ko je gospod dekan FF vztrajal, da je namesto predavalnice št. 2 za delovanje aktivistk in aktivistov veliko bolj primerna predavalnica št. 015. Zakaj je temu tako, ni povsem jasno, saj je bila predlagana predavalnica ravno tako polno zasedena. Verjetno je k temu botrovala predvsem lokacija, saj se predavalnica 015 nahaja v odročni, manj opazni in težje dostopni kleti FF. Tako se je gibanje preko preselitve poskušalo verjetno zgolj marginalizirati in enostavno povedano »utišati«.

želeli kot začasni študentski prostor ohraniti za nadaljnje izvajanje dejavnosti MSU. To se na žalost ni zgodilo.

Za konec si moramo postaviti še vprašanje: »*Zakaj je Zasedba propadla?*«. Do sedaj smo analizirali predvsem sistemske težnje, ki so učni proces reorganizirale na način, ki je tako študentom in študentkam kot profesorjem in profesoricam onemogočil, da bi se pridružili aktivistom, univerzitetnemu vodstvu pa »zameglil« presojjo do te mere, da je zasedbo dojemalo zgolj kot grožnjo in ne rešitev. Sedaj moramo pod drobnogled vzeti še gibanje samo in premisliti, kaj so bile njihove glavne napake in kaj bi morda lahko storili bolje. Za izhodišče analize bomo vzeli kar samoevalvacijo aktivistk in aktivistov, ki je nastala na skupščini v tretjem tednu Zasedbe (14. decembra 2011), iz nje izluščili nekaj samokritik delovanja ter podali predloge za izboljšanje.

Sama mislim, da je bila glavna napaka predvsem organizacijska. Zasedba je nastala tako rekoč čez noč. Zanj ni bilo ustreznih organizacijskih priprav ali vnaprej narejenega vsaj okvirnega načrta delovanja. Kot smo že večkrat poudarili, so aktivisti z okupacijo želeli predvsem odpreti prostor teoretske debate in kritike trenutnega univerzitetnega delovanja. Takšno delovanje je na samem začetku poželo velik uspeh, saj je bila udeležba na skupščinah ogromna, posamezne diskusije pa so trajale tudi po tri ure ali več, vendar pa so kmalu začele nastajati prve težave. Aktivisti so poskušali preko množične diskusije in neposredne demokracije dati čim večjemu številu študentk in študentov možnost za sodelovanje pri oblikovanju dobro artikuliranih in konkretno zastavljenih zahtev. To jim je (vsaj do neke mere) kasneje tudi uspelo, vendar so jim zaradi splošne debate večkrat očitali »zmedenost«, zaradi katere »naj niti sami ne bi vedeli, kaj pravzaprav hočejo«. ¹²⁴ S tem so aktivisti in aktivistke že na samem začetku izgubili marsikatero podporo. Poleg tega se je preko delovnih skupin kmalu vzpostavilo strukturno ogrožje gibanja, ki naj bi omogočilo postopno in sistematično obravnavo izpostavljenih problematik, vendar pa je bilo predlogov za spremembe ogromno in brez vnaprej narejenega načrta delovanja preprosto ni bilo dovolj časa ali angažiranih ljudi, da bi bila taka sistematična obravnavo mogoča. Tega so se dobro zavedali tudi aktivisti in aktivistke, saj lahko v zapisniku samokritike preberemo: »*Delovanje*

---

¹²⁴ Poleg takšne, do neke mere upravičene zmedenosti pa so na aktiviste in aktivistke letele tudi kritike zmedenosti, do katere naj bi prišlo, ker le-ti niso imeli vnaprej izdelane podobe univerze, za katero so se borili. Ker mislim, da se za konsistentno kritiko trenutnega univerzitetnega delovanja ne potrebuje vnaprej izdelane podobe idealne univerze, se mi zdijo takšni in njim podobni očitki neupravičeni.

zasedbe je netransparentno. Nihče ne ve, kaj kdo dela, kje smo z zahtevami in kaj se sploh dogaja» (zapisnik MSU). Strukturno ogrodje gibanja se je preko delovnih skupin sicer vzpostavilo, vendar je bilo načrtno ali (vsaj do neke mere) konsistentno delovanje težko zagotoviti. Veliko dela je bilo tako opravljenega v naglici in v sodelovanju manjše skupine ljudi, nad tem, kdo je kaj naredil, pa ni bilo jasnega pregleda. Za lažje delovanje se je skušalo v prakso vpeljati »google dokumente«, preko katerih naj bi vsak član gibanja imel prost dostop do delovnega gradiva in prost vpogled v že nastale dokumente. Tudi ta ideja je imela ogromen potencial in je do neke mere uspela (na ta način se je namreč do danes ohranila vsa shranjena vsebina – zapiski, resolucije, izjave, pisma podpore...), vendar je bil tak način delovanja za veliko udeležencev težak. Mnogi podporniki in podpornice niso bili poznavalci gmaila, tako da google dokumentov preprosto niso znali uporabljati. Težava je bila zopet predvsem operativne narave. *»Googledocse bi se morali naučiti pred, ne med zasedbo«* (prav tam).

Drugi večji problem gibanja je bila že omenjena centralizacija dela. Po načelu direktne demokracije se je na vsakodnevnih skupščinah delegiralo poslance in razdeljevalo raznorazne zadolžitve (pisanje tekstov, obveščanje podpornikov, priprava in organizacija dogodkov). Kljub stalnemu pozivu k aktivni udeležbi pa je bil to vedno znova spodletel poskus. Delo je padalo na ene in iste posameznike, ki so pisanju zahtev in organizaciji programa namenili večino svojega časa. Posledica tega je bila tudi, da *»mehanizem samokritike ni zares deloval – dejstvo, da obstaja delovno bistveno bolj obremenjen 'center zasedbe', je povzročilo, da se ta center ni ravno najbolj strpno odzval na zunanje pripombe, kritike, pomisleke«* (zapisnik MSU). Osebno preobremenjenosti nekaterih aktivistk in aktivistov ne vidim kot napako samega gibanja, temveč kot posledico premajhnega števila podpornikov in podpornic, za kar so krivi sistemski vzroki, ki sem jih opisala v prejšnjih poglavjih. Posledično so mi tudi nekateri očitki o »intelektualnem snobizmu in teoretskem elitizmu« skupaj z domnevno nedostopnostjo, ki naj bi odvrčale širšo publiko pred aktivnim sodelovanjem, povsem nerazumljivi. Podobno je z obtožbami *»o zasedbi kot klientelističnem poligonu za lansiranje lastnih družinskih članov na akademske pozicije«* (prav tam). Individualne psihološke želje oz. osebne motivacije posameznikov in posameznic, skupaj z razlogi, zakaj se je ona/on pridružil/a Zasedbi, niso relevantni za mojo diplomsko nalogo in se z njimi nisem ukvarjala, podpiram pa sklep, ki je nastal na sestanku DS za vsebino (15.12..2011), kjer so se aktivisti in aktivistke odločili, da se na omenjene obtožbe ne mislijo odzvati, vsaj dokler bo kritika *»ostala na ravni obrekovanja in ne bo izrečena javno in argumentirano«* (prav tam). Takšni

in podobni očitki »velikih zarot« nimajo nobene trdne osnove in najverjetneje temeljijo na osebnih zamerah udeležencev, brez katerih množična gibanja pač ne morejo.

Še ena bolj pogostih kritik je bila naslednja: *»Teško se je bilo vključiti – ni bilo uvajanja tistih, ki niso bili zraven od začetka, pravila in običaji, ki so bili nekaterim samoumevni, so bili drugim čudaški«* (prav tam). Glede vključitve: v teku Zasedbe se je ustanovila skupina za informiranje (Info skupina), ki je skrbela za *»Info točko«* in preko individualnih pogovorov ter deljenja promocijskega materiala (pamflet *»Kaj je zasedba?«*) vabila ostale študente k udeležbi. Poleg tega je vsak dan v eni izmed osvobojenih predavalnic potekala javno odprta delavnica z naslovom *»Zakaj zasedba?«*, na katerih se je vsem prisotnim poskušalo razložiti vzroke za osvoboditev ter odgovarjati na vsa zastavljena vprašanja. Še več, 21.12.2011 je bila organizirana tudi javna tribuna o študentski socialni problematiki z naslovom *»Veselo delo ali kako študirati s kladivom«*, kjer so nastopajoči študentsko problematiko še bolj podrobno analizirali in problematizirali. Kljub vsem pobudam pa aktivisti vseeno niso bili dovolj uspešni pri pridobivanju novih študentskih somišljenikov. Gotovo so do neke mere k temu pripomogle tudi same napake gibanja (npr. začetna nejasnost glede blokadnih zahtev), vendar pa mislim, da so za apatičnost študentov zopet krivi predvsem razlogi, ki smo jih analizirali v prejšnjem razdelku, in ne gibanje samo. Po drugi strani je kritika *»čudaških pravil in običajev«* verjetno malo bolj (čeprav tudi ne povsem) upravičena. Aktivisti so namreč večinoma prišli iz ostalih obrobni aktivističnih gibanj in so se med seboj poznali, imeli interne šale, ustaljen način delovanja, posebno govorico in obnašanje..., ki so ostalim *»zunanjim«* študentkam in študentom morda delovali odtujeno. Vendar pa ne mislim, da je bila razlika med takšnimi posamezniki in posameznicami ter *»ostalimi študenti«* tako velika, da bi drastično vplivala na priključitev novih članov.

Kljub vsem trudom gibanja MSU so bili rezultati Zasedbe FF skoraj nični. Izpolnjena ni bila nobena zahteva, spisanih resolucij ni nihče upošteval, prostor za nadaljnja pogajanja je izginil, novih podpornikov in podpornic pa gibanje ni pridobilo (kvečjemu je izgubilo nekaj starih). Gotovo je za neuspešnost blokade do neke mere kriva nepripravljenost samih aktivistk in aktivistov: če bi bila Zasedba premišljena in vnaprej načrtovana, bi bilo samo gibanje bolj transparentno, agitacija ostalih študentov pa bolj intenzivna in potencialno uspešnejša. Vendar pa mislim, da glavni razlog *»propada«* tiči drugje: Zasedba FF je propadla, ker na njej ni bilo ljudi. Zakaj? Zato, ker je družba v kateri živimo, sposobna proizvesti tolikšno število angažiranih aktivistk in aktivistov, takšen odziv zastopnikov uradne fakultete ter takšno vedenje profesorice in profesorjev, ki smo jih na zadnjih štiridesetih straneh podrobno

analizirali. Glavna »napaka« gibanja je bila v predpostavki, da je prostor kritične razprave potrebno samo odpreti in potem pustiti študentkam in študentom, da »sami spregovorijo«. Kot smo videli, se je zgodilo ravno obratno. V razmerah, v katerih živimo, je naivno pričakovati, da bodo študentke in študentje (ter ostali udeleženci ali širša javnost) sami od sebe prepoznali problematiko, v kateri se nahajamo, in se ob prvem pozivu pridružili boju za spremembo. Težava je namreč predvsem sistemske narave. Da bi študentke in študentje dobili kritično zavest in se začeli zavedati svojega položaja v družbi, je potrebna dolgoročna agitacija skupaj s sistematičnim izobraževanjem o dani problematiki. Točno to pa sedaj počnejo podporniki in podpornice študentske organizacije Iskra, ki jo v nadaljevanju obravnavam kot edini, a izredno pomembni dosežek Zasedbe FF.

Iskra

Demokratično študentsko gibanje Iskra kot nadaljevanje Zasedbe FF v drugačni obliki (ustanovili so jo namreč nekateri člani Zasedbe po njenem propadu) preko družbeno-kritičnih izobraževalnih akcij postopoma agitira čedalje večji obseg študentk in študentov, preko politične angažiranosti pa stremi tudi k širšim družbeno-ekonomskim spremembam. Iskrini aktivisti in aktivistke se ukvarjajo predvsem s problematiko visokega šolstva, veliko pozornosti pa posvečajo tudi reformi Študentske organizacije Univerze v Ljubljani. V programu, dostopnem na njihovi spletni strani, lahko preberemo programske smernice gibanja med leti 2012/2014.

Za razliko od trenutnih študentskih funkcionarjev iz vrst ŠOU želijo Iskrini podporniki in podpornice pridobljena sredstva, preko objektivnih in transparentnih kriterijev, nameniti predvsem študentskemu delu in socialnim zadevam. Prizadevajo si za ukinitvev študentskih servisov kot posrednikov med delodajalci in študenti (delavci), za vpeljavo minimalne postavke študentskega dela ter vpeljavo kvotnega sistema zaposlovanja, skupaj z linearno-progresivno obdavčitvijo. Poleg tega se znotraj študentske organizacije zavzemajo tudi za *»ukinitvev sejin, plačilo po delu«, »reformo predvolilne kampanje«* in *»reorganizacijo predsedstva«* (Vir: Iskra¹²⁵). Reorganizirati želijo samo finančno poslovanje in sicer na način, ki bi povečal sredstva, namenjena razpisnim dejavnostim (sedaj dosegajo le 3% celotnega proračuna ŠOU). Zavode in stalne projekte, ki jih nadzira ŠOU in so financirani izključno iz njegovega žepa, posledično pa brez njega obsojeni na propad, želijo financirati popolno in transparentno. Pri stanovanjski problematiki zahtevajo obdavčitev praznih stanovanj zasebnikov, katerih sredstva bi še dodatno okrepila štipendijsko blagajno. Poleg tega se zavzemajo tudi za demokratizacijo univerze, bolj natančno za *»zavezujoče študentsko mnenje k habilitaciji«, »vpeljavo disciplinskih postopkov za akademske delavce«, »študentski veto v upravnih odborih fakultet«* in *»polno financiranje visokega šolstva«* (prav tam).

Kaj so storili do sedaj? Odzvali so se na linearno rezanje kontaktnih ur na FDV in organizirali shod *»Proti korupciji in za javni interes«*. Organizirali so politični seminar (oktober 2013 – januar 2014) z družbeno kritično vsebino, vsako leto pa sodelujejo tudi pri tednu *»Svobodne univerze«* - širši protestni akciji, v okviru katere se odvija cikel javnih predavanj. Oktobra

---

¹²⁵ Dostopno na: <http://studentska-iskra.org/program-20122014/>

2012 so na javni predstavitvi mnenj o noveli Zakona o visokem šolstvu izpostavili probleme predlaganega dokumenta. Nekaj tednov kasneje so razpisali tudi referendum o reformi ŠOU (predlog novega statuta) in okoli dane problematike organizirali obsežno kampanjo. Minimalna udeležba študentov in študentk (20%) na referendumu sicer ni bila dosežena, je pa ZA novi statut glasovalo kar 6000 udeležencev.¹²⁶ Podprli so tudi Radio Študent v protestu proti spremembi Akta o ustanovitvi Zavoda Radio Študent (25.1.2014), po kateri ima ŠOU po novem absolutno večino v sestavi Sveta zavoda. Protest je – vsaj tokrat – uspel. Ogromno so dosegli tudi pri medfakultetnem povezovanju. Med 12. in 14. novembrom 2013 so na več kot 20. fakultetah UNI LJ¹²⁷ organizirali študentske skupščine, katerih namen je bila samoorganizacija študentskega gibanja, predvsem glede takrat najbolj aktualne problematike novega predloga Zakona o visokem šolstvu (ZVIS-1¹²⁸). Na dano tematiko so 2.4.2014 organizirali tudi posvet z naslovom »Z glavo proti zakonu«, dva tedna kasneje (16.4.2014) pa še protest proti novemu predlogu ZVISA, pod parolo »Naj Zvis izvisi!«.

Ta obsežen, a ne povsem izčrpen popis Iskrinih protestnih akcij in izobraževalnih dogodkov nam kaže, da se pri svojem delovanju borijo za bolj ali manj iste stvari, kot se je zanje pred njimi borila Zasedba, le da so pri tem veliko bolj uspešni. Njeni člani in članice so si z dolgoročnim delovanjem in medfakultetnim povezovanjem spletli široko mrežo podpornikov, ki konstantno agitirajo in preko javnih predavanj ter političnih seminarjev izobražujejo preostale študentke in študente, z odprtimi pismi in javnimi komentarji pa se odzivajo tudi na širše, sistemske smernice trenutne visokošolske politike. Kot bi rekel Tadej Troha, se takšnemu delovanju lahko samo klanjamo.¹²⁹

---

¹²⁶ Vodilni funkcionarji iz vrst ŠOU so na to odgovorili s spremembo statuta ŠOU UL (23.1.2014) z izgovorom obrambe pred »političnimi interesi partikularnih skupin«. Eden izmed glavnih sklepov pri spremembi statuta je bil dvig iz 20% na 33% vseh vpisanih študentov. V resnici je dani ukrep služil predvsem kot sredstvo zaščite lastne partikularne skupine in otežil nadaljnje poskuse upora proti le-tej.

¹²⁷ Ponekod so bile skupščine onemogočene. Na Fakulteti za farmacijo je aktivistom vstop na fakulteto fizično preprečila policija.

¹²⁸ Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je 26.11.2013 namreč objavilo popravljeno verzijo predloga zakona. Dostopno na:

http://www.mizs.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/55/8432/af18d0d361937e0fd828195968668dd7/

¹²⁹ Vir: Tadej Troha: Šola za politike, Dostopno na: <http://www.dnevnik.si/mnenja/kolumne/sola-za-politike>

IV. ZAKLJUČEK

V diplomski nalogi sem ugotovila, da so univerzitetne in visokošolske institucije preko sprejetih neoliberalnih reform (NPVŠ, RISS, Bolonjska reforma...) s postopnim vpeljevanjem korporativnih in menedžerskih prvin (tržnost, aplikativnost, upravljanje, učinkovanje...) izgubile še zadnji preostali košček avtonomnosti in posledično zmožnost produkcije temeljnih, kritičnih, teoretskih izdelkov. Dva glavna smotra visokošolskih in univerzitetnih institucij, poučevanje in raziskovanje, sta se specializirala in disciplinirala, preko tržne naravnosti študijskih programov pa tudi ideološko cenzurirala. Mislim, da mi je preko ohranjenih zapisnikov in poročil v precejšnji meri uspelo rekonstruirati potek Zasedbe FF ter podrobno popisati in na nekaterih točkah še dodatno utemeljiti štiri glavne »Blokadne zahteve«. Ugotovila sem, da *je bil ključni vzrok propada Zasedbe FF nezmožnost pozitivnega odziva nanjo s strani celotnega akademskega kolegija*: tako univerzitetnega in fakultetnega vodstva kot tudi profesorjev in profesorice, ostalih raziskovalnih delavcev in delavk ter ostalih študentk in študentov. Preko posamičnih analiz sem poskusila prikazati, zakaj je temu tako. Če na kratko povzamem:

Dekan FF in rektor UNI LJ nista mogla biti na strani Zasedbe FF, saj sta bila po eni strani prisiljena slediti vladnim direktivam in uresničevati sprejete neoliberalne reforme, po drugi strani pa sta dejansko verjela, da s spajanjem fakultete in privatnih podjetniških interesov uresničujeta širši družbeni interes oziroma pripravljata univerzo za vstop v »družbo znanja«. Poleg tega omenjene reforme disciplinirajo in atomizirajo akademske delavce in delavke, tako da le-ti v birokratsko-hierarhičnem univerzitetnem delovanju preprosto nimajo časa za produkcijo kvalitetnih izdelkov ali za medsebojno kolegialno povezovanje, zaradi discipliniranja skozi mehanizme kot je npr. citatna industrija pa tega v večji meri niso niti več sposobni. Za študentke in študente kot najštevilčnejše predstavnike univerze je študij postal predvsem »socialni azil«, kamor se zatekajo zaradi pomanjkanja povpraševanja po delovni sili na trgu dela, tisti del študija, ki ni zgolj delo prek študentske napotnice, pa jim predstavlja »naložbo vase«, saj morajo s skrbno izbiro študijskih programov paziti, da bodo dobro investirali v svoj »človeški kapital«. Moja ključna ugotovitev je bila, da je Zasedba FF kljub vsem kritikam popolnoma legitimen in upravičen protest, katerega razsežnosti današnji

akademski kolegij in širša družba zaradi zgoraj naštetih vzrokov preprosto nista sposobna spoznati.

V. VIRI in LITERATURA

Adamson, Morgen. 2009. The Human Capital Strategy. V: *Ephemera* 9 (4), str. 271–284.

Althusser, Louis. 1963. *For Marx*. Dostopno na:
<http://www.marxists.org/reference/archive/althusser/1963/unevenness.htm>

Althusser, Louis. 2000. *Izbrani spisi*. Ljubljana: Založba /*cf..

Bahannon, John. 2013. Who's Afraid of Peer Review. V: *Science* (342), str. 60–65.

Bodenhaus, G., Molinić, A. 2010. A. Bibliometrics as Weapons of Mass Citation. V: *Chimia* (64), str. 78–89.

Breznik, M., Močnik, R. 2013. »Univerza in znanost v sodobnem kapitalizmu«, *Kaj po univerzi?* Ljubljana: Založba /*cf, str. 103–167.

Cole, Mike. 2007. Neoliberalism and Education: A Marxist Critique of New Labour's Five-Year Strategy for Education. V: *Reviewing Dialogues in Marxism and Education*, Anthony Green in drugi, ur. USA: Palgrave Macmillan, str. 103–119.

Crouch, Colin. 2013. *Postdemokracija*. Ljubljana: Krtina.

Freitag, Michel. 2010. *Brodolom univerze in drugi eseji iz politične epistemologije*. Ljubljana: Sophia.

Furlan, Sašo. 2012. Neoliberalizem z evropskimi značilnostmi: Evropska unija kot razredni projekt. V: *Kratka zgodovina neoliberalizma*, Ljubljana: Studia humanitatis, str. 271–298.

Harvey, David. 2012. *Kratka zgodovina neoliberalizma*. Ljubljana: Studia humanitatis.

Heinrich, Michael. 2013. *Kritika politične ekonomije: uvod*. Ljubljana: Sophia.

Ignjatović, Miroљub. 2002. *DruŹbene posledice povećanja proŹnosti trga delovne sile*. Ljubljana: Fakulteta za druŹbene vede.

Kant, Immanuel. 2006. »Spor fakultet«. V: *Zgodovinsko-politićni spisi*. Ljubljana: ZaloŹba ZRC SAZU, str. 133–236.

Kay, Joseph. 6.2.2007. The Arcane of Reproductive Production. Libcom. org, <http://libcom.org/library/aufheben/aufheben-13-2005/the-arcane-of-reproductive-production>, 1.5.2014.

Kogan, Maurice. 2007. The Academic Profession and its Interface with Management. V: *Key Challenges to the Academic Profession*. Kassel: Werkstattberichte/International Centre for Higher Education Research, str. 159–175.

Krašovec, PrimoŹ. 2013 (a). Neoliberalizem in druŹba znanja. V: *Kaj po univerzi?* Ljubljana: ZaloŹba /*cf., str. 59–103.

Kump, Sonja. 1994. *Akademska kultura*. Ljubljana: Znanstveno in publicistićno središće.

Krašovec, PrimoŹ. 2013 (b). Univerza in druŹbena reprodukcija. V: *Kaj po univerzi?* Ljubljana: ZaloŹba /*cf., str. 167–207.

Marx, Karl. 2012. *Kapital*. Ljubljana: Sophia.

Moćnik, Rastko. 2013 (b). Konec univerze, zmaga visokega šolstva. V: *Kaj po univerzi?* Ljubljana: ZaloŹba /*cf., 2013, str. 223–260.

Moćnik, Rastko. *Spisi iz humanistike*. Ljubljana: ZaloŹba /*cf., 2009.

Moćnik, Rastko. 2013 (a). Zasedba v gluhi lozi. V: *Kaj po univerzi?* Ljubljana: ZaloŹba /*cf., str. 19–59.

Musselin, Christine. 2007. Transformation of Academic Work: Factly and Analysis. V: *Key Challenges to the Academic Profession*. Kassel: Werkstattberichte/International Centre for Higher Education Research, str. 175–191.

Wallerstein, Immanuel Maurice. 2006. *Uvod v analizo svetovnih-sistemov*. Ljubljana: Založba /*cf..

Zapisnik sej senata ter razširjenega dekanovega kolegija Filozofske Fakultete

Zapisniki skupščin Zasedbe Filozofske fakultete

Elektronski viri

Avtonomna Tribuna, 17.11.2009. »*Protestno pismo zaradi izgrediv prejšnji četrtek*«, <http://avtonomnatribuna.blogspot.com/2009/11/protestno-pismo-zaradi-izgrediv.html>, 15.2.2014.

Božnar, Blaž. 9.12.2011. »*Intervju: Miha Kordiš*«. V: Študent, <http://www.student.si/preberi-si/aktualno/miha-kordis-intervju.html>, 1.4.2014.

Evrostudent2010, <http://www.studentska-org.si/dokumenti/EvrostudentSI2010.pdf>, 15.4.2014.

Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>, 21.4.2014.

Eurostat. 2012. »*Europe in Figures – Eurostat Yearbook 2012*«, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-CD-12-001, 15.4.2014.

Gea College, <http://www.gea-college.si/fakulteta-za-podjetnistvo/studijski-programi-1-stopnje/visokosolski-studijski-program-podjetnistvo/predstavitev-programa/>, 1.4.2014.

Glücks, Nenad. 5.12.2011. »Okupatorji, za katere se nihče ne zmeni«. V: Reporter, <http://www.reporter.si/iz-tiskane-izdaje/okupatorji-za-katere-se-nih%C4%8De-ne-zmeni/7194>, 1.4.2014.

Hreščak, Anja. 20.5.2010. »Dijaške in študentske demonstracije: Granitne kocke in molotovke v parlament«. V: Dnevnik, <http://www.dnevnik.si/slovenija/1042360704>, 15.2.2014

Košak, Klemen. 28.11.2011. »Miha Kordiš – tisti, ki ne želi biti plagiat Cheja Guevare«. V: Planet Siol.net, http://www.siol.net/novice/rubrikon/preprical_nas_je/2011/11/miha_kordis_aktivist.aspx, 1.4.2014.

Maastrichtski sporazum, http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/EU/Pravni_red/maastricht.pdf, 15.3.2014.

MDDSZ. 13.12.2013. »Študentsko delo bo še naprej pomemben institut na trgu dela«, http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1939/7308/, 1.5.2014.

Mekina, Borut. 22.3.2013. »To ni samo privatizacija visokega šolstva. To je privatizacija ministrstva«. V: Mladina, <http://www.mladina.si/142174/uradniski-karkolizem/>, 10.4.2014.

Mi smo Univerza, <http://www.mismouniverza.org>, 15.3.2014.

Praški komunike (Bolonjska reforma), http://www.arhiv.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/dokumenti_visokosolstvo/Bolonjski_proces/praski_komunike_slo.pdf, 15.3.2014.

Poslovno poročilo UNI LJ za leti 2010 in 2012, http://www.unilj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija__pravilniki_in_porocila/poslovno_financno_in_letno_porocilo_ter_program_dela/, 15.3.2014.

Potočnik, Aljaž. 21.4.2011. »Stroške, ki FF silijo v dvig šolnin na 3500 evrov, smo vzeli pod drobnogled«. V: Dnevnik, <http://www.dnevnik.si/clanek/1042439863>, 10.4. 2014.

Predpisi, Statut UL in pravilniki,

www.unilj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija__pravilniki_in_porocila/predpisi_statut_ul_in_pravilniki/2013071111373294/, 15.3.2014.

(Pre)drzna Slovenija. 2012. Igor Ž. Žagar in Anej Korsika (ur). Ljubljana: Pedagoški inštitut (e-zbornik), http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/digitalna_knjiznica/Documenta_4_ISBN%20978-961-270-108-6_PDF/DK_CC%202.5_documenta_4_ISBN%20978-961-270-108-6.pdf, 2.2.2014

Rončević, Borut. 8.8.2012. »Borut Rončević: Novinarska telovadba Anite Andrenšek«. V: Reporter, <http://www.reporter.si/slovenija/borut-ron%C4%8Devi%C4%87-novinarska-telovadba-anite-andren%C5%A1ek/10732>, 15.4.2014.

Sedlar, M., Alma. 29.11. 2012. »Lažni status študenta smo kupili za 40 evrov«. V: Planetsiol.net, http://www.siol.net/novice/slovenija/2012/11/lazna_potrdila_o_solanju.aspx, 1.5.2014.

STA. 9.6.2010. »Fronta prekercev in Delovna skupina proti delu: Za izgrede pred DZ nismo odgovorni mi«. V: Dnevnik, <http://www.dnevnik.si/clanek/1042372705>, 15.2.2014, 20.2.2014.

Statistični letopis RS za leto 2009 in 2010,

<http://www.stat.si/letopis/LetopisPrvaStran.aspx?leto=2010&jezik=si>, 15.3.2014.

Statistični urad RS, <http://www.stat.si/>, 21.4.2014.

Študentska organizacija Iskra, <http://studentska-iskra.org/program-20122014/>, 2.5.2014

Tovarna Rog, <http://tovarna.org/>, 15.2.2014.

Troha, Tadej. 17.3.2014. »Šola za politike«. V: Dnevnik, <http://www.dnevnik.si/mnenja/kolumne/sola-za-politike>, 2.5.2014.

Vidic, Jana. 28.4.2014. »Petina študentov staršem kupuje hrano in plačuje položnice«. V: MMC RTV SLO, <http://www.rtv slo.si/mmc-priporoca/petina-studentov-starsem-kupuje-hrano-in-placuje-poloznice/335642>, 29.4.2014.

Zakon o visokem šolstvu (ZVIS), <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO172>, 20.4.2014.

Zakon o visokem šolstvu (ZVIS-1), http://www.mizs.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/55/8432/af18d0d361937e0fd828195968668dd7/, 15.4.2014.

Statistika prostih delovnih mest v Sloveniji (mesečno povprečje), <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>, 28.4.2014.

Statistika prostih delovnih mest v Sloveniji (ZRSZ), http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/prosta_delovna_mesta, 28.4.2014.

Statistika študentskih domov, Statistični letopis RS 2013, <http://www.stat.si/letopis/letopisprvastran.aspx>, 12.3.2014.

Število diplomantov terciarnega izobraževanja, <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>, 12.3.2014.

Število visokošolskih zavodov v RS, http://www.arhiv.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/visoko_solstvo/, 1.3.2014.

Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB). Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1239#>, 28.4.2014.